NOVOSTI HOBOCTИ

#1136

Samostalni srpski tjednik

Petak 24/09/2021

10 kn/100 din/1.20€

ISSN 1845-8655

Nesporazum u normalizaciji

Prije 25 godina Zagreb i Beograd potpisali su sporazum o normalizaciji odnosa, no nakon perioda približavanja Hrvatska i Srbija danas su u stanju zamrznutog konflikta str. 4-5.

PIŠE
Milorad Krstulović

RABLJENA SEDMICA

Osjetljiv na oslovljavanje – Gordan Jandroković (Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL)

Njonjo

NEKI čovjek s Hvara došao do broja GORDANA JANDROKOVIĆA pa ga nazvao 5. kolovoza sa željom da mu čestita veliki nacionalni praznik. Jandroković se nije javio, ali je kasnije uzvratio poziv. Hvaranin ga je tad nazvao Njonjom, a Jandroković mu je uzvratio psovkama i prekinuo vezu. Idućega dana, mjesna je policija obavila kratki razgovor s Hvaraninom. Mala afera je nastala iz te priče, jer nije baš prirodno da se državna represivna mašinerija pokreće zbog toga što netko nekoga naziva Njonjom. Policija ima pametnija posla ili bi policija trebala imati pametnija posla, čitajmo kako hoćemo i vjerujmo u što želimo. Ministarstvo unutarnjih poslova pokušalo je objasniti da je 'gospodin Jandroković' štićena osoba i kad ga netko nazove s njemu nepoznatog broja, onda moraju reagirati. Čak i kad mu taj netko samo kaže – Njonjo. Da, sve ili štošta što ste pomislili o sustavu jednostavno mora biti točno.

Popularnost

JANDROKOVIĆ je komentirao i činjenicu da je HDZ još uvijek najpopularnija politička stranka. 'Očito je da građani prepoznaju napore koje Vlada čini i u suzbijanju pandemije, ali isto tako i u svakodnevnom životu. Gospodarski rast je iznad svih očekivanja i uz izvrsnu turističku sezonu realiziraju se brojni projekti', veli Jandroković. Znamo, slažemo se, ali sami ste ih birali.

Vojarna

VIJEST da Hrvatska narodna banka od Ministarstva obrane traži vojarnu zvuči neobično čak i za naše prilike koje su, kao što je dobro poznato, često maskirne, a nerijetko i uniformirane. Šta će bankarima velike spavaonice i skladišta oružja, da neće preći na krajnje brutalne oblike utjerivanja potraživanja? Nije isključeno ni to, znajući kako bankare, tako i ambijent u kojem živimo, ali u ovom je slučaju, informiraju upućene tiskovine, ipak riječ o miroljubivijim nakanama. Trebat će nekamo pohraniti kune koje će po drugi put otići u povijest. Početkom 2023. godine, prema planu vlasti ove ambiciozne države, uvodi se euro kao platežno sredstvo što, jasno, otvara pitanje kamo sa silnim papirnatim i kovanim kunama, a i lipama. BORIS VUJČIĆ, guverner Hrvatske narodne banke, požalio se pred televizijskim kamerama da će za pohranu milijardu i 100 milijuna novčanica koje će izaći iz upotrebe trebati, kako se bankarski slikovito izjasnio, prostor od nekih 120 električnih tramvaja ZET-a. I zato Hrvatska narodna banka traži vojarnu. U nju će deponirati isluženе kune. Možda se i u tom poslu začne neko bogatstvo kao i u onim legendarnim zamjenama novčanica na početku devedesetih godina.

Kamo sa silnim papirnatim i kovanim kunama? (Foto: Emica Elveđi/PIXSELL)

Sastanak

HRVATSKI predsjednik ZORAN MILANOVIĆ nastojao je dokazati da čak i protokolarne vijesti mogu biti interesantne. Stigao je u Ameriku, na Opću skupštinu Ujedinjenih naroda. Ili se barem tako najavljivalo. Navodno je bio u dilemi treba li uopće ići na

U dobrom društvu – Zoran Milanović i Kolinda Grabar-Kitarović (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

put jer su 'ozbiljnije stvari koje se događaju kod kuće, u regiji, u susjedstvu', kazao je, ostavljajući otvorenim pitanje kakvog utjecaja 'ozbiljnije stvari' imaju na njegov politički život. Posjet Americi počeo je statiranjem na misi u crkvi sv. Ćirila i Metoda gdje se, doznajemo iz novinskih tekstova, 'Hrvati okupljaju od 1974. godine'. U tom slatkom ambijentu Milanovića su pratili supruga, zatim ministar GORDAN GRLIĆ RADMAN, također sa suprugom, i 'ostali dužnosnici', tko god da su. Slijedi najavljena zanimljivost. Milanović se trebao susresti s glavnim tajnikom UN-a ANTONIOM GUTERRESOM, ali nije. Zašto nije? 'Nije to sastanak, to je trebalo biti fotografiranje i pet minuta razgovora. U tom trenutku sam ocijenio da imam nešto što je produktivnije. Neformalno, tiče se regije, nije u redu da sad sve govorim. Ali, u svakom slučaju, državni posao', pohvalio se, ali suzdržano, hrvatski predsjednik. Zašto nije u redu da govori o neformalnom državnom poslu, još je jedan misterij s Milanovićeva posjeta SAD-u. Da bi izlet u Ameriku bio maksimalno uspješan, garantira i dobro društvo. U njemu je njegova prethodnica KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ, žena čiji je mandat oscilirao od smiješnog do tragikomičnog. 'Nije došla sa mnom, čuo sam je prije sat vremena. Ona je tu, nazvala me prije mjesec dana i pitala može li biti u našoj delegaciji. Ja sam rekao – naravno, dapače. Jasno mi je šta radi, da ima veze s Olimpijskim odborom i s nekim inicijativama koje zaista nisu bez veze. Ako država može dati platformu, zašto ne', objasnio je Milanović.

Huškači

NADALJE, Milanović je dolio malo ulja i na regionalne odnose. Na sveučilištu Columbia rekao je da je srpski predsjednik ALEKSANDAR VUČIĆ bio ratni huškač, što je nepobitno točno, kao što je i Milanovićev politički uzor FRANJO TUĐMAN bio izrazito ratoboran političar, ali hrvatski predsjednik o tome nerado govori. No njegova točna ocjena Vučićeve ratne uloge izazvala je očekivanu nervozu u srpskom državnom vrhu, vječno spremnom na reakcije na hrvatske izjave. Vučić se uvrijedio, što i nije neka novost, on se uvrijedi kad sunce izađe, kad zađe, kad izađe mjesec, kad ne izađe mjesec, kad ima oblaka, kad nema oblaka, nema društvenog i prirodnog ambijenta koji bi sveo na minimum mogućnost da se Vučić uvrijedi. Milanovićeve opaske nazvao je

Pogledajte koliki je naš BDP – Aleksandar Vučić (Foto: Miloš Tešić/ATAImages/PIXSELL)

plitkim i niskim uvredama, a zapazio je i da je hrvatskom čelniku meta zato što će Srbija ove godine preteći Hrvatsku po ukupnom iznosu BDP-a za 300 do 600 milijuna eura razlike. Milanović je stigao popričati i s turskim vladarom ERDOGANOM. Prijateljski su, kaže, ćaskali o Bosni i Hercegovini. Šta Milanović ima razgovarati o susjednoj državi, zasad nije poznato, ali može se naslutiti i tiče se političkih fiksacija već spomenutog ratobornog političara. ■

IMPRESSUM
Godina XXII / Zagreb | petak, 24/09/2021
NOVOSTI #1136
Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNI UREDNIK
Nikola Bajto
ZAMJENICA GLAVNOG UREDNIKA
Andrea Radak
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Boris Postnikov (Kultura)
REDAKTORICA Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Mašenjka Bačić, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Davor Konjikušić, Saša Kosanović, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević, i Borivoj Dovniković (karikaturist)
TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek
FOTOGRAFIJA NASLOVNICE:
Borut Živulović / FA Bobo /PIXSELL
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

ARITMETIKA POLITIKE

Ratne trobojnice

PIŠE **Marinko Čulić**

Jedini način da se nacionalne zastave ne pretvore u ratne trobojnice jest da one, kao u Istri, ne istupaju jedna protiv druge, nego jedna uz drugu. U ostatku ex-yu regije to je zasad nezamislivo, pogotovo zato što se Evropa prema njoj odnosi kao prema 'turskom groblju'

ZAŠTO se Hrvatskom ne bi smjele vijoriti srpske zastave? Zato, kategoričan je BRANKO BAČIĆ, jedan od čelnih ljudi HDZ-a, što hrvatski zakon zabranjuje upotrebu zastava drugih država, čime je, avaj, promašio sve što se dalo promašiti. U Istri je sasvim uobičajeno da se na raznim državnim priredbama i svečanostima izvjesi uz hrvatsku i talijanska zastava, kao što je uobičajeno da se imena mjestima i gradovima daju u dvojezičnoj hrvatsko-talijanskoj varijanti. Čak i tamo gdje je Talijana manje od trećinskog cenzusa koji proizlazi iz zakona. To je naprosto dio istarskog regionalnog konsenzusa koji, vjerujem, sadrži i mrvu pijeteta prema ubijenim nevinim Talijanima tokom Drugog svjetskog rata i njihovom masovnom protjerivanju poslije toga. E, tog pijeteta nema prema Srbima u Hrvatskoj, iako su njihove žrtve bile puno veće, što se vidjelo i nakon najnovije inicijative ALEKSANDRA VUČIĆA da se u povodu novog praznika Dana srpskog jedinstva zatraži od Srba u inozemstvu da izvjese srpske zastave na svim srpskim kućama i stanovima. To je kod nekih ovdje kod nas izazvalo žestoke reakcije da je to poziv na novu velikosrpsku agresiju drugim sredstvima, što je pretjerano jer bi nanijelo više štete ovdašnjim Srbima nego Hrvatskoj. Ali nije ni za prešutjeti jer Vučić je pozvao na isticanje službene srpske državne zastave i to u svim 'slobodnim srpskim zemljama', što zvuči zlokobno. A ni slovom nije spomenuo hrvatski zakon koji dopušta upotrebu srpske zastave, ali tek uz odobrenje nadležnih hrvatskih vlasti i uz uvjet da se tada uz srpsku zastavu izvjesi i hrvatska. E čekaj malo, to traži odgovor, koji je i stigao i to s najnadležnije adrese.

Oglasio se MILORAD PUPOVAC koji je pozvao Srbe u Hrvatskoj da se drže hrvatskog zakona o zastavama, a odredio se i prema provokativnom stavu da bi trebalo isticati službenu zastavu države Srbije. Podsjetio je da srpska nacionalna zajednica u Hrvatskoj ima vlastitu, službeno odobrenu zastavu, pa bi nju trebalo isticati, ali samo na također odobrenim srpskim manjinskim institucijama, a ne na svakoj srpskoj kući, kako je zatražio Vučić. Time se još jednu stepenicu povećala otprije vidljiva distanca Pupovca prema Vučiću, uz čuvanje stabilnih i uravnoteženih odnosa prema Srbiji, a ni jedno ni drugo ne može donijeti štete, samo koristi. Vučić je naime opsjednut time da postane prvo ime u ex-yu regiji, što mu u značajnoj mjeri i uspijeva, evo u oproštajni posjet došla je samo njemu ANGELA MERKEL, a također i da on, a ne bilo tko drugi, bude lider Srba u Hrvatskoj. Sve to on može htjeti koliko hoće, ali ne po cijenu da se vraćaju u život makar i pomisli na revitalizaciju najgore strane te regije u posljednja tri desetljeća. Ovo ne znači da će, uvjetno kazano, ovaj najnoviji pravoslavno-katolički spor izazvati bitne promjene u odnosima Srbije i Hrvatske, koji su odavno zaleđeni u točki programirane, čak djelomično i dogovorene mržnje, pogotovo ne jer Vučićev 'desant' na Hrvatsku nije uspio (nije bilo praktički nikakvog isticanja srpskih zastava). A naročito ne da bi to moglo biti otponac za otvaranje novih žarišta međunacionalne netrpeljivosti u regiji. Ali neće ni odmoći tim žarištima, koja već postoje, za što su najbolji primjer najnovija previranja u Crnoj Gori i na Cetinju.

Ondje je raritetna rijetkost da se u osnovi radi o pravoslavno-pravoslavnom sukobu, koji šeta opasnom granicom daljnje eskalacije. Srpska pravoslavna crkva sa sjedištem u Beogradu ne samo što ne priznaje svoju neželjenu posestrimu Crnogorsku pravoslavnu crkvu, nego je otvoreno ponižava i najradije bi da je nema. To se zorno vidjelo prilikom praktički nasilnog ustoličenja, uz pomoć policije, novog mitropolita SPC-a na Cetinju, koje zloslutno miriše na želju da se izbriše ne samo Pravoslavna crkva Crne Gore nego i sama Crna Gora, kao samostalna nacionalna država. Ne može se reći da tu nema krivice druge strane, a to je najava Đukanovićeve vlasti, dok je još postojala, da će praktički nacionalizirati svu imovinu SPC-a u zemlji, što bi bio otvoreno antisekularni čin, čak dotle da to podsjeća na NDH koja je ukinula službeni SPC i osnovala svoj HPC. Ali to ni za dlaku ne mijenja činjenicu da su sve nacionalne države nastale raspadom Jugoslavije osnovale i svoje nacionalne crkve, pa tko može reći da na to nema pravo jedino Crna Gora. Naravno da ona ima to pravo. Ali pod uvjetom da ne svojata samo jednu crkvu, a odbacuje druge. Ili samo neke od drugih, što je prethodilo tome da, mislilo se, miroljubivi i koncilijantni zagrebački mitropolit, odnedavno i patrijarh SPC-a, PORFIRIJE predvodi poluvojni desant na Cetinje, koje slovi kao neslužbena prijestolnica 'čistih' Crnogoraca i crnogorstva.

Zato bi čovjek najradije rekao da je svakome na volju da gdje hoće i kada vije koje god hoće zastave, ali pod uvjetom, koji treba i zakonski sankcionirati, da te zastave ne sliče na ratne trobojnice, kojima će sutra maršírati i vojnom silom, a baš na to sliči odluka Aleksandra Vučića da centar Beograda nakrca gvožđurijom najnovijeg srpskog oružja i pozove građane da se poklone tom najvećem dometu nove srpske države. Kao što je i ZORAN MILANOVIĆ svojedobno provozao elitnim zagrebačkim ulicama teške haubice i tenkove, koji su uništili asfalt tih ulica, što je, doduše, bilo više znak 'kurčenja' prema HDZ-u da nije jedino on oslobodio zemlju, a to je, ako je samo to, zbilja istina.

Službene zastave Srbije i Hrvatske (Foto: Igor Šoban/PIXSELL)

JEDINI način da se zaustavi pretvaranje nacionalnih zastava u ratne trobojnice je već spomenuti istarski model, gdje te zastave ne idu jedna protiv druge, nego jedna uz drugu. U suprotnom, sutra se, iako malo teže, može ponoviti problem hrvatskih zastava u Vojvodini. A već sada toga ima koliko hoćeš u Bosni i Hercegovini, na Kosovu i, evo, posebno u Crnoj Gori. Ima tu, međutim, jedan još ozbiljniji problem, zapravo fundamentalan, koji nema veze s najnovijim trvenjima oko nacionalnih zastava jer je puno stariji. To je da nacionalne, stranačke i slične zastave odavno sliče na isprane krpe koje ništa i nikome ne znače što bi htjele značiti, jer iza njih stoje loše i uvelike promašene državne i stranačke politike, toliko promašene da zapravo i namjerno izazivaju ovakve incidente kako bi u drugi plan pao osnovni problem koji ih tereti i muči. A muči ih prvenstveno to što su po svaku cijenu htjele biti neovisne, a sada ni njima nije jasno što bi s tom neovisnošću jer ona zapravo ne donosi nikakvu vidljivu korist. Dapače, prije donosi štetu. Evropa? Oh, ta predvodnica glavnih vrijednosti Zapada (jer Sjedinjene Države to više definitivno nisu) uklopila se u ovaj jad i bijedu više nego savršeno. Uostalom, i njena zastava zakićena onim vijencem od 12 zvjezdica također izgleda isprano i isprazno jer se više ne zna kojem nebu te zvijezde pripadaju, naročito nakon grčke dužničke krize, suverenističkih iskakanja Mađarske i Poljske, a evo sada i pandemijske krize s Covidom. Ipak, očekivalo se da ona barem u vezi ovih najnovijih trvenja na tlu ex-Jugoslavije ima, štoviše mora nešto reći. Ali iz Bruxellesa se oglasio živi mrtvac, praktički bez ikakvog stava o tome, iako je riječ o zemljama koje imaju velike izglede da u skoroj budućnosti postanu članice Evropske unije, ili to već jesu.

Naravno, ne može se reći da je Evropa u posljednja tri desetljeća ikada igrala destruktivnu ulogu, ali koliko je ona bila konstruktivna druga je stvar. Ranih devedesetih od nje se očekivalo da zaustavi jugoslavenske ratove, što nije bilo lako, na kraju se izjalovilo, ali se ne može poreći da je to barem pokušavala. Sada je sve to palo stepenicu niže. Od Bruxellesa se očekuje da očuva mir u regiji koja bi kad-tad trebala postati njen dio, što također nije sasvim lako, ali ipak lakše izvodivo, i najviše brine što ovaj put on ni ne pokušava to napraviti. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Četvrt vijeka od potpisivanja Sporazuma o normalizaciji odnosa između Republike Hrvatske i SR Jugoslavije

PIŠE Nenad Jovanović

Povjerenjem do pomirenja

Povijest odnosa Hrvatske i Srbije, ali i Hrvata i Srba, prečesto se svodi na sukobljavanja i nerazumijevanja. Smatramo da je to neispravno i nepotpuno jer Erdutski sporazum i Sporazum o normalizaciji odnosa ulaze u povijest neprekidnih pokušaja sporazumijevanja, o čemu se ne govori dovoljno, kazao je Dejan Jović

Dio zagrebačkih učesnika konferencije u Novinarskom domu

PRIJE četvrt vijeka, u augustu 1996., Republika Hrvatska i Savezna Republika Jugoslavija potpisale su sporazum o normalizaciji odnosa kojim je počeo krivudav proces s usponima i padovima koji ni do danas nije završen. Sporazumu kojim su dvije države priznale jedna drugu u međunarodno priznatim granicama prethodile su četiri godine intenzivnih političkih razgovora i pregovora koji su bili obogaćeni i zajedničkom proizvodnjom tenkova M–84 za Kuvajt u vrijeme kad su se širom Hrvatske, a onda i u BiH, vodile teške borbe tokom kojih su se snage bosanskih Hrvata i Srba znale ispomagati, ali i sukobljavati. U rujnu 1992. godine predsjednik Hrvatske FRANJO TUĐMAN i predsjednik SRJ DOBRICA ĆOSIĆ pozvali su zajedničkom izjavom na intenziviranje rada na normalizaciji odnosa, pri čemu je uz međusobno priznanje ključno pitanje bila i Prevlaka, koja je bila jedan od razloga ratnih djelovanja na potezu od Konavala do Dubrovnika 1991. i 1992.

- Tuđman i predsjednik Srbije SLOBODAN MILOŠEVIĆ o normalizaciji su sredinom 1993. razgovarali dva puta u Ženevi, pri čemu je Tuđman tražio da SRJ prizna Hrvatsku, na što mu je Milošević rekao da je to nemoguće učiniti odmah. Njih dvojica su u Ženevi o normalizaciji razgovarala i početkom 1994., a 19. siječnja te godine šefovi diplomacija MATE GRANIĆ i VLADISLAV JOVANOVIĆ potpisali su zajedničku deklaraciju kojom i službeno započinje proces normalizacije otvaranjem službenih predstavništava, koja su s vremenom trebala biti dignuta u rang ambasada – rekao je TIHOMIR PONOŠ iz Arhiva Srba u Hrvatskoj na konferenciji koju su 21. septembra zajednički organizirali Forum za vanjsku politiku iz Zagreba i Centar za spoljnu politiku iz Beograda. Konferencija je održana u Novinarskom domu u Zagrebu i ASK centru za edukaciju u Beogradu uz međusobne video-veze i uz podršku programa Public Diplomacy veleposlanstva Ujedinjenog Kraljevstva.

Jedan od najbližih Tuđmanovih suradnika, šef kabineta HRVOJE ŠARINIĆ, sastao se s Miloševićem 14 puta zbog, po mišljenju aktera s obiju strana, prespore normalizacije; STJEPAN MESIĆ svojedobno je kazao kako oni koji se poznaju šalju u rat i smrt one koji se ne poznaju.

- Krajem 1994. Milošević je najavio da je spreman priznati Hrvatsku u međunarodnim granicama sredinom siječnja 1995. pa je međusobno priznanje bilo planirano za 1. svibnja 1995., ali je odgođeno zbog operacije 'Bljesak'. Šarinić i Milošević o priznanju su ponovno razgovarali u sedmicama nakon 'Oluje'. Milošević je tvrdio da nema teritorijalnih pretenzija, osim Prevlake do Molunta, ali i da u tom trenutku ne može priznati Hrvatsku. Krajem kolovoza Šariniću je najavio da će se ići prema priznanju čim se potpiše sporazum s predstavnicima Srba iz istočne Slavonije – kazao je Ponoš.

O normalizaciji se razgovaralo i u Daytonu, jer je to uz mirnu reintegraciju hrvatskog Podunavlja trebao biti preduvjet za početak razgovora o mirovnom ugovoru za BiH. Sporazum o reintegraciji, odnosno Erdutski sporazum potpisan je 12. studenoga 1995., a Sporazum o normalizaciji 23. kolovoza 1996., i to 16 dana nakon susreta Tuđmana i Miloševića u Ateni nakon kojeg su zajedničkom izjavom najavili normalizaciju i međusobno priznanje. Taj sporazum Sabor je ratificirao 19. rujna 1996., ali uz primjetnu odsutnost preko petine zastupnika.

- Dvije države su se prvi put međusobno priznale, što je djelovalo na završetak procesa mirne reintegracije. U travnju 1997. donesen je plan i program povratka izbjeglica i bilateralne zaštite nacionalnih manjina – re-

Od susreta Kolinde Grabar-Kitarović i Aleksandra Vučića u februaru 2018. nije bilo bilateralnog susreta na vrhu (Foto: Boris Šćitar/Večernji list/PIXSELL)

kao je tadašnji šef diplomacije Mate Granić.

Da se u tome nije ustrajalo do kraja pokazuje i Subotička deklaracija koju su 2016. potpisali ALEKSANDAR VUČIĆ i KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ, s obzirom na to da su njome jasno definirana otvorena pitanja – nestali, manjine, granice, arhivi i unapređenje ekonomske suradnje – koja su do danas ostala otvorena.

- Tuđman i Milošević bili su u intenzivnoj komunikaciji, ali nisu spriječili ni zaustavili rat. Od 1991. do 1993. nije bilo gotovo nikakve komunikacije među društvima, a oni koji su je pokušali uspostaviti tretirani su kao izdajnici – rekla je bivša potpredsjednica Vlade i šefica hrvatske diplomacije VESNA PUSIĆ.

Časopis 'Erasmus' organizirao je 1993. susret intelektualaca dviju zemalja koji je, sudeći po 150 akreditiranih novinara, imao pozitivan odjek u javnosti i koji je razbio dotadašnji tabu. Nakon toga komunikacija je uspostavljana na više nivoa, od NVO-a do gospodarskih komora u dvjema zemljama. Vesna Pusić osvrnula se i na druga regionalna zbivanja, uz ocjenu da su stavovi Beograda o antisrpskoj politici pretjerani.

- Hrvatska podrška samostalnosti Crne Gore nije podrška MILI Đukanoviću i njegovoj koruptivnoj vlasti, što je ocijenio bivši predsjednik Srbije BORIS TADIĆ, već podrška nepovredivosti granica, a to nije ni napad na Srbiju. Pa ni bombardiranje NATO-a 1999. ne može se smatrati napadom na Srbiju, već na politiku Slobodana Miloševića koja je bila štetna za regiju – istaknula je Vesna Pusić.

- Zatopljenje odnosa dviju zemalja počelo je 2001., pri čemu su do 2008. postignuti važni sporazumi i krenula su obostrana izvinjenja za ratna zbivanja – naglasio je MILAN KRSTIĆ s Fakulteta političkih nauka u Beogradu.

- Nakon krize nastale 2008. zbwog hrvatskog priznavanja Kosova, pri čemu Srbija njene postupke promatra kao neprijateljske, od 2010. do 2012. slijedi faza uspona, a onda opet stagnacija zbog hrvatske skepse prema novom predsjedniku TOMISLAVU NIKOLIĆU, a srpske zbog oslobađanja generala GOTOVINE i MARKAČA u Hagu. Ipak, objema državama je stalo da pokažu da su odnosi stabilni, Hrvatskoj zbog predstojećeg prijema u EU, a Srbiji zbog pregovora o pristupanju. Ipak, od 2014. do 2018. slijedi faza pada. Kako Hrvatska i Srbija nisu primarno usmerene jedna na drugu, Hrvatska nema razloga da bude dobar komšija, a i Srbija da se preorijentiše. Osim toga, Hrvatska se ponaša s pozicije moći jer blokira pregovaračka poglavlja Srbije – istaknuo je Krstić, dodavši da se Hrvatska ponaša kao lider regiona iz kojeg je izišla i s kojim želi imati što manje posla.

Tuđman i Milošević bili su u intenzivnoj komunikaciji, ali nisu spriječili ni zaustavili rat. Od 1991. do 1993. nije bilo gotovo nikakve komunikacije među društvima, a oni koji su je pokušali uspostaviti tretirani su kao izdajnici – podsjetila je Vesna Pusić

- Povijest odnosa Hrvatske i Srbije, ali i Hrvata i Srba, prečesto se svodi na sukobljavanja i nerazumijevanja. Smatramo da je to neispravno i nepotpuno jer Erdutski sporazum i Sporazum o normalizaciji odnosa ulaze u povijest neprekidnih pokušaja sporazumijevanja, o čemu se ne govori dovoljno. Danas se o razlikama govori više nego o sličnostima, o drugome kao o prijetnji, a nove se generacije ne odgajaju na ideji mira, nego na slavljenju ratovanja, na predrasudama i stereotipima.

Dojam je da se nakon ratova 1990-ih nastavlja rat riječima – istaknuo je DEJAN JOVIĆ s Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu i predsjednik Upravnog odbora Foruma za vanjsku politiku.

- Nakon završetka procesa raspada odnosi Hrvatske i Srbije nisu više onoliko važni kao u Jugoslaviji niti su kičma odnosa na Balkanu, a dvije zemlje su u različitim pozicijama i imaju različite prioritete. Hrvatska se kao članica EU-a vraća Balkanu kad mora ili kad je politički akteri vraćaju, a za Beograd su odnosi s Tiranom važniji nego sa Zagrebom. Ali još uvijek trebamo normalizaciju odnosa dviju zemalja – rekao je Jović.

- Stanje hrvatsko-srpskih odnosa najbolje ilustriraju autoput Bratstva i jedinstva i željeznička pruga Zagreb – Beograd. Autoput služi za lokalnu komunikaciju u Hrvatskoj i Srbiji, za turistička putovanja i kamionski prijevoz, a najviše za putovanje stranaca. Željeznička pruga oslikava političko stanje: živimo u zapuštenim odnosima kao što je zapuštena pruga na kojoj se na nekim dionicama može voziti tek 25 do 30 kilometara na sat – kazao je predsjednik SNV-a MILORAD PUPOVAC.

- Na sadašnje stanje uticali su ratna ostavština i zamrznuti konflikti u BiH i na Kosovu, dok u Crnoj Gori, srećom, nema sukoba. Također, Hrvatska i Srbija grade dobre odnose s Mađarskom, a međusobno su u zamrznutom konfliktu – rekao je Pupovac i podsjetio da je Hrvatska po ulasku u EU počela blokirati Srbiju.

Ukazao je na utjecaj politike sjećanja na ratove 1990-ih i 1940-ih.

- Nitko uistinu ne traži nestale kojih je 1.858, od toga polovina Srba, ali svi gledaju kako da se okoriste njima u političke svrhe. Nema ozbiljnog nastojanja da se depolitizira pitanje nestalih, iako se ono pojavilo i u vrijeme sadašnje hrvatske vlade, ali je vrlo brzo nestalo – naglasio je Pupovac i dodao da obje manjine trpe jer im je komunikacija s maticama otežana zbog konfliktnih retorika s obiju strana.

- MILANOVIĆ naziva predsjednika druge države huškačem, a sam se slika s MIHAJLOM HRASTOVIM koji je osuđen zbog ubojstva 13 ratnih zarobljenika na Koranskom mostu i odlikuje jedinicu koja je počinila taj ratni zločin. Tako se manjinska prava i demokratske slobode te odnos države i društva ne mogu graditi – kazao je predsjednik SNV-a.

- Ostavljanje zemalja bivše Jugoslavije i Albanije u geopolitičkom limbu kao zamjeni za ozbiljan proces integracije u EU samo će dodatno pogodovati negativnim pojavama, od sukoba do ignoriranja kojima sada svjedočimo – zaključio je Pupovac i dodao da danas nema skoro nikakve parlamentarne suradnje između Skupštine Srbije i Hrvatskog sabora. ■

Đukanović: Srbiji je bitno uređenje odnosa s Hrvatskom

To je bio pokušaj da na neki način ponovno pokrenemo neke pozitivne trendove u srpsko-hrvatskim odnosima jer smatramo da su oni sada uspavani. Od susreta KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ i ALEKSANDRA VUČIĆA u februaru 2018. nije bilo bilateralnog susreta na vrhu, a problemi, uključujući i negativne izjave, u međuvremenu se gomilaju – rekao nam je DEJAN JOVIĆ o konferenciji održanoj u Zagrebu.

- Njome smo željeli podsjetiti na sporazum kojim je, uz Erdutski sporazum, ipak dana nada da je moguće postići dogovore i okrenuti se miru i suradnji. O srpsko-hrvatskim odnosima se i inače prečesto govori kao o odnosima obilježenim samo konfliktom. Čak se iz konflikta u 1990-ima naknadno interpretira povijest, pa se tvrdi da se Srbi i Hrvati nikad nisu mogli sporazumjeti, što je pogrešno. Povijest srpsko-hrvatskih odnosa istovremeno je bila i povijest pokušaja da se postignu sporazumi, i to ne samo u zadnjih 25 godina nego i ranije, uključujući i period između dva svjetska rata pa i prije. Važno je naglasiti tu povijest sporazumijevanja, a ne samo sukobljavanja – kazao je Jović.

- Kad se iz ove perspektive pročita taj sporazum, možemo reći da je on ipak izdržao test vremena, ali i da mnoge stvari nisu ostvarene i da su ostale i neke zadaće za budućnost. To se odnosi na priznavanje individualnih prava građana koji su stradali u sukobu, a posebno na pitanje nestalih. Također, svima je jasno da ima još mnogo prostora za unapređivanje statusa i stvarnog položaja manjina, kao i za daleko veću suradnju dviju država u budućnosti. Htjeli smo ovom konferencijom poslati i poruku koja bi ohrabrila politička vodstva dviju država, ali i građane, društvene organizacije i međunarodnu zajednicu da nastave poboljšavati te odnose u zajedničkom interesu. Koliko smo bili uspješni, vidjet ćemo – zaključio je Jović, najavivši skup o nasljeđu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) krajem oktobra.

Formulirao je i neke zaključke konferencije.

- Ne možemo čekati druge, strane faktore da nešto urade. Za ono što želimo moramo se boriti sami. Isto tako, moramo biti spremni na reakcije kad se ukaže dobar moment, jer male zemlje po svojoj prirodi imaju politiku čekanja. I konačno, ne smijemo činiti ništa što šteti; kad su dvije zemlje tužile jedna drugu za genocid na Haškom sudu, stale su aktivnosti pomirenja. Osim toga, Hrvatska je 2008. priznanjem Kosova prekršila obavezu priznanja teritorijalnog integriteta druge strane – rekao je Jović i založio se za više funkcionalnog pristupa koji odgovara objema stranama. To je puno bolje nego kad se sve pokušava podići na političku razinu.

- Srbiji je itekako bitno uređenje odnosa s Hrvatskom jer je Hrvatska veza između Srbije i srca Evrope – rekao je predsjednik Centra za spoljnu politiku iz Beograda DRAGAN Đukanović i dodao da je ulazak Hrvatske u EU po mnogima zatvaranje daljnjeg procesa proširenja.

- Države bivše Jugoslavije i Albaniju ne možemo izdvojiti od Unije, jer je pitanje kako će njihova regionalna saradnja uspeti da kompenzuje nedostatak članstva u Uniji. Plašim se da bez jasne evropske perspektive ulazimo iz faze latentnih u fazu otvorenih nestabilnosti. Osim toga, tu je i uticaj trećih država – Rusije Kine i Turske i njihova predominacija koja je nekomplementarna s evropskim nastojanjima zemalja. Srpsko društvo uvek je bilo između istoka i zapada, a njegovi segmenti nastojali su da pretegnu na ovu ili onu stranu, dok je sada klatno okrenuto preko istoku. S druge strane, nema napretka u rešavanju otvorenih pitanja niti spremnosti da se same vlade uključe u rešavanje problema iz Subotičke deklaracije – zaključio je Đukanović

Poslijeratni zločinci

Smanjenje zatvorske kazne silovatelju djeteta s 14 na 11 godina zbog sudjelovanja u Domovinskom ratu samo je novi u nizu primjera ovakve sudske prakse. Iako ratni staž ne postoji kao olakotna okolnost u zakonu, Novosti doznaju da ga se koristi kao najčešći razlog umanjivanja kazni za sve oblike seksualnog nasilja, a vrlo često i za druge zločine

Pokojni predsjednik Vrhovnog suda MILAN VUKOVIĆ ostao je poznat u hrvatskom pravno-političkom imaginariju kao ekspert koji je izjavio da je nemoguće počiniti zločin u oslobodilačkom Domovinskom ratu. Kad je završio, sukob koji je trajao do 1995. godine rezultirao je novom paradigmom: ako si i počinio zločin, Domovinski rat će ti ga umanjiti. Iza te pravosudne olakotne okolnosti, kao moralne maksime i vrline koja se posebno cijeni među donositeljima sudskih odluka, minulih 25 godina razne su opačine umanjivane i relativizirane u hrvatskim sudnicama. Zadnja koja je privukla pozornost – sudjelovanje u Domovinskom ratu kao olakotna okolnost za pedofila i silovatelja maloljetnog djeteta – samo je promil u obilju (ne)pravomoćnih presuda na hrvatskim sudovima. Bilo da je riječ o prekršajnim, trgovačkim, kaznenim, općinskim i županijskim sudovima, Vrhovnom ili Ustavnom sudu, gotovo da nema sudske instance koja nije koristila 'sudjelovanje u Domovinskom ratu' kao jedan od razloga za umanjivanje kazne počiniteljima raznih prekršaja i najtežih kaznenih djela.

Malo se kad, međutim, desilo da presuda drugog stupnja jasno naglasi da preinačuje kaznu s 14 na 11 godina za navedeno djelo zbog ratnog staža silovatelja. 'Generalnu i specijalnu prevenciju moguće je postići i blažom kaznom i to onom od 11 godina zatvora. Naime, u obzir treba uzeti zapriječenu kaznu za kazneno djelo za koje se tereti optuženik, a to je kazna zatvora od tri do 15 godina te je u pravu optuženik kada tvrdi da je prvostupanjski sud prilikom odmjeravanja kazne precijenio značaj otegotnih, a podcijenio značaj olakotnih okolnosti te propustio optuženiku cijeniti kao olakotnu okolnost činjenicu da je sudjelovao u Domovinskom ratu', piše u pravomoćnoj presudi Visokog kaznenog suda, koji je dakle višestrukom silovatelju djeteta odrezao tri godine kazne isključivo zato što je sudjelovao u Domovinskom ratu.

Predstavnica udruge B.a.b.e. BOJANA GUBERAC kaže za početak Novostima da oni uvažavaju tzv. individualizaciju kazne i pravo suda da izriče kaznu. No kao zaposlenica udruge koja se bavi žrtvama nasilja ističe da se sve u njoj i njenim kolegicama žestoko protivi ovakvom shvaćanju braniteljskog statusa kao olakotne okolnosti 'za ovo gnjusno kazneno djelo učinjeno djevojčici'.

- Nažalost, već godinama svjedočimo koliko se braniteljski status obeščastio, a ovo je novo dno koje nisam mogla ni zamisliti – kaže Guberac, dodajući da to govori i u svjetlu činjenice da je sama dijete smrtno stradalog hrvatskog branitelja.

- Malo je reći da bih se sramila da je moj otac danas zlostavljač, a ne mogu ni zamisliti kako bih se osjećala da je mene otac,

Kazne manje za ratne veterane (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

hrvatski branitelj, seksualno zlostavljao. I da ga onda tužim, a sud mu smanji kaznu jer se borio za ovu državu. Ovom presudom se šalje poruka da je manje monstruozno kada branitelj siluje djecu. To je nečuveno – jasna je Guberac.

Ne radi se pritom o jednom šokantnom primjeru. Novosti su, naime, došle do svježe informacije da Ministarstvo pravosuđa raspolaže saznanjima prema kojima je 'sudjelovanje u Domovinskom ratu' najučestalija olakotna okolnost koju suci koriste u svim oblicima seksualnog zlostavljanja. U to je uključeno obiteljsko i rodno uvjetovano nasilje te zlostavljanje maloljetnika. Iako stručnjaci za kazneno pravo kažu kako se donošenje kazne kao odraz svake zabilježene olakotne okolnosti često ne može precizno mjeriti, činjenica jest da 'sudjelovanje u Domovinskom ratu' statistički neminovno dovodi do blažih reperkusija za ovakva kaznena djela, najteža pored ubojstva i pokušaja ubojstva.

U lipnju ove godine Visoki kazneni sud potvrdio je sedmogodišnju kaznu zatvora čovjeku koji je u Rijeci cijelu noć silovao susjedu. 'Pravilno je prvostupanjski sud olakotnim cijenio sudjelovanje optuženika u Domovinskom ratu, činjenicu odlikovanja i očinstvo troje djece', konstatirao je sud drugoga stupnja, premda su djeca punoljetna i unatoč činjenici da je u otegotnim okolnostima navedeno da je silovatelj osuđen za zapuštanje i zlostavljanje djeteta te nasilničko ponašanje u obitelji. Ista olakotna okolnost upisana je u presudu ugostitelju iz Zagreba koji je 2017. godine silovao zaposlenicu i prijetio smrću njenim prijateljima, a prije toga je već imao dvije presude za silovanje. Iste godine na Vrhovnom je sudu osuđen silovatelj kojemu je to bilo četvrto silovanje. Uz naramak olakotnih okolnosti – perfidnost, izostanak kajanja za prethodne delikte, ponavljanje silovanja nakon izlaska iz zatvora – u presudi je pronađeno mjesto i za jednu olakotnu: sudioništvo u Domovinskom ratu. Ista je okolnost pridana čovjeku koji je nanio 12 ubodnih rana svojoj susjedi, koja je ubrzo preminula.

MAJA MAMULA, psihologinja iz Ženske sobe, kaže da joj ovakve presude, kao niti presuda za silovatelja djeteta, nisu nikakvo iznenađenje ili novost.

- U čitavom nizu kaznenih djela vezanih uz seksualno nasilje u obitelji, protiv spolne slobode ili spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece, imali smo priliku vidjeti da se to stavlja kao olakotna okolnost. To je prestrašno. Izražavam apsolutno neslaganje da nešto što ste napravili prije 25 godina bude povezano kao olakotna okolnost za počinjenje takvih oblika nasilja – kaže Mamula, koja kao dodatan problem navodi i činjenicu da se za navedena kaznena djela, od zapriječenog raspona kazni, najčešće izriču kazne u donjoj trećini.

- Problem je dakle što hrvatsko pravosuđe minimalizira kazne, u čemu vidim opasnost da zakonodavac šalje poruku da se ne radi o dovoljno ozbiljnim kaznenim djelima. Problem se povećava kad se uz to počnu dodavati razne olakotne okolnosti – kaže Mamula.

Rijetko primjerena kazna od 11 godina i šest mjeseci za silovanje i podvođenje izrečena je prije dvije godine na jednom hrvatskom sudu. No i tamo je kao jedinu olakotnu okolnost sud naveo 'optuženikovo sudjelovanje u Domovinskom ratu, za što je i odlikovan'. Zašto je ratni staž najpopularnija alatka za umanjenje kazni silovateljima i zlostavljačima djece među hrvatskim sucima? Suprotno uvjerenju dijela javnosti, Domovinskog rata nema u Kaznenom zakonu i na popisu olakotnih okolnosti. Kazneni zakon nalaže sucima da ocijene 'sve okolnosti koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža (olakotne i otegotne okolnosti)', poput 'prijašnjeg počiniteljevog života'. Sudjelovanje u ratu na hrvatskoj strani postalo je postepeno od devedesetih uvriježeno kao pozitivni dio 'počiniteljevog života'.

Već godinama svjedočimo koliko se braniteljski status obeščastio, a ovo je novo dno koje nisam mogla ni zamisliti, govori Bojana Guberac iz udruge B.a.b.e.

Sutkinja Visokog kaznenog suda LANA PETÖ KUJUNDŽIĆ, koja se dobar dio karijere bavila upravo maloljetnim žrtvama seksualnog nasilja, kaže Novostima da je početkom dvijetisućitih prvi put primijetila Domovinski rat u sudskim spisima.

- Sudska praksa se razvijala tako da su suci prvoga stupnja koji nisu spomenuli sudjelovanje u Domovinskom ratu znali dobiti od drugog stupnja opasku da se to trebalo spomenuti. To se onda kasnije provlačilo kroz dio je li se to vrednovalo za ublaženje kazne i izvanredne pravne lijekove – kaže Kujundžić, dodajući da se u žalbama optužene strane sudjelovanje u ratu počelo redovno navoditi, dok su sudovi drugog stupnja znali konstatirati da ste morali barem naznačiti ako je optuženi rekao da je bio u Domovinskom ratu.

- Kao sutkinja prvog stupnja, nisam bila zagovornik navođenja tako skraćenih obrazloženja. Može se, na primjer, navesti da se netko u prijašnjem življenju ponašao pozitivno, poput zalaganja za nešto dobro, poput slobode jednog naroda, nečega što je pozitivno u društvu, stavljanja općeg ispred vlastitog dobra i tomu slično. Smatram, naime, da se okolnosti ne bi trebale tumačiti olako i po šabloni – veli Kujundžić, koja ovdje dakle priča o kaznenim djelima zlostavljanja maloljetnika.

Deset godina poslije praksa je uzela maha kada je riječ općenito o kaznenim djelima seksualnog nasilja. U knjizi 'Seksualno nasilje: mitovi, stereotipi i pravni sustav', objavljenoj 2014. godine, autorica IVANA RADAČIĆ analizirala je presude na četiri najveća županijska suda u Hrvatskoj u razdoblju od 2008. do 2012. godine. I njeno je istraživanje pokazalo da je jedna od olakotnih okolnosti koje sudovi opetovano koriste sudjelovanje u Domovinskom ratu. 'Nije jasno zašto bi i kako bi to trebalo biti relevantno, a ne tiče se ni jedne od zakonski navedenih okolnosti', navela je u svojoj analizi.

To je prestrašno. Izražavam apsolutno neslaganje da nešto što ste napravili prije 25 godina bude povezano kao olakotna okolnost za počinjenje takvih oblika nasilja, kaže Maja Mamula iz Ženske sobe

Ovakva praksa začeta je još u devedesetima. Prema informacijama do kojih su došle Novosti, trenutno se na Ustavnom sudu nalazi postupak u kojem se žrtva ratnog silovanja žali na prethodne presude u kojima nije okarakterizirana kao žrtva zločina iz mržnje. Okolnosti su takve da je riječ o Hrvatu i pripadniku HVO-a koji je silovao ženu srpske nacionalnosti. No Okružni sud u Požegi 1995. dosudio mu je tek pet godina zatvora te su na svim sudskim instancama seksualno zlostavljanje okarakterizirali kao izolirani incident koji se nije desio tijekom ratnih djelovanja. U žalbi na Ustavnom sudu navodi se da je riječ o klasičnom nasilju iz mržnje. Kao olakotnu okolnost požeški sud je 1995. godine naveo razlog da je, doslovno piše, počinitelj 'dobar vojnik u redovima HVO i što do sada nije osuđivan'. Konstataciju o dotad čistom dosjeu sud je, k tome, morao povjerovati silovatelju, jer 'evidencija o tome ne postoji'. Oslobođen je i plaćanja sudskih troškova, na temelju činjenice da nema imovine i valjda zato što je 'dobar vojnik'. Dvadeset i pet godina nakon toga, njegova žrtva i dalje je prisiljena tražiti pravdu na hrvatskim sudovima.

POČELO je, dakle, s ratom i ne samo s ratnim silovateljima. Administracija FRANJE TUĐMANA odlučila je 1994. provesti omasovljena pomilovanja sudionika Domovinskog rata, i to povodom proslave državnih praznika i drugih 'značajnijih datuma i događaja za hrvatski narod'. Tako su, kao što su Novosti već pisale, iz zatvora puštene na stotine silovatelja, razbojnika i ubojica. Simptomatičan slučaj jest onaj višestruko pomilovanog IVANA MIHALIĆA, koji je pobio sedam zarobljenika. Na poticaj tadašnjeg kardinala FRANJE KUHARIĆA pomilovan je, i to u više navrata. U prva dva pomilovanja posebice je 'cijenjeno Mihalićevo sudjelovanje u Domovinskom ratu te činjenica da je bio ranjen kao pripadnik HV-a'.

Tako je sudjelovanje u Domovinskom ratu postalo povod za poništavanje presuda. U onima koje nisu poništene ubrzo je ratni put populariziran kao olakotna okolnost za njihovo smanjenje. Najprije su na red došli ratni zločinci. Praksa je uvedena u sve poznatije slučajeve hrvatskih ratnih zločina, od zlostavljača i ubojica u Lori do masakra u Paulin Dvoru i Pakračkoj Poljani te za masovne likvidacije srpskih civila u Gospiću, za što je MIRKU NORCU i TIHOMIRU ORLEŠKOVIĆU Vrhovni sud potvrdio konstatacije nižeg suda prema kojima je 'posebno olakotnom okolnošću cijenjen njihov doprinos u Domovinskom ratu', i da je u slučaju Norca 'upravo njegova hrabrost i odlučnost bila ta koja je motivirala i druge'.

Praksa je bila toliko proširena da je OSCE u svom izvješću iz 2005. godine o suđenjima za zločine na hrvatskim sudovima posebno naglasio štetnost te olakotne okolnosti. 'Stalna uporaba sudjelovanja u Domovinskom ratu kao olakotne okolnosti kako bi se smanjila kazna pripadnicima hrvatskih oružanih snaga osuđenih za ratne zločine i dalje je jedno od zabrinjavajućih pitanja. Haški tribunal ne primjenjuje ovakav oblik olakotnog čimbenika a po mišljenju Misije, služenje vojske nije primjeren osuđujući čimbenik'. Analiza Documente iz 2014. godine je pokazala da je u 30 posto svih proučavanih predmeta nekoliko olakotnih okolnosti dovelo do ublažavanja kazne ispod zakonskog minimuma. Sudioništvo u Domovinskom ratu i višestruka odlikovanost spadaju među takve. 'Smatramo problematičnim da se pripadnicima hrvatskih snaga sudioništvo u Domovinskom ratu per se i nespecificirani doprinos u obrani domovine cijenio kao olakotna okolnost', stoji u zaključku analize, u kojoj se dodaje da sudovi 'nisu uzimali u obzir konkretan doprinos nekog okrivljenika zaštiti pojedinog zaštićenog dobra koje je kao pripadnik hrvatskih postrojbi u ratu mogao ostvariti (primjerice spasivši ili zaštitivši civile u napadu itd.). No hrvatsko pravosuđe, i to njegove najviše instance, nastavile su koristiti ovu olakotnu okolnost za relativiziranje teških zločina. Domovinski rat nije samo prisutan u presudama za ratne zločine i seksualno nasilje. U jednom istraživanju praksi drugostupanjskog Županijskog suda u Osijeku od 1992. do 2002. godine, kod 150 osuđenih osoba sudjelovanje u Domovinskom ratu nalazi se među četiri najčešće olakotne okolnosti u svim presudama za kaznena djela teške tjelesne ozljede, krađe, teške krađe, prijevare, razbojništva, izazivanja prometne nesreće, zlouporabe opojnih droga i bludnih radnji.

Bojana Guberac (Foto: Luka Stanzl/PIXSELL)

Lana Petö Kujundžić (Foto: Patrik Macek/ PIXSELL)

Maja Mamula (Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

U drugoj analizi 222 presude Vrhovnog suda za isto razdoblje, sudjelovanje u Domovinskom ratu bila je također četvrta po brojnosti olakotna okolnost u izricanju kazni za ubojstva, razbojništva i teška djela protiv sigurnosti javnog prometa. U trećem znanstvenom radu na Policijskoj školi utvrđeno je da se ista olakotna okolnost nalazi i u obiteljskim ubojstvima. Slučaj IVE SANADERA pokazao je da je 'sudjelovanje u Domovinskom ratu' olakotna okolnost i u presudama za ratno profiterstvo. Korupcija javnih službenika također je nešto na što suci omekšavaju kazne ako su počinitelji bili u ratu. Vrhovni sud je prošle godine preinačio kazne bivšem načelniku općine Sibinj IVICI BATINIĆU i članu općinskog poglavarstva IVANU MIŠKOVIĆU te umirovljenom generalu MLADENU KRULJCU. Mijenjajući kaznu zatvora na uvjetnu osudu, sud je za Kruljca rekao da je niži sud osim sudjelovanja u Domovinskom ratu trebao spomenuti i njegovo ranjavanje.

Prošle godine Vrhovni je sud preinačio kaznu načelniku općine Karlobag IVANU TOMLJENOVIĆU koji je osuđen na jednu godinu zbog pogodovanja svojoj supruzi, uz spominjanje da se radi o odlikovanom sudioniku Domovinskog rata. I ustaški pozdrav 'Za dom spremni' prošao je sličnu inicijaciju. Zahvaljujući politici, nižim sudovima i na koncu Visokom prekršajnom sudu, kao olakotna okolnost za djelomično oslobođenje od zabrane uzeto mu je izvođenje u Domovinskom ratu. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Novosti u hostelu Arena nakon što je objavljen javni poziv za privremeno stambeno zbrinjavanje građana Zagreba pogođenih potresima

PIŠE **Dragan Grozdanić**

Štedimo za obnovu vlastitih kuća

Svjesni smo da moramo štedjeti. Usto, svi plaćamo paušale za račune u svojim oštećenim kućama. Ipak, ponuda Grada Zagreba i dalje je jeftinija od komercijalnog najma, kaže nam Silvija Bedeničar iz hostela Arena. Osim uvjeta koje po javnom pozivu trebaju zadovoljiti, ljude čije su nekretnine stradale u potresu najviše brinu cijene najma gradskih stanova

Da je u životima stanara hostela Arena u Remetinečkom gaju, u tom naizgled skrivenom dijelu Zagreba, nastupila jesenja novost, lako je izdaleka primijetiti: djeca, mladi, ali i stariji ustrčali su se koliko tko može, čak i hostelski kuhar ne skriva uzbuđenje; na dvije klupice ispred ulaza u objekt raspreda se naširoko o javnom pozivu za privremeno stambeno zbrinjavanje građana Zagreba pogođenih potresima što ga je sredinom ovog mjeseca objavio upravo Grad Zagreb. To se nas tiče, to smo mi, konačno smo došli na red, kao da žele reći. Zamalo dvjestotinjak Zagrepčanki i Zagrepčana koji u spomenutom hostelu obitavaju već punih godinu dana, a u koji su konačno smješteni nakon lanjskih potresa, zagrebačkog i petrinjskog, zbog kojih su njihove kuće i stanovi postali neupotrebljivi ili privremeno neupotrebljivi za život, ponovno bi trebali na privremeni put. Nitko ne zna točno kamo niti koliko će to trajati. Osim njih, za smještaj u gradske stanove pod jednakim uvjetima mogu se natjecati i građani koji nakon potresa žive u stambenim kontejnerima na području šire podsljemenske zone i Markuševca, koji više nalikuju getu. Za njih je to bolan prizor: oni koji nisu pri novcu da samostalno saniraju posljedice potresa na vlastitoj kući spavaju u kontejnerima smještenima u svojim dvorištima. A bodovno znatno lošije natječajne uvjete za javni poziv imaju i građani koji su krov nad glavom pronašli kod rodbine ili trećih osoba.

Vratimo se u Arenu: stanarima valja dakle pakirati kofere, a kada dođe vrijeme, odjenuti djecu i reći zbogom svojim sadašnjim skučenim sobičcima od 12 kvadrata, potom pozdraviti portira jednom za svagda, mahnuti vranama što jutrom kriješte i krenuti doskora u novu zimu.

Javni poziv zagrebačkog gradonačelnika TOMISLAVA TOMAŠEVIĆA, objavljen na temelju odluke Gradske skupštine, za ostvarivanje prava na privremeno stambeno zbrinjavanje vlasnika, odnosno srodnika vlasnika oštećenih kuća i stanova, većina stanara Arene smatra pozitivnim, ali ima i onih koji na to gledaju s kritičkim odmakom. U toj svojevrsnoj kakofoniji glasova zabilježili smo poneka razmišljanja.

- Ne bih išao u gradski stan. Nemam novca. Stanovi su nenamješteni pa se pitam gdje mi je krevet, gdje mi je namještaj, jer to moram sâm opremiti. Nemam toliko ušteđevine ni da bih ono najosnovnije kupio – povjerio nam se odmah jedan stanar hostela.

- Nije u redu. Oni čije su kuće označene crvenom naljepnicom i kao takve neupotrebljive za stanovanje dobili su u najam stanove od države i plaćaju tek režije. A nama gradonačelnik dodjeljuje stanove i osim plaćanja režija traži od nas da plaćamo i najamninu. U predizbornoj kampanji je govorio da ima pet hiljada gradskih stanova i da tražimo da nam ih daju besplatno, a on će te iste sada naplaćivati. Ima nas dosta umirovljenika s malim mirovinama – požalila se jedna umirovljenica iz četveročlane obitelji.

Potom opet čujemo:

- Mi moramo štedjeti novac za...

- Obnovu vlastitih kuća – poentira netko drugi nečiju nedovršenu misao.

- Svi smo mi svjesni da moramo štedjeti – prisnažuje stanarka hostela SILVIJA BEDENIČAR, čiju smo priču već objavili na stranicama ovih novina.

- Otplaćujem 700 kuna mjesečne rate kredita koji sam prije tri godine podigla za uređenje kuće i kupnju namještaja. Također, svi plaćamo paušale za račune u svojim oštećenim kućama. Ipak, ponuda Grada Zagreba i dalje je jeftinija od komercijalnog najma. Koliko čujem, svatko tko bude predao zahtjev trebao bi biti preseljen u jedan od tih gradskih stanova do Nove godine. No nekako sam mišljenja da ćemo i ovu Novu dočekati u hostelu – dodaje.

Neki kimaju glavom i potvrđuju te riječi. Ipak, kako čujemo na licu mjesta, mnogo je više zainteresiranih građana koji će se prijaviti za najam gradskih stanova od onih koji zbog različitih razloga žele ostati u hostelu. Ima među njima i nekolicina starijih građana kojima vjerojatno godi poveće društvo u tom skupnom smještaju, ali i samaca kojima je i prijašnji život bio potres prije potresa. Među potonjima ima i onih koji ne ispunjavaju uvjete za ostvarivanje prava na privremeno stambeno zbrinjavanje. Javni poziv koji je objavljen ovog mjeseca propisuje, između ostalog, uvjet da ukupna prosječna mjesečna lanjska primanja

Stanari hostela Arena ne skrivaju uzbuđenje (Foto: Dragan Grozdanić)

po članu obitelji – kućanstva ne prelaze 50 posto prosječne mjesečne plaće isplaćene lani u gospodarstvu u Gradu Zagrebu koja je, prema informacijama što smo ih dobili iz Gradskog ureda za upravljanje imovinom grada, iznosila 7.668 kuna neto. Prema tom izračunu, na natječaj za privremeni smještaj u gradski stan neće se moći prijaviti oni čija neto primanja po članu obitelji iznose više od 3.834 kune. Rigorozan je i uvjet po kojem pravo na privremeno stambeno zbrinjavanje mogu ostvariti samo oni koji na području Republike Hrvatske nemaju u vlasništvu drugu nekretninu stambene namjene podobnu za stanovanje.

Tužno je to, kako je komentirala jedna stanarka hostela, da je čovjek cijeli život radio, a da nije stekao vikendicu ili kuću za odmor. Ipak, u spomenutom Gradskom uredu napominju da će u natječajnoj dokumentaciji trebati dokazati da ne postoji takva nekretnina podobna za stanovanje. Rok na koji Grad kani ustupiti stanove na korištenje dok traje obnova stana ili kuće koji su stradali u potresu iznosit će najdulje pet godina.

Smještaj u gradskim stanovima najčešća je tema razgovora (Foto: Dragan Grozdanić)

No više od svega, kako smo već spomenuli, stanare hostela brinu cijene najma gradskih stanova, odnosno još više osnovica koju bi, kako kažu i čiju cifru nagađaju ili slobodno interpretiraju, uz propisanu cijenu kvadrature stana, također trebali plaćati.

Iz Gradskog ureda za upravljanje imovinom grada dobili smo precizan odgovor i na to pitanje. 'Za korištenje gradskog stana privremeni korisnici će plaćati naknadu za privremeno korištenje ovisno o ukupnim mjesečnim primanjima po članu obiteljskog kućanstva te će, ako im ukupna prosječna mjesečna primanja po članu obiteljskog kućanstva ne prelaze 30 posto prosječne mjesečne neto plaće isplaćene u gospodarstvu Grada Zagreba u prethodnoj kalendarskoj godini, plaćati zaštićenu najamninu po kvadratnom metru površine stana u iznosu od 2,70 kuna', stoji u priopćenju koje je potpisao pročelnik ureda Željko MATIJAŠEC.

No cijena tzv. osnovice stana za neke stanare koji se odluče natjecati za gradski stan možda i neće biti tako mala, kao što su i slutili. Nadalje u priopćenju Gradskog ureda piše da ako ukupna prosječna mjesečna primanja po članu obiteljskog kućanstva prelaze 30 posto prosječne mjesečne neto plaće isplaćene u gospodarstvu Grada Zagreba u prethodnoj kalendarskoj godini, korisnici plaćaju najamninu sukladno već propisanom aktu, a koji je još 20. prosinca 2013. donio tadašnji gradonačelnik MILAN BANDIĆ.

Ondje stoji da visina mjesečne najamnine za javno najamne stanove do 59,99 kvadrata iznosi 64 eura uključujući i dodatnih 1,60 eura po kvadratnom metru neto korisne površine stana, što se obračunava po srednjem tečaju Hrvatske narodne banke. Kako raste kvadratura stana, raste i cijena najma: usele li se u stan površine od 60 do 99,99 kvadrata, korisnici će Gradu Zagrebu plaćati stanarinu u iznosu od 92 eura uključujući i 1,40 eura neto korisne površine stana; za stanove od 100 kvadrata i više najamnina iznosi 108 eura uključujući i dodatnih 1,20 eura po metru kvadratnom neto korisne površine stana.

Prema javnom pozivu, pravo na privremeno stambeno zbrinjavanje mogu ostvariti samo oni koji na području Republike Hrvatske nemaju u vlasništvu drugu nekretninu stambene namjene podobnu za stanovanje

I eto novih briga koje se naziru iz čeznutljivog pogleda jedne stanarke hostela koja pokušava doprijeti do šireg centra grada – negdje oko Kvaternikova trga. Želja joj je vratiti se u svoje susjedsko okruženje. Krov zgrade ispod kojeg se nalazi njezin stan se urušio. Kada taj krov sanira Grad, vlastitim će novcem morati obnoviti svoj potkrovni stan. Nastala šteta je, kako kaže, između 150 i 200 tisuća kuna. Ostat će do daljnjeg ipak u hostelu. Treba uštedjeti svaku kunu koju će upotrijebiti za obnovu vlastitog stana. S njom su ondje smještene kći i unuka. Evo još jedne životne sličice: MARTINA je kuharica u jednom vrtiću. Kaže kako potres nije bio jednak za sve. Posebno ne za nju, koja nije ni zaštićeni najmoprimac ni vlasnik stana, stoga ne može aplicirati na javni poziv za dodjelu gradskog stana. Ona je imala slobodno ugovorenu najamninu koju je plaćala za stan u potkrovlju jedne starošću načete zgrade, što se tresla pri svakom prolasku tramvaja koji iz Draškovićeve skreće u njezinu Vlašku ulicu, koja se u svom vijeku nagledala vojski i ratova. Zgrada je u procesu povrata imovine vraćena svome vlasniku, koji bi mogao dočekati i njezino rušenje te bogato obeštećenje. A kamo će na kraju Martina i njezina devetogodišnja kći? Ona je pokušala aplicirati za javni najam u naselju Jelkovec, ali tamo je, kaže, već preko petsto zahtjeva.

Gradonačelnik Tomislav Tomašević (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

- Za moje dijete država plaća taksi 60 kuna u jednom smjeru da je odveze u školu. Rečeno nam je već da koštamo državu 3.500 kuna mjesečno po osobi. Nema svjetla na kraju tunela. Ovakav život utječe negativno na moje dijete iz dana u dan. Rekli su nam u lipnju da ćemo svi moći aplicirati za gradske stanove, a onda prošli tjedan da ipak nećemo. To potvrđuje i ovaj javni poziv. Kada je dijete to shvatilo i osvijestilo da će ostati u hostelu, uzrujalo se. Ona je iz djevojčice naglo odrasla u ta dva-tri mjeseca nakon potresa. I danas ima traume – opisuje naša sugovornica.

Unatoč početnim dobrim vijestima, optimizam se stišava, i to sve više. Ipak, mnogi su zahvalni za mogućnost da se konačno usele u gradski stan, da konačno imaju svoj život, da skuhaju što im se i kada prohtije, jer već su iscrpljeni – potres, korona, neizvjesnost.

- Dok smo svi na jednom mjestu, imamo jaču težinu u smislu da obnova prije krene. Kada prihvatimo ponudu i odemo u gradske stanove, riješili su nas se i nismo im više briga kao zajednica. U tim stanovima koje plaćamo možemo boraviti dok nam se ne obnove kuće, hoće li to trajati dvije ili pet godina, vidjet ćemo. Imam žutu naljepnicu na kući. Gornji kat je stradao, kao i krov, vanjska konstrukcija. Meni je u interesu da se što prije obnovi moja kuća, a ne da mi se dodijeli stan – kaže umirovljenica s početka priče.

Ona se nada da će u novoj godini obnova ubrzano teći, kako je najavio i premijer PLENKOVIĆ. Pa rezonira: mjesec dana natječaj, pa mjesec dana za žalbu, pa onda još tri mjeseca za obradu žalbi i onda... možda i napuste Arenu.

A dotad, uz sve nabrojeno, Grad ima još posla, što sugerira i njihov dopis: 'Nakon potresa učinjeni su brzi pregledi svih objekata da bi se utvrdilo da li je u istima moguće nastaviti živjeti, ali su nakon tih brzih pregleda na mnogim objektima poduzete preporučene radnje te su tim radnjama objekti prestali biti opasni za stanovanje, a neki su zbog nepoduzimanja potrebnih preporučenih radnji u još gorem stanju, dakle potrebno je zbog proteka vremena od potresa putem ovlaštenih stručnjaka za brzu procjenu oštećenja utvrditi stvarno stanje stanova i kuća podnositelja prijave.'

U toj dosad krajnje neorganiziranoj i neusklađenoj politici obnove očito sve počinje ispočetka. No da li ovog puta uz malo više volje i odlučnosti? ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Osvrt na članak 'Oklopno pravoslavlje'

PIŠE Zoran Pusić

Porfirijeva misija; izazov i nada

Porfirija poznajem s različitih skupova od 2008. godine, više se družimo i povremeno razgovaramo otkada je kao mitropolit došao u Zagreb. Sve moje iskustvo govori da se radi o tolerantnom i dobronamjernom čovjeku kojem su i proizvodnja i distribucija nacionalističke netrpeljivosti strani

U PROŠLOM broju Novosti, u svojoj kolumni 'Uvrede & podmetanja', a pod naslovom 'Oklopno pravoslavlje', VIKTOR IVANČIĆ oštro kritizira patrijarha PORFIRIJA zbog 'desantnog ustoličenja mitropolita Joanikija na Cetinju'.

Okosnicu teksta čine dvije tvrdnje:

1. Trajna zadaća Srpske pravoslavne crkve je širenje nacionalističkog zla.

2. Postoji šačica pravoslavnih svećenika koji se suprotstavljaju temeljnoj misiji SPC-a, proizvodnji i distribuciji nacionalističkog zla, no jedno je sigurno, Porfirije među takve ne spada.

Bez obzira na naziv kolumne, neku vrstu upozorenja unaprijed, Viktorovi napisi nisu (samo) uvrede (iako ih, brat-bratu, ima), a još manje podmetanja; obično su to dobro argumentirani članci i, u pravilu, protiv nepravdi i moćnika. Baš zato bi trebalo polemizirati o tvrdnjama s kojima se jednom ne slažem i za koje mislim da su netočne.

Širenje zla, u ovom konkretnom slučaju u obliku nacionalističke netrpeljivosti, niti je trajna zadaća niti je deklarirana politika Srpske pravoslavne crkve (ovdje je riječ o SPC-u, slična argumentacija mogla bi se upotrijebiti i za Katoličku crkvu). Deklarirana politika SPC-a je zagovaranje mira, širenje bratske ljubavi, pomoć bližnjima, tolerancija i suradnja s drugim vjerskim zajednicama. Ograničimo li se u ovoj polemici na zadnjih 30 godina, praksa, nažalost, govori o trajnoj devijaciji od tih proklamiranih ciljeva. O devijaciji, u dijelu klera, prema širenju nacionalističke netrpeljivosti, prema sasvim 'nekršćanskoj' neosjetljivosti za stradanja 'onih drugih', prema povezanosti koju BALAŠEVIĆ posprdno naziva spregom 'popova, topova i lopova'. Tu argument – da širenje nacionalističkog zla nije trajna zadaća SPC-a – izgleda tanak; logično je pitanje koja je razlika između trajne zadaće i devijacije koja traje. Bitna je razlika da je praksu koja je u suprotnosti s proklamiranim ciljevima, dakle zadaćom organizacije, lakše ispraviti nego praksu koja je demonstracija samih ciljeva.

Promjena prakse ne ide lako ni kad su ciljevi na koje se organizacija poziva visoko etični, a metode u skladu s ciljevima. Često tu promjenu čini jedna manja grupa unutar organizacije, svjesna i 'temeljne misije' i devijacije. To vodi do druge tvrdnje u Viktorovom tekstu kojoj mogu suprotstaviti svoje dosadašnje iskustvo i brojne primjere Porfirijevog dosadašnjeg javnog djelovanja. Porfirija poznajem s različitih skupova od 2008. godine, više se družimo i povremeno razgovaramo otkada je kao mitropolit došao u Zagreb.

Patrijarh Porfirije u Jasenovcu (Foto: Edina Žuko/PIXSELL)

SVE moje iskustvo govori da se radi o tolerantnom i dobronamjernom čovjeku kojem su i proizvodnja i distribucija nacionalističke netrpeljivosti strani. Među njegovim izjavama koje taj dojam potvrđuju spada i govor održan prije desetak dana u Jasenovcu, a povodom 80 godina od osnivanja jasenovačkog koncentracionog logora. U tom govoru Porfirije, između ostalog, ističe da se ne osporava nikome da bude Srbin, Crnogorac, Hrvat, Bošnjak, Albanac, da SPC podržava da svako bez straha bude ono što jest. Pravi značaj tih riječi vidi se kad se usporede s izjavama nekih, danas pokojnih, velikodostojnika SPC-a, da su 'Srbi u Crnoj Gori u gorem položaju nego u NDH', a da će 'Crnogorci postati Vatikanci' (patrijarh IRINEJ), ili da je 'crnogorska nacija kopile MILOVANA ĐILASA iz TITOVOG Jajca' (mitropolit AMFILOHIJE).

Dolazak helikopterom i pod zaštitom teško naoružane policije u Cetinje mislim da je bila greška. U razgovoru s novinarom Novosti književnik SVETISLAV BASARA smatra da bi skromni dolazak Porfirija pješice i ljudski razgovor s prosvjednicima, što bi Porfirijevom karakteru bilo bliže i što je on mogao učiniti, smirio situaciju.

Basara je skeptičan po pitanju da li Porfirije može izdržati pritisak strukture kojoj je formalno na čelu, a koja će ga, po mišljenju Basare, 'staviti pod kontrolu ili uništiti'. Epizoda s popovima koji u crkvi, prije Porfirijevog dolaska, pjevaju 'Kad se vojska na Kosovo vrati', zorno pokazuje da će odmak od sirovog nacionalizma zahtijevati svu Porfirijevu upornost, mudrost i vjeru.

Ljudi koji znaju Porfirija mogu se samo nadati da će Porfirije kao čovjek kojeg su upoznali odrediti ponašanje Porfirija kao patrijarha. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

UVREDE & PODMETANJA

Jebo zastavu

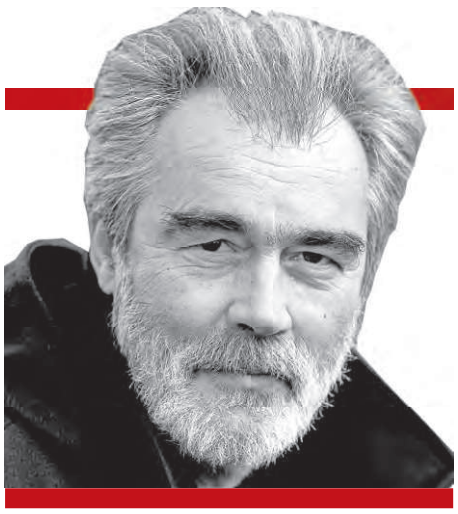

PIŠE Viktor Ivančić

Između svježe opranih gaća što se suše na balkonskome štriku i zastave koja ponosno vijori na jarbolu, daleko je mudrije iskazati poštovanje rublju. Te izvješene gaće, naime, ljudi će sigurno upotrijebiti, dok izvješena zastava daje do znanja da će ljudi sigurno biti upotrijebljeni

U UVODNIKU Privrednika, koji je objavljen kao prilog u prošlome broju Novosti, OLIVERA RADOVIĆ je pod naslovom 'Zastava' svesrdno podržala apel ALEKSANDRA VUČIĆA, predsjednika Srbije, da se složno i pompozno proslavi novoustanovljeni 'Dan srpskog jedinstva, slobode i nacionalne zastave' (15. septembra), te pozdravila 'pozivanje svih Srba, ma gde živeli, da se pridruže obeležavanju praznika', tako što će istaknuti nacionalne zastave na prozore, balkone, krovove, bandere, retrovizore i slično.

Javnosti u 'državama bivše Jugoslavije' zbog takve slavljeničke navade nikako ne bi trebale biti uznemirene, smatra Olivera Radović – inače glavna urednica portala Srpskog privrednog društva Privrednik – nikome ta kolektivna demonstracija privrženosti ne bi smjela smetati, niti itko normalan ima razloga da to shvati kao provokaciju, 'kao da je nedajbože reč o paljenju tuđih, a ne o skidanju prašine i iznošenju iz podruma zaborava svoje sopstvene, po svakom redu i zakonu primerene trobojke'.

Pretežni dio teksta nije vrijedan osvrta, ali sam njegov kraj – u kojem autorica postavlja jedno 'jednostavno pitanje', i to u slavodobitnome tonu, kao da se niječni odgovor na isporučeni upit podrazumijeva, barem kod onih koje ćemo smatrati 'normalnima' – ipak privlači pažnju. A glasi ovako:

'Sve rasprave na ovu temu mogu se svesti na jednostavno pitanje: Da li je poštovanje zastave i nacionalnih obeležja jednako nacionalizmu? U bilo kojoj balkanskoj državi i u bilo kom univerzumu. Bez 'ali'.'

Oliveru Radović najbolje je odmah suočiti s jednostavnim odgovorom: da, svako je 'poštovanje zastave i nacionalnih obeležja jednako nacionalizmu'! Bez 'ali', u bilo kojoj državi na Balkanu i u bilo kojem 'univerzumu'. Štoviše, jedini operativni smisao nacionalističke ideologije jest da iznudi 'poštovanje zastave i nacionalnih obeležja'. Nacionalizam, kao 'lijepak zajednice', zapravo i ne čini ništa drugo osim što zadaje, verificira i utjeruje u kosti 'poštovanje zastave i nacionalnih obeležja'.

Ukoliko je pak autorici potvrdan odgovor na njeno jednostavno pitanje nezamisliv, ukoliko ona drži da puko 'poštovanje zastave i nacionalnih obeležja' ne može imati nikakve veze s nacionalizmom – a očito je tako, jer je pitanje i postavila radi toga da ona nadražena javna mnijenja u 'državama bivše Jugoslavije' prokaže u njihovu apsurdu – to je samo znak da je nacionalistička ideologija polučila očekivane rezultate i ispunila svoju svrhu, naime raširila uvjerenje kako je 'poštovanje zastave i nacionalnih obeležja' nešto prirodno i samorazumljivo, nešto što ima činiti rutinu naše svakodnevice, te ne može biti 'jednako nacionalizmu'.

Na žalost Olivere Radović, nema ničega prirodnog u 'poštovanju zastave i nacionalnih obeležja'. Tu je ama baš sve umjetno. Iskazivati pijetet (ili gajiti neke suptilnije osjećaje) prema trobojnoj krpi, makar ona bila ukrašena kakvim dvoglavim kičem, ili pokorno ustajati na zvuke himne, čak je prilično bizarno i komično. Te životne prakse ne spadaju ni u kakve prirodne ljudske reakcije, niti su posljedice djelovanja nagona, osim ako i poslušnost ne svrstamo u nagon. U mom slučaju, recimo – što možda treba pripisati i poznim godinama – kada se postavi izbor između nečijih svježe opranih gaća koje se suše na balkonskome štriku i hrvatske zastave koja vijori na jarbolu, simpatije automatski lete prema gaćama. Neusporedivo ih više *respektiram* od svečano izvješena komada platna s privremenim dezenom.

Hoću reći: 'poštovanje zastave i nacionalnih obeležja' je ishod procesa pripitomljavanja i discipliniranja, procesa dresure i kolektivne obuke, a taj proces čini samu bit nacionalizma. On, s druge strane, nije nikakav autonomni fenomen, nikakva s neba padajuća čarolija koja zaposjeda ljudske duše, nego ga regulira državna sila, sa svojim birokratskim aparatom i ideološkim pogonom.

PIŠUĆI prije više godina o robotiziranju voljena pučanstva pomoću himne (radilo se, uzgred budi rečeno, o 'Lijepoj našoj') jedan je marginalni analitičar primijetio da 'nacionalizam u svome operativnom izdanju i nije ništa drugo nego kontinuirano i birokratski poduprto variranje stilskih figura kroz koje će se provjeravati masovna odanost obogotvorenoj državi za koju, kada prilike iskoče iz rutine, vrijedi oduzeti nečiji život, ili žrtvovati vlastiti, ili poduzeti kakvu sličnu svinjariju'.

U konkretnome slučaju što zaokuplja pažnju Olivere Radović, društvena organizacija kojoj treba demonstrativno iskazati lojalnost – tako što će Srbi, 'ma gde živeli', okačiti nacionalne zastave na prozore, balkone i sl. – zove se Republika Srbija, čiji je predsjednik i uputio blagdanski apel. Već sam naziv rečenoga praznika – 'Dan srpskog jedinstva, slobode i nacionalne zastave' – dovoljno je tragikomičan (mada ne i neuobičajen, 'u bilo kom univerzumu') da biva jasno kako središnji pojam ('sloboda') može biti samo ugušen u sendviču kojim ga nemilosrdno pritišću prvi i zadnji.

Nema ničega prirodnog u 'poštovanju zastave i nacionalnih obeležja' (Foto: Filip Brala/PIXSELL)

No blažena je naivnost uvodničarke Privrednika kada – dok cijelom tom paket-aranžmanu upućuje srdačan novinski aplauz, dok marno 'skida prašinu' s omiljene zastave i svečano je vadi iz 'podruma zaborava' – čvrsto vjeruje kako time ne daje doprinos zahuktaloj nacionalističkoj ofenzivi ALEKSANDRA VUČIĆA i kako nije talac srpstva kao gologa sredstva manipulacije vlastodržaca. Ili je ipak riječ o hipokriziji?

Zbog toga, doduše, ne mora biti osobito zlovoljna: slično stoje stvari sa svim zastavama, mnogim državama, brojnim političkim vođama i njihovim medijskim poslugama, kako na Balkanu, tako i u 'univerzumima'. Svi krotko ustajemo na zvuke himne, služimo se pasošima s karakterističnim grbovima i nijemo prolazimo kraj spomenika čuvenim koljačima postavljenim na gradskim trgovima. Karirana Hrvatska može poslužiti kao uzoran primjer da buktanje strasti i riganje vatre ne samo što nije jedina, nego ni presudna manifestacija nacionalizma. SINIŠA MALEŠEVIĆ o tome je napisao cijelu knjigu ('Države-nacije i nacionalizmi') u kojoj između ostaloga veli:

'Usuprot popularnim gledištima koja nacionalizam asociraju s agresivnim emocionalnim ispadima, baš ta institucionalna rutina niskog intenziteta održava nacionalističku ideologiju na životu i u formi. Snaga nacionalizma ne počiva na puščanoj cijevi niti na permanentnoj nasilnoj mobilizaciji. Naprotiv, njegova svemoć proizlazi iz organizacijski i ideološki artikulirane navike i trivijalnosti.'

Kada dakle Privrednik, plasiran kao prilog u prošlim Novostima, u svojem uvodniku zastupa stav da 'poštovanje zastave i nacionalnih obeležja', kao i 'pozivanje svih Srba, ma gde živeli, da se pridruže u obeležavanju praznika' i ponosno mašu trobojkama, ni u kojem slučaju ne može biti 'jednako nacionalizmu', upravo je takav gard – gdje se sam poziv na angažman unaprijed opskrbljuje poricanjem istinske svrhe tog angažmana – savršeno uklopljen u nacionalističku propagandu Vučićeva režima, koji se u zadnje doba sve žustrije odaje mobilizaciji Srba 'u regionu'.

Niti je rutina bezopasna, niti je banalnost benigna. A ispod olovnoga neba nacionalističke ideologije prostire se široki dijapazon bojišta na kojima se vode odsudne bitke za obranu himere 'nacionalnog identiteta', hrvatskoga, srpskog ili bilo kojeg. Od sakraliziranja nacionalnog jezika, preko čišćenja nacionalne kulture, veličanja našeg junaštva, naricanja nad našim žrtvama, mitologiziranja naše državnosti, pa do lansiranja fotografija po društvenim mrežama na kojima se političari grle s popovima i razmjenjuju iskaze privrženosti, promovirajući valjda nešto poput hristospolne zajednice.

Nije na meni da se miješam, no ipak bih preporučio nešto ležerniji odnos prema nametnutim simboličkim nedodirljivostima koje služe utjerivanju u tor i nacionalizaciji svakodnevice. Na primjer: Jebo zastavu, kako hrvatsku, tako i srpsku! I na Balkanu i u 'univerzumima'. Odnosno: Jebo nacionalizam! Između onih opranih gaća što se suše na štriku i zastave koja ponosno vijori na jarbolu, daleko je mudrije iskazati poštovanje rublju. Te izvješene gaće, naime, ljudi će sigurno upotrijebiti, dok izvješena zastava daje do znanja da će ljudi sigurno biti upotrijebljeni. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Nakon najnovijeg kruga međustranačkih pregovora u Srbiji

PIŠE Zoran Daskalović

Pat-opozicija

Vučićeva vlast je prihvatila svih šesnaest mjera za poboljšanje izbornih uvjeta koje su predložili eurozastupnici. Đilas, čiji je kružok napustio pregovore, smatra da su oni ovime 'zadali još jedan udarac svima koji veruju da je Srbiji mesto u EU'

Ne trepnuvši, VUČIĆEVA vlast je prihvatila svih šesnaest mjera za poboljšanje izbornih uvjeta koje su kao posrednici u međustranačkom dijalogu predložili eurozastupnici TANJA FAJON, VLADIMIR BILČIK, KNUT FLECKENSTEIN i EDUARD KUKAN. S druge strane stola, opozicija je pukla kao tikva suočivši se s njihovim prijedlogom. Đilasov opozicijski kružok, koji sačinjavaju Stranka slobode i pravde, Demokratska stranka, Pokret slobodnih građana i Pokret za preokret, odmah na početku dvodnevnih pregovora digao se od stola i napustio pregovore uz Đilasovu poruku da su eurozastupnici svojim prijedlogom 'zadali još jedan udarac svima koji veruju da je Srbiji mesto u EU i da je to način da se živi bolje'. U sporazumu 'nema ničega', tvrdi Dragan Đilas i dodaje da 'relevantne opozicione stranke nisu podržale dokument' te da očekuje da će i sve druge stranke 'koje su za smenu režima odbiti dalju priču o tome'.

No sve druge opozicijske stranke, pa i dio onih koje su zajedno s Đilasovim stranačkim kružokom bojkotirale prošle izbore, pokušat će do sljedeće runde pregovora, najavljene za početak listopada, iskamčiti još pokoju mjeru, pa tek onda odlučiti hoće li potpisati predloženi dokument. Činjenica da su vladajući već sada prihvatili sve što su europosrednici predložili tjera sve opozicijske stranke da se vrate kući i odluče hoće li sudjelovati na izborima ili će ih bojkotirati i vlast pokušati rušiti na ulici. Kad vladajući udahnu život mjerama koje su predložili eurozastupnici, Bruxelles opozicijskim suzama više neće vjerovati, već će mirno čekati da pozdravi rezultate izbora koji će se održati po pravilima kreiranima i pod njegovom paskom.

Europarlamentarci su već u uvodnom pasusu međustranačkog sporazuma koji su predložili precizno ispisali što je bio njihov posao: 'Fokus dijaloga je bio na pronalaženju konsenzualnog rešenja za ostvarivanje pravičnog pristupa medijima i integriteta izbornog procesa, u skladu sa dva osnovna načela: predložena rešenja ne bi trebalo da budu u suprotnosti sa postojećim pravnim okvirom i trebalo bi da budu u skladu s preporukama OEBS/ODIHR iz prethodnih izbornih ciklusa, izveštajima Evropske komisije o napretku zemlje i godišnjim rezolucijama Evropskog parlamenta.' Na kraju ovog kruga pregovora, u kojem su europarlamentarci na stol stavili konkretan prijedlog međustranačkog sporazuma, Bilčik je izjavio sljedeće: 'Mi smo izradili dokument na osnovu povratnih informacija koje smo dobili od sudionika u međustranačkom dijalogu i u tom dokumentu identificirali niz konkretnih mjera koje bi pomogle Srbiji da unaprijedi političke uvjete za naredne izbore.' Poručio je da je 'dijalog važan dio europskog puta i perspektive Srbije' i da se 'nada da u tom duhu može biti nastavljena suradnja s partnerima u međustranačkom dijalogu' te zaključno naglasio da u Europskom parlamentu 'drže da bojkot institucija i izbora nije način da se ostvari napredak u pogledu eurointegracija. Nadam se da će svi imati to na umu u predstojećim tjednima'. Europarlamentarci su u predloženom sporazumu prvo definirali da su Vlada, parlament i nadležna izborna tijela odgovorni 'u pogledu odgovarajućeg sprovođenja trenutno aktualnog pravnog okvira kako bi se obezbedili fer uslovi za političke stranke'. Zatim su ponudili dodatnih 16 mjera koje će 'dovesti do opšteg unapređenja izbornih uslova, povećanja poverenja u izborni proces i uspostavljanja jednakih uslova uoči predstojećih izbora, pre svega za dobrobit građana'. Pozvali su i sve medije u Srbiji da se 'strogo pridržavaju najviših standarda uravnoteženog i objektivnog izveštavanja u skladu sa zakonom', a spomenuli su da se razgovaralo i o 'pitanju zloupotrebe javnog položaja od strane javnih funkcionera u predizbornom periodu'. Među dodatnim mjerama koje su predložili najviše su pažnje privukli prijedlog da se formira privremeno nadzorno tijelo od 12 članova (6 vladajućih i 6 opozicijskih) koje će pratiti rad medija, ponajprije Radiotelevizije Srbije i Radiotelevizije Vojvodine, te obavještavati javnost o svojim zaključcima, kao i prijedlog da se Republička izborna komisija proširi s dodatnih šest opozicijskih predstavnika.

Nadležnom Regulatornom tijelu za elektronske medije (REM) zadano je da usvoji 'obavezujući pravilnik za Javni medijski servis (RTS i RTV) u skladu sa preporukama OEBS/ODIHR radi boljeg regulisanja izborne kampanje, kao i odgovarajuće preporuke za privatne emitere'. Vladajući su pristali i da se do izbora sustavno kontroliraju birački spiskovi, da ih se periodično javno objavljuje i češlja, da se po ubrzanom postupku izmijene pravila o financiranju izbornih kampanja kako bi se budžetska sredstva ravnopravnije raspodijelila svim izbornim listama, a ne samo onima koje osvoje zastupničke mandate, a složili su se i da 'unaprede uslove za učešće nacionalnih manjina u izbornom procesu', primjerice tako što će smanjiti broj potpisa za kandidiranje njihovih izbornih lista na pet tisuća. Europarlamentarci su u predloženom sporazumu upisali i da će 'Evropski parlament nastaviti da pomaže Srbiji i parlamentu Srbije i da ih podržava u procesu razvoja i reformi' te da će biti 'organizovana provera napretka koji je ostvaren u sprovođenju ovih zaključaka'. Kao posrednici u međustranačkom dijalogu uputili su apel 'vlasti da pozovu OEBS/ODIHR i Evropski parlament da pošalju posmatračke misije koje bi posmatrale izbore'.

U sporazumu 'nema ničega', tvrdi Đilas (Foto: Antonio Ahel/ATAImages/PIXSELL)

Odluku dijela opozicije da rezolutno odbije prijedlog međustranačkog sporazuma koji su predložili europosrednici prokomentirao je i predsjednik Srbije i SNS-a Aleksandar Vučić rekavši: 'Mislim da je car go, stvari su jasne. Problem je u tome što ih neko nije doveo na vlast i što im nije rekao da mogu bez glasova naroda da dođu na vlast.' No od svih reakcija i komentara još uvijek je najintrigantniji onaj glavnog urednika portala Nova.rs VESELINA SIMONOVIĆA koji je objavljen petnaestak dana prije održavanja najnovijeg kruga međustranačkih pregovora uz posredovanje europarlamentaraca. Simonović u startu udara u glavu: 'Usuđujem se da prognoziram da od primene tog dogovora, šta god da piše u tom dokumentu, neće biti ništa.' Ne potrudivši se da pojasni i argumentira zašto je u to uvjeren, u nastavku, između ostalog, otkriva da je 'bio zagovornik bojkota prošlih izbora, ne zato što nije bilo fer izbornih uslova, već zato što je opozicija bila slaba i bez ikakvog jasnog programa, pa je valjalo pustiti Vučića da uz pratnju trabanata trči sam. Najveći uspeh bojkota je činjenica da su i u evropskim institucijama shvatili da u Srbiji nema fer i demokratskih izbora. Poslali su zato evroparlamentarce, u čiju dobru nameru ne sumnjam, da posreduju u dijalogu ne da bi od Srbije napravili državu vladavine prava, već da bi Vučiću, novom faktoru stabilnosti na Balkanu, dali legitimitet demokratskog sagovornika'. Premda tvrdi da su europarlamentarci posredovali u međustranačkom dijalogu samo zato da bi Vučiću dali taj legitimitet, Simonović u nastavku piše: 'Sad, međutim, ne zagovaram bojkot, samo zbog jedne činjenice – demokratska opozicija ima šansu da pobedi na izborima u Beogradu. Zato mora da izađe i na predsedničke i eventualne vanredne parlamentarne izbore, iako na njima ne može da pobedi.' I na kraju poentira: 'Mogu opozicioni lideri da se ljute na istraživače javnog mnenja, ali je jasno i da pojedinačno ni jedna stranka ne bi u Srbiji prešla 10–12 procenata. Zato je pobeda u Beogradu i toliko važna, a da je opozicija više radila na programskim ujedinjavanjima, sa novim nekompromitovanim ljudima, a manje kukala za pet minuta na RTS-u, mogla bi da osvoji i 30 odsto glasova na parlamentarnim izborima.'

Simonović inače tvrdi da 'Vučić nikad neće organizovati slobodne demokratske izbore', no i njemu je odavno jasno da on pobjeđuje i pobjeđivat će zato što na predsjedničkim izborima dobiva preko dva milijuna, a njegova stranka oko 1,8 milijuna glasova birača, ali i zbog toga što je 'opozicija slaba i bez ikakvog jasnog programa' i što nitko u Srbiji 'u postojećim opozicionim strankama, pa i eventualnim koalicijama ne može da prepozna neku koja može da sakupi i pola miliona glasova'. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

UGOVOR S ĐAVLOM

Duga, mračna noć

PIŠE Boris Dežulović

Dva sata i petnaest minuta. Toliko je prošlo između reskog rafala iz Hrastovljeva Ultimaxa 100 i odluke karlovačkog Gradskog vijeća da se Koranski most nazove po njegovoj slavnoj policijskoj jedinici

Posljednji dan toga dugog toplog ljeta započeo je rafalom iz puškomitraljeza Ultimax 100. Nabavljen na samom početku rata, moćni singapurski Ultimax, model Mark 3, zahvaljujući jedinstvenom rješenju ublažavanja povratnog trzaja bio je izvanredno stabilan i precizan, pa je sa svojih stotinu metaka u bubnju u odnosu na klasične jurišne puške imao omjer točnih pogodaka od čak 8:1, vrlo brzo stekavši kultni status među braniteljima. Pripisivana su mu tako nadnaravna svojstva i ispjevane urbane legende – navodno je bio tako brz da su se u njegovoj dugoj cijevi znala istovremeno naći i po tri ispaljena metka – i samo zahvaljujući činjenici da je Ministarstvo obrane tih dana nabavilo tek dvjesto komada, dodijelivši ih isključivo Prvoj gardijskoj brigadi i specijalnoj policiji, Hrvati danas ne pjevaju pjesme MARKA PERKOVIĆA ULTIMAXA.

Bilo je, eto, točno pola dva u noći toga 21. rujna, kad je mrak nad Koranskim mostom u Karlovcu rasparao rafal iz Ultimaxa 100. Kad je utihnula jeka i razišao se dim, uz ogradu na pločniku mosta ostalo je nanizano trinaest mrtvih i dva teško ranjena rezervista JNA, a iznad njih, s Ultimaxom u rukama, policijski specijalac MIHAJLO HRASTOV. Zašto je specijalac Hrastov, iako s jasnom zapovijedi da zarobljene i razoružane rezerviste JNA sprovede u prostorije karlovačke Specijalne jedinice policije Grom, odlučio pobiti ih sve, odmah tu, na mostu – skokom u Koranu spasila su se samo dvojica – danas zvuči kao razumno pitanje, ali u ono vrijeme računalo se u gluplja. Rat je, a u ratu se ubija. Lako je u Ženevi pisati konvencije.

Bio je, rekoh, 21. rujna, posljednji dan dugog toplog ljeta, točno pola dva poslije ponoći. Samo dva sata i petnaest minuta kasnije, leševi su uklonjeni, pločnik opran od krvi, a uz veličanstveni mimohod crnih zastava i crvenih bengalki na obližnjem podvožnjaku svečano je otkriven golemi mural posvećen tom herojskom datumu i hrvatskom vitezu Mihajlu Hrastovu – 'Ja sam svoje odradio pošteno, muški', raportirao je okupljenim građanima specijalac Hrastov – i već do tri sata i četrdeset pet minuta ujutro HDZ-ova većina u karlovačkom Gradskom vijeću na samom je kraju maratonske sjednice s trinaest glasova 'za' donijela odluku da se Koranski most preimenuje u Most Specijalne jedinice policije Grom.

Dva sata i petnaest minuta. Toliko je prošlo između reskog rafala iz Hrastovljeva Ultimaxa 100 i odluke karlovačkog Gradskog vijeća da se Koranski most nazove po njegovoj slavnoj policijskoj jedinici, točno toliko trebalo je hrvatskoj državi da masovno strijeljanje razoružanih vojnika proglasi herojskim činom i Republiku Hrvatsku tako službeno proglasi državom nastalom na ratnom zločinu.

Istina, dva sata i petnaest minuta, koliko je prošlo od trinaest leševa na Koranskom mostu do trinaest glasova za preimenovanje tog mosta nazivom ubojičine jedinice, nekome sa strane može izgledati prilično kratko vrijeme. To je zbog specifičnog načina na koji sa strane računaju vrijeme: po njihovom kalendaru, onaj posljednji dan ljeta, kad je u pola dva iza ponoći Mihajlo Hrastov na Koranskom mostu likvidirao zarobljene rezerviste, bio je davne 1991. godine, a isti taj posljednji dan ljeta, kad je karlovačko Gradsko vijeće usred noći, u petnaest do četiri, nazvalo taj most po Hrastovljevoj jedinici, bio je ovoga utorka.

Za nekoga sa strane, između ta dva događaja prošlo je punih trideset godina. Za nas ovdje, na karlovačkom Krvavom mostu, prošlo je tek dva sata i petnaest minuta. Tih trideset godina za nas je bila tek jedna duga, mračna noć.

U dva sata i petnaest minuta te duge, mračne noći stale su tako pune dvadeset i tri godine mučnog sudskog procesa Mihajlu Hrastovu, od optužnice u svibnju 1992. do konačnog pravorijeka Vrhovnog suda Republike Hrvatske u svibnju 2015., i čak sedam suđenja pred sve četiri instance – Općinskim, Županijskim, Ustavnim i Vrhovnim sudom – u kojima je Hrastov oslobađan krivnje na temelju svjedočenja njegovih suboraca, iako su svi forenzički nalazi, uključujući i potok krvi uz ogradu mosta koji je jasno potvrđivao da su zarobljenici praktički strijeljani, vrištali protiv službene verzije po kojoj je pucao u samoobrani, jer su ga rezervisti okružili i napali.

U tih dva sata i petnaest minuta stale su tako i četiri godine zatvora za ubojicu – danas biste više mogli dobiti da iz istog Ultimaxa na istom mostu pijani ispucate jedan rafal u zrak – i gotovo dvanaest milijuna kuna dosuđene odštete za žrtve i njihove obitelji, ali i dva mjeseca skraćenja kazne i ranijeg puštanja na slobodu, i inicijativa ratnih veterana da se krvavi most imenuje po njegovoj jedinici, i inicijativa lokalnih Bad Blue Boysa da se pred sjednicu Gradskog vijeća oslika veličanstveni mural hrvatskom vitezu Mihajlu Hrastovu.

U tih dva sata i petnaest minuta stalo je i sedam predsjedničkih, osam lokalnih i devet parlamentarnih izbora. Da bismo onda duboko u dugoj, mračnoj noći nakon sedmih predsjedničkih izbora imali predsjednika Republike koji će nedavno u Karlovcu na proslavi Gromova javno podržati ubojicu i sve one koji su 'nosili glavu u torbi, ali su im oči vidjele istinu, tu vodu duboku', a nakon devetih parlamentarnih izbora HDZ-ovu vlast i premijera ANDREJA PLENKOVIĆA, čiji će ministar i potpredsjednik Vlade jednako podržavati ratne zločince i spremno se nasmijan fotografirati s BRANIMIROM GLAVAŠEM.

Konačno, nakon osmih lokalnih izbora u karlovačkom Gradskom vijeću imamo i SDP-ovsku opoziciju kojoj će slavljenje ratnog zločinca biti tek gnjavaža kojom se nakon trideset godina umjesto pravim problemima još uvijek bavimo ratom, i HDZ-ovu većinu koja će konačno, u tri sata i četrdeset pet minuta, zločin verificirati službenim pečatom – državu dakle koja će i doslovno preko noći postati zločinačka, preuzevši visoko pokroviteljstvo nad strijeljanjem trinaest razoružanih zarobljenika i izdavši antidatiranu zapovijed Mihajlu Hrastovu da puca.

Princip svakako nije nov, u proteklih je dva sata i petnaest minuta dobro razrađen i uhodan: u svježem je pamćenju, recimo, spomenik splitskoj 72. bojni Vojne policije koji je – da bi se izbjegao svaki neželjeni nesporazum oko uloge čuvene bojne, prirode njenog javnog priznanja i službene verifikacije Domovinskog rata – od svih krajputaša njenog slavnog ratnog puta podignut baš pred kapijom vojne baze u Lori, točno na mjestu pravomoćno presuđenog ratnog zločina. Država koja presuđuje ratnim zločincima, pa ih javno i službeno komemorira, šalje tako nedvosmislenu poruku: ona nije nastala na nekom slučajnom i nesretnom ratnom zločinu, već samo na onom pravomoćno dokazanom. Ratni zločin, ukratko, nije nešto što se u ratu događa, već sama suština tog rata.

Molim, to ne kažem ja, nego Republika Hrvatska.

Uostalom, da nije tako, ne bi se nazivom karlovačke policijske jedinice od svih krajputaša njenog slavnog ratnog puta nazivao baš most na kojemu je njen pripadnik hladnokrvno likvidirao trinaest razoružanih ratnih zarobljenika, niti bi se od svih tri stotine šezdeset i pet dana u godini njegova jedinica slavila baš 21. rujna, točno na tridesetu obljetnicu tog zločina. Niti bi, kako bi se izbjegli svi nesporazumi, to bilo popraćeno baš muralom Mihajlu Hrastovu, niti bi se – za one valjda sa slabijim kognitivnim sposobnostima – na njemu, uz točan datum zločina, na crveno-bijelo-plavoj trobojci za svaki slučaj umjesto hrvatskog grba kočio i veliki, lijepo naslikani singapurski Ultimax 100 Mark 3.

Konačno, sve je vrlo jasno, preciznošću Ultimaxa, objasnio i predsjednik Udruge SJP Grom JOSIP SLAĆANIN: 'Na ovom mostu nije se 21. rujna 1991. branio samo grad Karlovac, nego se branila cijela Hrvatska. Da nije bilo Miše Hrastova i tog čina mi možda danas ne bismo ovdje stajali. Tim činom obranjen je grad Karlovac, ali i cijela Hrvatska!'

Nakon čega uvjeravanje karlovačke HDZ-ove većine kako prilikom preimenovanja Koranskog mosta 'znamo što se sve tamo događalo i kako je konačna sudska odluka donesena', ali kako 'ta dva događaja treba odvojiti', nekome sa strane – nekome dakle kojemu je prošlo trideset godina – može izgledati i kao otvoreno zajebavanje. To je, rekoh, zbog specifičnog načina na koji sa strane računaju vrijeme: nama danas, sada, ovdje, na mostu, ostalo je možda samo potpitanje – zašto, zaista, Mihajlo Hrastov treba iz svog džepa platiti dvanaest milijuna kuna odštete žrtvama herojskog djela ugrađenog u same temelje hrvatske države?

Nama su, naime, tri sata i četrdeset pet minuta, duboko u dugoj i mračnoj noći posljednjeg dana ljeta. Do zore je, ovako odoka, ostalo još dva sata i petnaest minuta. Nekome sa strane, trideset godina.

Buđenje će biti grubo i zajebano. ■

Paralelnom akcijom specijalaca, HDZ-a i BBB-a u Karlovcu proslavljena obljetnica ratnog zločina

INTRIGATOR

Ultimaxivna svečanost

Osuđeni ratni zločinac Mihajlo Hrastov osobno se pojavio na otvorenju murala sa svojim likom, kazavši da je on "svoje, kako se kaže, odradio pošteno, muški"

Otvorenje murala s likom MIHAJLA HRASTOVA, bivšeg pripadnika specijalne jedinice policije Grom i osuđenog ratnog zločinca, neosporno je događaj slavljenja samog ratnog zločina, ma koliko se organizatori te morbidne manifestacije trudili javnost uvjeriti u suprotno. Mural su pripadnici jedinice Gromova otvorili na 30. obljetnicu ubojstva 13 razoružanih i zarobljenih rezervista JNA, koje je Hrastov počinio 21. rujna 1991. na Koranskom mostu, smatrajući da je slijedom tog i sličnih događaja zapravo obranjen grad, pa čak i Hrvatska. Na stupu podvožnjaka oslikana je i strojnica Ultimax, upravo ona kojom su pobijeni rezervisti. Hrastov se, zanemarivši bilo kakvu etičku mjeru i osobno čak pojavio na otvorenju vlastitog murala, kazavši u najvažnijem da je on 'svoje, kako se kaže, odradio pošteno, muški'. Ne čudi stoga ni bizarna svečanost u mračnoj jezi oslikanog karlovačkog podvožnjaka, popraćena intoniranjem državne himne, nakon koje su se veterani u koloni s crnim ratnim zastavama, uz prateće građane i pripadnike lokalnih Bad Blue Boysa, uputili prema obližnjemu mostu gdje su zajedno upalili 30 baklji u spomen na tri desetljeća – ali čega? Činjenice iz sudskog pravorijeka Vrhovnog suda, govore uvijek isto: na taj dan ubijeno je ondje 13 razoružanih ljudi. Podsjetimo, na suđenju koje je potrajalo pune 23 godine, Hrastova, koji je za to predugačko vrijeme između ostalog dvaput boravio u zatvoru, na koncu je Vrhovni sud RH 2015. godine pravomoćno osudio na četiri godine zatvora od kojih je odležao dvije godine i deset mjeseci.

Nevažna je to očito činjenica HDZ-ovom karlovačkom gradonačelniku DAMIRU MANDIĆU, koji ništa sporno ne vidi u otvaranju murala osobi osuđenoj za ratni zločin, čime istovremeno negira zakonodavnu instancu. Premda se nije osobno pojavio ispod podvožnjaka, gradonačelnik je zdušno podržao imenovanje građevine Mostom Specijalne jedinice policije Grom, čiji je Hrastov bio pripadnik. Poprište ratnog zločina Mandić je nazvao 'mostom demokracije jer je s Domovinskim ratom ona stigla u Karlovac'.

To se na kraju i dogodilo: karlovačko Gradsko vijeće usvojilo je prijedlog veterana i Povjerenstva za gradska znakovlja, imenovanja i preimenovanja javnih prostora i objekata te na sjednici koja se protegla do jutra u 3.45 sati, donijelo prijepornu odluku. Dok je prijedlog imenovanja mosta podržalo 13 vijećnika, 11 iz HDZ –a i dvojica iz Domovinskog pokreta, dotle se protiv odredilo četvero vijećnika iz platforme Možemo! i Nove ljevice, a troje vijećnika SDP-a izašlo je iz govornice prije rasprave.

Prije ovog izglasavanja, vijećnica platforme Možemo! DRAŽENKA POLOVIĆ, koja se natjecala za gradonačelnicu na zadnjim lokalnim izborima, kazala je da joj je žao da će Koranski most postati jeftina moneta za dokazivanje domoljublja i polarizaciju društva, dok Karlovac gubi bitku s autentičnim i pravim vrijednostima modernog i naprednog grada – slobode, tolerancije, dijaloga, uvažavanja i brige za svakog građanina.

ANTUN ALEGRO, član Odbora za imenovanje ulica karlovačkog Gradskog vijeća, mural s Hrastovljevim likom opisao je riječima da je 'ispod svake razine da vas neka mrka osoba boje leša gleda iz podvožnjaka koji je tradicionalno mjesto uriniranja'. Poručio je da 'ne možemo graditi identitet grada na zločinu, jer postoji tisuću drugih načina i potencijalnih imena kako se most mogao nazvati, ako uopće i treba nazivati nakon puno desetljeća njegova postojanja bez ikakvog konkretnog imena'. 'Činjenica je da je počinitelj zločina bio član postrojbe po kojoj se most naziva i to upravo na dan kada je taj zločin učinjen. Dakle, ne postoji nikakva nedvosmislenost što se želi tim činom poručiti', kazao je Alegro pa se odmah našao na meti paljbe zajapurenih gradskih vijećnika DP-a i HDZ-a.

Iz udruge Veterana Domovinskog rata i antifašista (VEDRA) poručili su javnosti da je sramotno da se nekome tko je ubio zarobljenike i osuđen je za ratni zločin postavlja mural, a još više da Koranski most bude nazvan po jedinici čiji je Hrastov bio pripadnik. Inicijativa mladih za ljudska prava predložila je preko svog Facebook profila nadležnima u Karlovcu da umjesto po Specijalnoj jedinici policije Grom, most nazovu po mirovnoj aktivistkinji JELKI GLUMIČIĆ (1941. – 2020.), jednoj od osnivačica zagrebačke Antiratne kampanje.

Takvim simboličkim potezima, za koje, posve je jasno, ni Karlovac ni dobar dio Hrvatske nije spreman nakon gotovo tri desetljeća od završetka rata, propušta se prilika promicanja mira, solidarnosti i tolerancije. Umjesto toga forsiraju se simboli militarizacije i primiče mitologizacija zadnjeg rata u kojem se na ratni zločin još uvijek gleda kao na patriotski čin.

■ Dragan Grozdanić

Zvijezda bizarne manifestacije – Mihajlo Hrastov (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

BORDOLINE

BORAC ZA SLOBODU

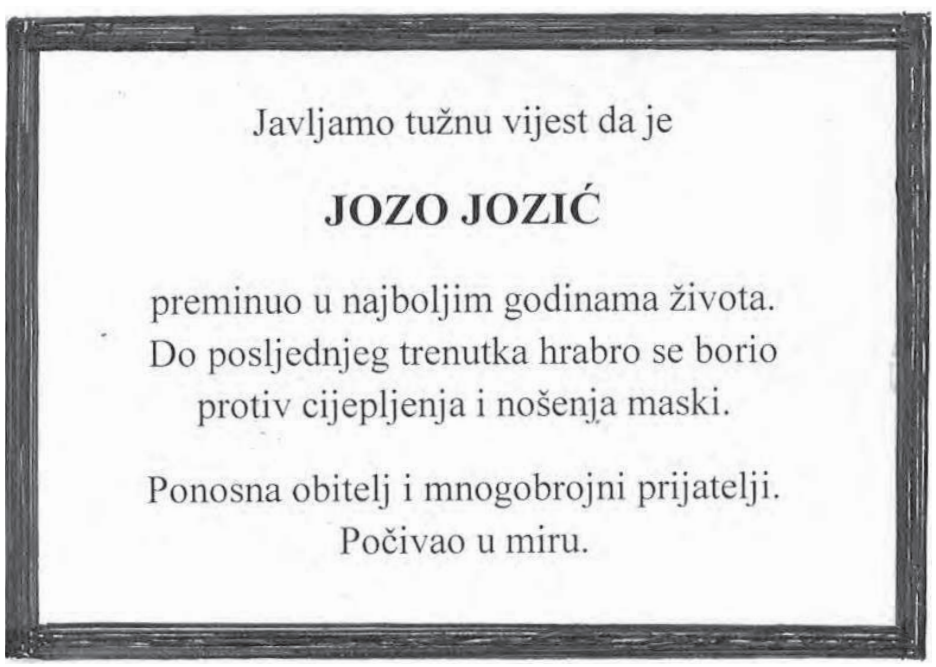

Draženka Polović, članica Gradskog vijeća Karlovca iz platforme Možemo! (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

KRATKO I JASNO

Užas ne treba slaviti

Jedini koji su ustali protiv odluke Gradskog vijeća Karlovca da most poznat po ratnom zločinu nazovu po Specijalnoj policijskoj jedinici Grom kojoj je pripadao Mihajlo Hrastov, osuđeni za taj isti ratni zločin pred hrvatskim pravosuđem, su vijećnici političke platforme Možemo! Slučajno ili ne, to se dogodilo na 30. godišnjicu ratnog zločina. Kakva je to poruka karlovačkih vlasti?

Poruka je da Karlovac ostaje zarobljenik u svojoj ratnoj povijesti. Karlovac je u svojoj povijesti imao divna razdoblja građanskog prosperiteta i napretka samo onda kada je bio okrenut pravim vrijednostima grada kao što su sloboda i tolerancija, kad je bio otvoren prema budućnosti. Tog dana 1991. grad je bio okovan strahom, užasom i jezom. To je atmosfera koju ne trebamo slaviti, a mi je okamenjujemo u gradskoj ikonografiji i svijesti, što je pogubno za jedan grad. Protiv toga smo da se javni gradski prostori militariziraju u nazivu.

Gradonačelnik Damir Mandić ustvrdio je da je današnji Karlovac za jedan takav čin dužan Karlovčanima poginulima u ratu. Što je Karlovac dužan živim građanima?

Živim Karlovčanima smo dužni autentičnu demokraciju, toleranciju, grad otvoren za sve koji misle drugačije, za sve ljude koji ovdje žive. Poginulim karlovačkim braniteljima grad se odužio spomenikom ispred karlovačkog suda. Mislim da je to dovoljno. Karlovac je grad ruševina. Taj most kojeg mi već desetljećima zovemo Koranski ili Rakovački most, građen je sedamdesetih godina prošlog stoljeća, u Jugoslaviji. U ovoj našoj Hrvatskoj, on propada godinama i vapi za rekonstrukcijom. Takav oronuli most kojem mijenjamo ime, nema ni biciklističke staze, nema poštenog nogostupa, nema rasvjete, ima ogradu koja je opasna za sigurnost građana. Mostovi ne bi trebali služiti kao sredstvo manipulacije.

Osim novog imena, Koranski most bez rekonstrukcije, dobio je novi mural s likom Mihajla Hrastova. Što građani kažu novo ruho?

To je HDZ-ova politika kojom je stvorena još jača polarizacija u gradu. Primamo pozive građana koji govore da da Karlovac još uvijek nije spreman za ovakve naše javne nastupe protiv ratnih sinonima. Pa kada će biti? No velik broj građana ogorčen je na mural. Tamo navečer, kada se hoda ispod tog nadvožnjaka, u mraku, bez rasvjete, mural izgleda kao leš. Tmurno, sablasno, jezovito, baš kao i sam događaj prije 30 godina.

■ Paulina Arbutina

Napokon počelo prikazivanje historijskog serijala koji je sniman šest godina

Komunisti kao statisti

Par minuta posvećenih komunistima u prvoj epizodi doku-serijala 'NDH' simptomatično je za danas raširenо potiskivanje njihove uloge

Po dugo iščekivanom izlasku iz HTV-ova bunkera, prva epizoda dokumentarne serije 'NDH' autora HRVOJA KLASIĆA i MILJENKA BUKOVČANA u osnovi nam je ponudila sliku Jugoslavije između dva svjetska rata. Iako je naslovljen 'Između dva atentata', naime, onog na hrvatske poslanike u beogradskoj skupštini i onog na kralja ALEKSANDRA KARAĐORĐEVIĆA, netom emitiranim uvodnim dijelom zahvaćeno je ustvari bitno duže razdoblje od naznačenih šest godina. Bez namjere da unaprijed podvučemo crtu ispod čitavog 12-epizodnog rada, međutim, baš ćemo zbog spomenute obuhvatnosti već sad iznijeti primjedbu na jedan zacijelo važan nedostatak viđenog početka serije.

Nije pritom riječ o selekciji govornika, zasad gotovo isključivo povjesničara i apsolutno isključivo muškaraca, mada bi se za par njih itekako moglo pozvati na apriorni oprez, nego je posrijedi totalno isključenje komunista iz priče. Netko će reći da to nije serija o njima, ali nije ni o HSS-u, pa mu je svejedno s razlogom posvećen značajan dio minutaže, jer bez njega nema ni potpunijeg konteksta doba u kojem i zbog kakvog na historijsku scenu stupaju ustaše. E nema ni bez komunista, a da bismo lakše predočili njihov izborni rejting u godinama nakon Prvog svjetskog rata, na trenutak ćemo se poslužiti usporedbom s aktualnim našim zeleno-lijevima, dabome bez povlačenja daljnjih paralela.

Probajmo sad zamisliti službenu zabranu te koalicije, kao i mandata njezina zagrebačkog gradonačelnika, i to nakon lanjskih parlamentarnih i prošloproljetnih lokalnih izbora pa kroz daljnjih četvrt stoljeća, zapravo sve dok se ne pobrinu oružano za drukčiji pravni okvir. Upravo to je počinjeno nad Komunističkom partijom Jugoslavije već od 1920. godine, ali ona nije ugasila djelovanje, nego prešla u ilegalu odakle je nastavila s aktivnostima, vremenom sve intenzivnijim i širim. U godinama dok su ustaše tek osnivane, recimo, ubijeno je onih nam nekoć čuvenih sedam sekretara SKOJ-a, a nešto kasnije naš komunistički pokret daje nacionalno-proporcionalno, na svjetskoj razini, najveći broj interbrigadista u Španjolskom građanskom ratu. Ne samo da u prvoj epizodi serije 'NDH' nije primjerice to navedeno, nego je izostao i spomen opsežnog komunističkog rada u sindikatima, sportskim društvima i ženskim inicijativama, ili sličnim društvenim žarištima, koji će rezultirati nebrojenim štrajkovima i drugim burnim i krvavim političkim akcijama. No javni život tajne partije je nezaobilazna činjenica tih decenija u Jugoslaviji i Europi, što se u epizodi trokratno svodi na jednu usputnu difamaciju o zatvorskoj suradnji s ustašama, kratko stvaranje dojma da su komunisti nastali od lijevih HSS-ovaca, i dodatni brzi falsifikat o stavu KPJ-a za federativno uređenje buduće Jugoslavije tek od sredine 30-ih.

Takvih par minuta posvećenih komunistima, kao da se radi o statistima epohe, simptomatično je za danas raširenо potiskivanje njihove uloge, dok ustaštvo sa svojim fašizmom i ovisnošću o vanjskim gospodarima ipak donekle zadobiva status legitimne političke alternative. Neobavješteni gledatelji serije, kakvih će ohoho biti, mogu zasad misliti da su ustaše bili najljući nositelji otpora kraljevskoj satrapiji, a o kapitalizmu da ne govorimo, jer se ni u ovoj epizodi suštinski ne govori; ustaše ni u snu nisu imale ništa protiv njega, od osnutka su antikomunističke. No ako najbitnije od prešućenog bude u skorim nastavcima sanirano, možda je greška samo do montaže, ili će se komunisti pojaviti tek u reduciranom obličju antifašista u Drugom svjetskom ratu.

Igor Lasić

Delegati prvog kongresa Socijalističke radničke partije Jugoslavije (komunista) 1919. u Beogradu

Rad do smrti

Izvješćem Državnog inspektorata o ozljedama na radu, profesionalnim bolestima i bolestima, utvrđeno je da je 2020. godine na radu ukupno stradala 801 osoba i to: 166 osoba ozlijeđeno je bez liječenja u zdravstvenoj ustanovi, 563 osobe ozlijeđene su i nakon pružanja hitne medicinske pomoći zadržane su na liječenju u zdravstvenoj ustanovi, a za 72 osobe utvrđena je smrt na mjestu rada. Od 72 osobe preminule na mjestu rada, 10 osoba nisu bile radnici, a za 32 radnika utvrdilo se da su preminuli od posljedica bolesti. Među preostalih 30 smrtno stradalih zbog uvjeta rada bio je jedan vlasnik obrta, 26 radnika sa zasnovanim radnim odnosom, i tri radnika koja nisu imala zasnovan radni odnos na propisani način. Smrtno stradali na radu uglavnom su muškarci u dobi od 20 do 64 godina, a sektor graditeljstva prednjači u smrtnim slučajevima – gotovo polovici. Primjetan je i velik pad broja inspekcijskih nadzora u području zaštite na radu – dok ih je 2019. godine obavljeno 8831, prošle godine taj je broj pao na 7647.

- Ne znam odgovoriti zašto je inspekcija sve manje, ali mogu pretpostaviti da je to jednostavno zato što inspekciju nije briga. Ljudi su postali roba koja se kupuje i prodaje. Pogotovo u graditeljstvu, gdje su trećina radnika stranci. Mnogi od njih ne znaju kakva bi trebala biti osnovna zaštita na radu i poslodavci to maksimalno iskorištavaju. Poslodavci uglavnom ne ulažu u zaštitnu opremu, u educiranje radnika na gradilištima. Tu im ispadnu velike uštede i svi su sretni osim onih koji stradaju – govori glavni tajnik Sindikata graditeljstva Hrvatske (SGH) DOMAGOJ FERDEBAR.

Broj radnika i radnica umrlih na radu kontinuirano raste od 2017. godine, a izvješće pokazuje da je lani u 28 posto slučajeva uzrok nesreća bio izvođenje radne operacije na način protivan pravilima zaštite na radu, a u 14 posto ostala neprimijenjena posebna pravila zaštite na radu.

- Lani smo brojne poslodavce upozorili kad smo vidjeli radnike kako na trećem i četvrtom katu zgrade skidaju oplatu koja teži par stotina kila bez postavljene skele. Radnici se često boje odbiti raditi u takvim uvjetima zbog straha od otkaza, a poslodavci na taj strah i dalje računaju. I zato imamo sve više stradalih – zaključuje Ferdebar.

Ivana Perić

FRAGMENTI GRADA

Riječki zatvor

Među brojnim riječkim urbanim posebnostima i specifičnostima – o nekima od njih u ovoj je rubrici već bilo riječi, a o nekima će tek biti – za ovaj tjedan izdvajam motiv zatvora u tom sjevernojadranskom gradu. Taj objekt privlači pažnju već samom svojom lokacijom. Zatvor je smješten u ulici Žrtava fašizma, tijesno se ugnijezdivši – kao uostalom i štošta drugo u Rijeci, ukotvljeno na uskom zemljištu između mora i brdâ – između dvije možda najvažnije i najpoznatije riječke atrakcije, Katedrale sv. Vida na južnom rubu objekta i Guvernerove palače sa sjeverne strane. Znači, u samoj jezgri grada.

Nije mi poznato da su lokacije zatvora u užim središtima evropskih gradova česta pojava. Možda se može pronaći još pokoji srodan primjer tu i tamo, ali sumnjam da je fenomen raširen. No čak ni ta okolnost, premda dakle neobična i kuriozitetna, nije najvažniji neposredni razlog zašto o riječkom zatvoru pišem ovom prilikom. Nekoliko desetaka rešetkastih prozora zatvorskih ćelija gleda direktno na frekventnu i vrlo prometnu ulicu Žrtava fašizma. To omogućuje netipične situacije, otvara potencijal za neposrednu, neometanu i gotovo neprekidnu interakciju dijela zatvorenika s vanjskim svijetom ulice i grada. I te se mogućnosti poprilično obilato koriste. Često ćete, prolazeći tim dijelom grada u bilo koje doba dana ili u ranu večer – pri spuštanju/penjanju u najljepši riječki park, onaj Vladimira Nazora, ili dolazeći iz pravca bizarne ulice imenovane Kalvarija – uz spomenute zidine ispod Guvera naletjeti na nekog tko intenzivno komunicira, dovikujući se preko ceste u pokušaju da nadglasa buku prometa, s nekim od zatvorenika/zatvorenica. Nekad je to tek pojedinac/pojedinka, možda partner/ica zatvorenika/zatvorenice s kojim se 'vodi razgovor', a ponekad su to grupe ljudi, prijatelji, obitelj i/li rodbina u poziciji netipičnog 'zatvorskog posjeta'.

Režimi posjeta 'u koroni', tome su zasigurno doprinijeli. Takve situacije stvaraju neobična iskustva i za slučajnog prolaznika koji, nehtijući to, biva doveden u poziciju voajera, izložen vizualnim i audio svjedočanstvima raznih tipova intimističnih narativa. Kao da ste se na trenutak našli u kadru snimanja neke vrste televizijskog realitija, novele ili sapunice. Otvoreno se iskazuju emocije, obećavaju vječne ljubavi i vjernosti, daje podrška da se izdrži. A ponekad se tek ćakula, onako uobičajeno, da se 'ubije' vrijeme. Alternativna je to verzija klasičnih rituala u baštama kafića. Recimo prizor očito dvaju frendica koje glasno ćaskaju svaka uz svoju kavu, ali ovaj put premještene u kontekst društvenog prostora odvojenog cestom, na nekoliko desetaka metara zračne udaljenosti. Te slike djeluju tako nedužno i spontano, pa neupućeni možda i neće zaključiti da se s druge strane ceste nalaze ljudi u objektu sa strogo ograničenim kretanjem.

Hajrudin Hromadžić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

PIŠE / FOTO Tamara Opačić

Polača k'o palača

Priroda nudi mnogo širi spektar zadovoljstva nego grad. Onaj pravi, istinski mir. Zbog toga bih svim mladima koji razmišljaju o dolasku na selo savjetovao da učine isto što i mi, kaže nam 33-godišnji Nikola Maglov koji je završio studij kriminalistike u Beogradu, a sada se u rodnoj Polači bavi stočarstvom

KADA zbroji sve gradove kroz koje je prošla radeći na kruzeru, TIJANA MAJIĆ s pravom može reći da je obišla pola svijeta. Stresan način života koji je bi prepun lude žurbe, kako ga opisuje ta 29-godišnja medicinska sestra i fizioterapeutkinja iz Sombora, nedavno je zamijenila onim u prirodi. Prije četiri mjeseca s partnerom NIKOLOM MAGLOVOM preselila se u Polaču, njegovo rodno selo u kninskom zaleđu, smješteno podno Dinare, gdje su se počeli baviti stočarstvom. Otad imaju uhodan raspored. Bude se ranim jutrom i omanje stado, koje trenutno broji 16 ovaca, odvode na ispašu. Popodneva koriste za preuređenje kuće i pripremu drva za zimu, a predvečer opet odlaze na livade kako bi životinje bile namirene do sljedećeg dana. Uskoro će im biti još zahtjevnije jer je Nikolin otac najavio povratak s planine, gdje se svakog ljeta brine za 150 vlastitih i još na stotine tuđih ovaca.

- I sve to ne biste mijenjali za život u gradu? – pitamo ih.

- Ne bismo – uglas odgovara mladi par, koji nas je u vrijeme puze za kavu ugostio u svom dvorištu.

- Oduvek mi je bila želja da živim negde na planini, na selu, tamo gde je mir. Ovde nema korone, kao ni naznake ikakvog stresa – govori Tijana.

- Priroda nudi mnogo širi spektar zadovoljstva nego grad. Onaj pravi, istinski mir. Zbog toga bih svim mladima koji razmišljaju o dolasku na selo savjetovao da učine isto što i mi – dodaje 33-godišnji Nikola, koji je završio studij kriminalistike u Beogradu.

Nakon života u Srbiji, Nikola se u potrazi za poslom prvo preselio na Maltu, a potom u Irsku. U tim je zemljama upoznao velik broj ljudi i naposljetku shvatio da svoju energiju treba ulagati u prava prijateljstva. Otad mu, tvrdi, ne nedostaju velika društva, kakva je u Polači ionako moguće zateći samo za vrijeme ljeta, kada selo posjećuju njegovi nekadašnji stanovnici izbjegli u 'Oluji'.

- Prošli smo adolescenciju, pa više nema potrebe da širimo svoje mreže. Ima tu i

Nekada je u Polači bilo do 300 đaka, a danas ih je samo troje

NOVOSTI HOBOCTN
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Kod kuće je najljepše

Za mene je Ruma bila nešto strano i ondje smo teško živjeli. U Njemačkoj sam u restoranu radila na crno, onda u Švicarskoj čuvala djecu, pa dvanaest sezona provela na Jadranu, kaže Dragica Damjanić koja je naposljetku pronašla mir u rodnom kraju

JEDNOM zgodom, dok sam kao djevojčica tek kretala u školu, naš nam je učitelj objašnjavao da je Zemlja okrugla: na velikom je globusu prvo prstom pokazao gdje se približno nalazi naše selo, pa zavrtio kuglu da obiđe cijeli krug. Njegov se prst nakraju zaustavio ondje odakle je i krenuo, na našem selu. Tako je otprilike protekao i moj život. Iz rodnih Cvjetojevića, zaselka Podjamnice kraj Dvora, davno sam pošla na put, pa nakon brojnih važnih ili nevažnih, tužnih ili radosnih zgoda i peripetija ponovno završila ovdje. Tako su se, eto, pola stoljeća kasnije obistinile riječi moga učitelja da se na kraju vraćamo mjestu svoga polaska – započinje svoju priču DRAGICA DAMJANIĆ, agilna i hrabra žena koja će nakon životnih uspona i padova mir pronaći upravo u rodnom kraju, svom zavičaju usred banijskih brda.

Srednju je školu pohađala u Dvoru, da bi se nedugo nakon mature zaposlila kao računovotkinja u zagrebačkom Unionu. U tada uspješnoj tvrtki bilo joj je dobro sve dok se 1991. nisu počela brojati krvna zrnca, što je za mnoge rezultiralo otkazima. Takvo bujanje nacionalizma, u tom i drugim poduzećima širom Hrvatske, odvijalo se ponajčešće pod krinkom 'viška radne snage', kojim je iznenada proglašena i ona. Kako je i sama bila otpuštena, pritom i razvedena, s 13-godišnjom se kćeri MARINOM vraća živjeti u Podjamnicu s majkom MILJKOM i bratom MILANOM. Godinu kasnije, zaposlit će se u veterinarskoj stanici u nedalekom Bosanskom Novom.

— Sve se nekako tavrljalo do 1995. i nisam se mogla žaliti: bila sam zaposlena, kod kuće smo se bavili poljoprivredom, hranili svoje svinje i obrađivali svoj vrt. No kad je naprasno i iznenada zagrmjela Oluja, selo se učas ispraznilo, pa smo i mi krenuli s uznemirenom masom u neizvjesno. Za napada na Dvor, taman kad smo trebali prijeći most, granate su oko nas fijukale sa svih strana, jer je danski bataljun u sklopu UN-ovih mirovnih snaga dopustio da se puca po koloni. Bilo je strašno i puno je ljudi poginulo, iako se o tome danas uglavnom šuti. No tijela su još pod zemljom, tu negdje oko mosta – kaže nam naša sugovornica.

Pošto su uspjeli živi prijeći most preko Une, Dragica i njezini punih su sedamnaest dana putovali do Srbije, noćeći cijelo to vrijeme pod traktorskom prikolicom. Završili su u Rumi, gdje su tek u zadnji tren izbjegli da ih se ne otpremi još dalje, na Kosovo. U tom su gradu, zajedno s mnoštvom drugih nesretnika s Banije i Korduna, smješteni u nekakvu sportsku dvoranu.

— Ta je Ruma, kao i cijela Srbija, za mene je bilo nešto strano, nepoznato i daleko. Rođena sam u Hrvatskoj poput svog oca i svojih djedova. Ta je jugoslavenska republika za mene bila i ostala domovina, jer sam prije Oluje samo jednom bila u Srbiji, i to na sletu održanom 1974. u povodu Dana mladosti i tradicionalne proslave rođendana druga Tita. To je jedina moja veza sa zemljom u kojoj sam bila prisiljena pronaći utočište! Ondje smo teško živjeli, pa sam čak 'na sitno' počela na rumskoj tržnici švercati sa svim i svačim, samo da opstanemo. Nakon prvih šest mjeseci u Rumi odlazim u Čačak raditi u jednom restoranu, a godinu poslije idem za Njemačku, gdje ću također, pune dvije godine, raditi u ugostiteljstvu, opet 'na crno'. Potom čuvam djecu u Švicarskoj, a nakon toga se punih dvanaest ljeta prihvaćam sezonskih turističkih poslova u raznim jadranskim mjestima, od Rovinja do Dubrovnika. Eto vidite, stvarno me posvuda bilo – pojašnjava nam Dragica.

Da prije dvije godine nije oboljela, možda bi Dragičine putešestvije još potrajale. No liječnici su joj rekli da mora smanjiti tempo, pa se odlučila vratiti u svoj podjamnički zaselak.

Povratak kući nakon puno godina – Dragica Damjanić

— Na rodnom me ognjištu dočekao tužan prizor: sve pokradeno, do zadnje utičnice! Susjeda Hrvatica nam je kazala da su na naše imanje danima dolazili kamioni kojima se iz kuće i hangara odvozilo sve što je iole vrijedilo. Postoje čak i snimke na kojima se jasno vide vozila s varaždinskim, bjelovarskim i virovitičkim oznakama u koja pljačkaši tovare našu, s mukom stjecanu imovinu. Ali kao odštetu smo dobili tek tri prozora i to od Crvenog križa – pripovijeda Dragica Damjanić.

U TRAVNJU ove godine dobila je svoju prvu hrvatsku mirovinu i sada je tih 1.400 kuna njezino jedino mjesečno primanje. Da bi se okupala, vodu zimi mora grijati na peći, ljeti na suncu. Rasvjetna tijela škilje joj škrto, samo kad stvarno ustreba, a telefon je davno odjavila. Konkretnije, živi na rubu siromaštva, balansirajući svakodnevno između tanušnih primanja i osnovnih potreba. No baš kad je život ponovno ušao u kako-tako podnošljivu kolotečinu, tlo se pomaknulo i ona se ponovno našla u nenadanoj i neočekivanoj nevolji.

— Kad je potkraj decembra zatreslo Baniju, zatekla sam se u Sisku, no istog sam se dana vratila ovamo da se na svoje oči uvjerim što nam je potres učinio. Stanje je bilo prilično loše, dimnjaci su popucali cijelom dužinom, a krov je oštećen toliko da mi se kiša slijevala u kuću. Popravila sam ga o svom trošku, no dimnjake još nisam riješila. Statičari su mi dali zelenu naljepnicu, ali s napomenom da se ne penjem na kat kuće i da se čuvam. Nakon potresa, po cijelom se kraju dijelila humanitarna pomoć, pa je nekako i mene zapao paket s hranom, koji su mi dali dobri ljudi iz auta zagrebačke registracije. Poslije su ovuda prolazila mnoga vozila, ali pred mojom se kućom nisu više zaustavljala – kaže nam.

Nekoć je u njezinom zaselku, Cvjetojevićima, bilo puno 18 kuća, a u njima čak 25-ero mališana. Sada je tu samo ona i još dvije ili tri osobe, kako kad. Majka je umrla, brat i kći s obiteljima žive drugdje, pa Dragica samuje. I vjerojatno joj je, unatoč životnom optimizmu koji je ne napušta, slaba utjeha to što je Zemlja okrugla i što se nakraju, bar ona, vratila onamo odakle je i pošla u svijet – u svoju Podjamnicu.

■ Vladimir Jurišić

Zagrebački dogradonačelnik obišao likovnu izložbu u 'Prosvjeti'

Na ustaškom stratištu Dotrščina predstavljena memorijalna intervencija

Korlaet u 'Prosvjeti'

Članice su slikale devastirane objekte Gredelja, Klaonice, Badela i Paromlina

ZAMJENIK zagrebačkog gradonačelnika LUKA KORLAET obišao je izložbu likovne sekcije zagrebačkog pododbora 'Prosvjete' 'Mjesta raspada – napuštena industrijska baština grada Zagreba'. Predsjednica pododbora ANETA VLADIMIROV upoznala je Korlaeta s aktivnostima sekcija pododbora.

Voditeljica sekcije LANA KOVAČEVIĆ objasnila je da su članice slikale napuštene i devastirane objekte Gredelja, Klaonice, Badela, Paromlina, Bubare i nekadašnje stanice Samoborčeka. One su upoznale te objekte i zavoljele ih, zazivajući njihovo očuvanje. Zagreb je po tim objektima sličan drugim gradovima u Evropi, ali ipak poseban, čime se čuva autentičan duh ovog grada, rekla je. Potpredsjednik Prosvjete SINIŠA TATALOVIĆ naglasio je da su za razliku od Zagreba, drugi gradovi iz fondova EU obnovili industrijsku baštinu i stavili je u funkciju.

— Ovo je dobra prilika da nova zagrebačka vlast vidi da je unutar srpske zajednice to pitanje osviješteno i da se tu čine određeni pomaci. Inercija koja je trajala 30 godina s divljim neoliberalnim kapitalizmom prijeti da sve lokacije budu pretvorene u unosne stambene prostore, da trajno izgubimo industrijsku i kulturnu baštinu koju su gradili naši očevi i djedovi, stvarajući uvjete da živimo u modernom gradu – kazao je Tatalović. Nakon razgledavanja izložbe Korlaet je pohvalio rad likovne sekcije i najavio poteze gradske vlasti u tom smislu.

— Očekujemo da će se nešto i dogoditi. Tema je važna i pogođen je način na koji je obrađena. Izložba bilježi važne vedute o kojima će arhitekti voditi računa, kao i o prenamjeni tih objekata – istaknuo je Korlaet i najavio da bi u zgradi nekadašnjeg Paromlina mogla biti nova gradska knjižnica. Pripremaju se natječaji za druge objekte kojima se bavila izložba, kako bi bili stavljen u funkciju i sačuvani od zaborava – podvukao je Korlaet. Iskoristio je priliku i da pozove pripadnike nacionalnih zajednica da se na popisu slobodno izjašnjavaju, a Srbe da 3. oktobra u što većem broju izađu na dopunske izbore za jedno vijećničko mjesto u Gradskoj skupštini. Na pitanje Novosti o sredstvima za manjine u proračunu za 2022. odgovorio je da će gradske vlasti učiniti sve što je moguće.

— Koliko god smo uštedjeli, toliko smo našli kostura u ormaru, ali čim dignemo glavu iznad vode, drugačije ćemo moći razmišljati, rekao je zamjenik gradonačelnika.

■ N. J.

Članice Likovne sekcije s dogradonačelnikom

Da se ne zaboravi

Instalacija se sastoji od tri školske ploče na kojima su na engleskom jeziku ispisane umjetničke poruke

POVODOM Svjetskog dana mira, 18. septembra, u zagrebačkom Spomen-parku i nekadašnjem ustaškom stratištu Dotrščina predstavljena je privremena memorijalna intervencija 'Beyond, Beyond' DRITONA SELMANIJA koja se može vidjeti do 25. septembra.

— Virtualni muzej Dotrščina svake godine povodom Svjetskog dana mira organizira umjetničku intervenciju čiji je cilj da posjetioce podsjeti što se na tom prostoru dešavalo tokom Drugog svjetskog rata – rekao je voditelj Saša Šimpraga. Driton Selmani potom je govorio o svom projektu.

— S obzirom na važnost projekta Dotrščine, sretan što sam mu doprinio. Osjećam veliku odgovornost kad govorim o historiji ovog mjesta. Moramo imati osjećaj za ono što se desilo ovdje i postaviti pitanje što trebamo učiniti da se to mjesto učini vidljivim – rekao je.

Prisutni su obišli njegov rad, tri školske ploče na kojim su na engleskom jeziku ispisane poruke 'Sve u što vjerujete nekad je bilo istina', 'Prošli zapisi su novopronađene zemlje', i 'Sav bol za jedan nepredviđeni bol', a Šimpraga je upoznao zainteresirane s historijatom Dotrščine i aktivnostima Virtualnog muzeja. Među okupljenima su bili potpredsjednik Vlade BORIS MILOŠEVIĆ, predsjednik SNV-a i SDSS-a MILORAD PUPOVAC, više vijećnika Gradske skupštine Zagreba, ljudi iz svijeta kulture i nevladini aktivisti. Među njima su bili i članovi Documente – centra za suočavanje s prošlošću koji su prije početka organizirali petu po redu šetnju, prvu u jesenskom izdanju.

Umjetnik Driton Selmani

— Desetak ljudi obišlo je Park prosinačkih žrtava koji je dobio ime po 16 antifašista koje su ustaše objesili u Dubravi u decembru 1943., razgovaralo se zašto je to mjesto važno nakon čega su krenuli na Dotrščinu. Planiranje šetnji ovisit će o vremenskim uvjetima, a vjerojatno ćemo organizirati šetnju vezanu uz našu konferenciju 9. studenog povodom godišnjice Kristalne noći – rekla nam je TENA BANJEGLAV, koordinatorica programa obrazovanja.

■ N. J.

INFO

Parastos za likvidirane na koranskom mostu

U HRAMU Svetog Petra i Pavla, u sklopu manastira Presvete Bogorodice Trojeručice u Donjem Budačkom, služen je parastos za 13 ubijenih rezervista JNA s područja Krnjaka, pobijenih na karlovačkom koranskom mostu, nakon što su se predali policijskim specijalcima prije točno trideset godina.

Na taj način, 21. septembra obilježena je godišnjica njihovog stradanja, što je sud ocijenio ratnim zločinom i nakon dvadeset godina za to pravosnažno osudio MIHAJLA HRASTOVA. Liturgiju i parastos služio je starješina manastira arhimandrit NAUM MILKOVIĆ, a prisustvovali su roditelji i rodbina ubijenih, vodstvo Općine, predstavnici Srpskog narodnog vijeća i Documente te građani Krnjaka. Prisutni su bili majka ubijenog NEBOJŠE POPOVIĆA iz Čatrnje ANKA POPOVIĆ, kći i supruga ubijenog SVETOZARA GOJKOVIĆA iz Donjeg Budačkog ŽELJKA BUNČIĆ i MIROSLAVA GOJKOVIĆ, zatim ANETA VLADIMIROV, MARIJA CRNOGORAC i portparol EUGEN JAKOVČIĆ iz Srpskog narodnog vijeća, VESNA TERŠELIČ iz Documente – centra za suočavanje sa prošlošću, dožupan Karlovačke županije iz redova srpske nacionalne manjine DEJAN MIHAJLOVIĆ, predsjednik Vijeća srpske nacionalne manjine Karlovačke županije ILIJA MATIJEVIĆ, načelnik Općine Krnjak PERICA MATIJEVIĆ, predsjednica VSNM-a Krnjaka NEVENA ŽIVKOVIĆ, koordinator u SNV-u RADE KOSANOVIĆ i prof. JANKO VELIMIROVIĆ, kroničar Korduna. Nakon parastosa sudionici su obišli osam lokalnih krnjačkih grobalja na kojima je sahranjeno 11 ubijenih te su položili cvijeće i upalili svijeće. Tijelo ubijenog JOVANA SIPIĆA je ekshumirano i prenijeto u Srbiju gdje je sahranjen dok je aktivni zastavnik JNA NIKOLA BABIĆ sahranjen u rodnom Srbu.

Govora na komemoraciji nije bilo. Podsjećamo da su lani roditelji, potomci i sugrađani ubijenih željeli položiti cvijeće i upaliti svijeće na mjestu stradanja, ali im to nije bilo dozvoljeno, već su na mjestu zločina veliki protest protiv te ideje održali dragovoljci iz cijele Hrvatske.

Nakon što su položili oružje, na mostu su hladnokrvno ubijeni MILIĆ SAVIĆ, SLOBODAN MILOVANOVIĆ, MILE BABIĆ, Nikola Babić, BOŽO KOZLINA, MILE PEURAČA, VASO BIŽIĆ, MILOŠ SRDIĆ, MILENKO LUKAČ, NEBOJŠA POPOVIĆ, Svetozar Gojković, ZORAN KOMADINA i JOVAN SIPIĆ. Pokolj su preživjela četvorica rezervista – SVETOZAR ŠARAC, BRANKO MAĐARAC, DUŠKO MRKIĆ i NEBOJŠA JASNIĆ koji su svjedočili na suđenjima protiv HRASTOVA.

■ Novosti

Đuro Šaula, općinski vijećnik Vojnića i predsjednik ogranka SDSS-a

Načelnik nas uvažava

Moramo priznati da načelnik Vojnića Nebojša Andrić (HDZ) dobro radi i za nas

Vijećnik ste u Vojniću, ali i istaknuti član SDSS-a Karlovačke županije: kako s te pozicije ocjenjujete položaj tamošnje srpske zajednice?

Ovo mi je drugi mandat u Općinskom vijeću Vojnića, mjesta u kojem sam rođen 1967. Pored toga, predsjednik sam mjesnog ogranka SDSS-a, potpredsjednik stranke na razini Županije te član županijskog VSNM-a. Mogu reći da je nakon lokalnih izbora, za našu vojničku

zajednicu stanje u političkom smislu možda i gore nego prije, jer više nemamo svog donačelnika: prije je to bio NIKICA ŠKRGIĆ. Unatoč tome, odnosi s većinskim narodom i njegovim zastupnicima su i dalje uglavnom dobri i stabilni.

S obzirom na to da su građani srpske nacionalnosti kod vas još uvijek većina, kako to da već treći ili četvrti mandat nemate svog općinskog načelnika, odnosno da je na vlasti HDZ?

Vojnić je u tom smislu baš specifičan i kao da potvrđuje onu izreku 'Ne daj, Bože, da se da se Srbi slože'; mislim da svog načelnika nismo imali još od 2005. i esdepeovca BRANE EREMIĆA. Razjedinjeni smo i razbijeni, pa tako ne možemo konkurirati jedinstvenom HDZ-u, čiji je dugogodišnji načelnik NEBOJŠA ANDRIĆ i prošloga maja dobio puno naših glasova iako smo to pokušali promijeniti tako što je SDSS na izbore izišao u širokoj koaliciji sa SDP-om i DSS-om. Nažalost, neuspješno.

A kakvi su uvjeti života ljudi mimo politike?

Moram priznati da načelnik Andrić dobro radi i da je dosta toga učinio za nas i naša sela, od asfaltiranja putova do vodoopskrbe. Naravno, po pitanju infrastrukture bi se uvijek moglo bolje, ali mislim da se u većini naselja može pristojno živjeti. Bilo je dosta velikih projekata, a neki su još u tijeku, iako još nemam točne podatke o kilometrima postavljenog asfalta i izgrađene vodovodne mreže u Malešević Selu, Međeđaku, Svinici i Širokoj Rijeci. Tu je i tržnica, tzv. ceste šljiva, a radi se i vodovod na Ključaru. Dakle, puno je poboljšanja, iako ovdje još ima pojedinaca koji nemaju vodu ili struju u svojim kućama.

Kakav je sadašnji sastav vojničkog Vijeća i kakvi su vam planovi?

U 13-članom sazivu HDZ ima sedam mandata, koalicija SDSS-SDP-DSS četiri, a Nezavisna lista Nikice Škrgića i HNS-a dva; predsjednik Vijeća je hadezeovac AZIM DURMIĆ, a potpredsjednica mu je naša DIJANA EREMIĆ. Dakle, HDZ ima većinu, pa može samostalno donositi odluke, ne uvažavajući mišljenja drugih vijećnika. Unatoč tome, svi u Vijeću surađujemo i prepucavanja nema. Ako je neki predloženi projekt dobar, svi ćemo glasati za njega, baš kao što se glasalo i za neke koje smo mi predlagali.

Upravo se na razini cijele države provodi popis stanovništva, no tu su i dopunski izbori za Županijsku skupštinu: kakva su očekivanja?

Dopunski izbori za županijsku razinu SDSS-u mnogo znače, jer bismo napokon željeli dobiti svog predstavnika u Skupštini, kojeg u posljednjim sazivima tog tijela nismo imali. Stoga smo se za te izbore dobro pripremili, očekujući da će, kao i prije, biti više izbornih lista. Nakraju, predložena je samo jedna, ona naše stranke, pa ćemo tako zasigurno dobiti svog zastupnika u Županijskoj skupštini. Svejedno, važno nam je na izbore izađe što više naših sunarodnjaka, uz ostalo i zato da nam se ne bi prigovaralo da smo županijskog vijećnika dobili na temelju malog broja glasova. Jasno nam je ipak da je to teško postići s obzirom na to da pravih rivala nemamo, ali i da je broj biračkih mjesta prepolovljen s njih 12 na svega šest, što znači da će birači morati putovati. Tko će točno ući u Skupštinu, ne znamo još zasigurno, premda je nositelj naše liste DEJAN MIHAJLOVIĆ. Naime, postoji ideja da se četverogodišnji mandat podijeli na dvoje vijećnika, svakom po dvije godine. Vezano uz aktualni popis stanovništva, tu su prognoze prilično nezahvalne, poput nekakve klackalice: naime, puno je ljudi otišlo odavde trbuhom za kruhom, pa je stvarno neizvjesno govoriti o tome tko će biti manjina a tko većina po nacionalnoj pripadnosti.

■ Milan Cimeša

MANJINSKI ZASTUPNIK

Minimalac – 50 posto od prosječne plaće

Na prošlotjednoj saborskoj sjednici govorilo se o Prijedlogu zakona o izmjenama i dopuni Zakona o minimalnoj plaći. SDSS-ov saborski zastupnik MILORAD PUPOVAC zaključio je da je ova mjera neophodna zbog odljeva radne snage i porasta siromaštva.

— Što se tiče našega Kluba, mi pozdravljamo takav trend i ovo usuglašavanje, ali istovremeno želimo reći da bi bilo dobro da se ovaj posao ne prekine s ovim Zakonom i da se stvaraju pretpostavke za unapređenje nadzora s jedne strane, a s druge strane dinamike povećanja minimalne plaće – kazao je Pupovac i dodao da jedan dio zaposlenih ostaje neobuhvaćen ovim mjerama zato što im je indeks plaće niži od zakonskog minimuma. Objasnio je da osnovna minimalna plaća treba biti jasno definirana kategorija i razlučena od svih ostalih dodataka koje radnici mogu primati temeljem svojega rada na koji imaju pravo, kao što su otežani uvjeti rada i posebne okolnosti u kojima im se radno vrijeme mora produžiti.

Da bi se zaustavio trend odljeva ljudi i radne snage te da Hrvatska ne bi bila među zadnjim zemljama u EU po visini minimalne plaće, Pupovac smatra da se moraju osluškivati preporuke koje dolaze i od sindikata, a koje dolaze isto tako i od onih koji u EU razmišljaju kako i na koji način povećati radnu sigurnost, radnu ravnopravnost, ravnopravnost i jednakost temeljem rada. Treba ići prema tome da minimalna plaća bude 60 posto medijalne plaće ili 50 posto prosječne plaće, preporučio je Pupovac.

— Sad nismo blizu tome. Trebamo učiniti iskorak te vrste, da se podstakne socijalne partnere i Vladu da počnu raditi adekvatne pripreme. Na kraju, važno je da imamo i prave statističke podatke o visini plaće.

Zaustaviti odljev radne snage (Foto: Duško Jaramaz/PIXSELL)

Zašto bi odnos između najniže plaće u RH, minimalne plaće i najviših plaća, koje su ponekad zaštićene tajnim ugovorima, bio 50 puta? – upitao je Pupovac.

Davno je dobra kiša pala

Istog dana u Saboru je govorila i SDSS-ova ANJA ŠIMPRAGA. Ona se osvrnula na posljedice klimatskih promjena koji se osjećaju u svim dijelovima svijeta, pa tako i u Hrvatskoj. Sušom su naročito pogođeni sektori koji u velikoj mjeri ovise o određenim temperaturama i količinama padalina, kao što su poljoprivreda, šumarstvo, energetika i turizam. Navela je da je suša najvećim dijelom ekonomski problem te da je negativne posljedice moguće ublažiti redovitim praćenjem i ranim upozorenjima.

— Želim upozoriti, ali ujedno i podržati apel Hrvatske poljoprivredne komore i poljoprivrednika, da se nađu konkretna rješenja za tržišne poremećaje u sektoru stočarstva i ukupne poljoprivrede. Važno je istaknuti kako je kroz program ruralnog razvoja, baš za ovaj sektor u posljednje dvije godine, više od 400 milijuna kuna realizirano kroz nekoliko mjera. Međutim, potrebe su i dalje velike – kazala je Šimpraga.

Zastupnica je navela da za pomoć ovom sektoru Hrvatska poljoprivredna komora predlaže niz kratkoročnih i srednje dugoročnih mjera, kao što su jednokratne

Posljedice suše su velike (Foto: Ivica Galović/PIXSELL)

potpore, njihova ranija isplata, zadržavanje kukuruza i uljarica u Hrvatskoj putem robnih zaliha, ali i obilježavanje domaćih proizvoda, rješavanje pitanja poljoprivrednog zemljišta te kapitalno investiranje u skladišta žitarica i preradu.

— Na području Like presušilo je gotovo 80 posto izvora, voda za stoku vozi se i po 50 kilometara. O Dalmaciji da ne govorim. Davno je dobra kiša pala, ispaše skoro da i nema. Jedna od mogućnosti podrške politike jeste u obliku potpora, primjerice iz Fonda za sušu, popustima pri ulaganjima orijentiranim na prilagodbu klimatskim promjenama, poreznim mjerama i sličnom – ponudila je mogućnosti Šimpraga.

Osim toga, ekstremna suša u nepovoljan je položaj dovela i proizvođače krumpira. Zbog povećanih troškova proizvodnje porasla je cijena, urod je smanjen i za 40 posto, ako ne i više, iako su pojedini veliki proizvođači imali i navodnjavanje za dio parcela.

— Učinkovit odgovor na klimatske promjene zahtijeva inovacije na globalnoj razini. Ovo nije prvi put da klub SDSS-a upozorava na probleme malog čovjeka od kojeg sve počinje, ali i završava, a bez hrane neće biti ni opstanka – zaključila je Anja Šimpraga.

■ Anja Kožul

Osamdeset godina partizanskih bolnica

Prva bolnica na Petrovoj gori osnovana je sredinom septembra 1941. godine, a Centralna osam mjeseci kasnije

Dotrajali objekti Centralne bolnice (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

SREDINOM septembra neopaženo je protekla još jedna zaboravljena godišnjica – 80 godina od formiranja partizanske bolnice na Petrovoj gori. Narodni ustanak na Kordunu, praćen borbama partizanskih odreda s jedinicama okupatora i kvislinga, za posljedicu je imao veći broj ranjenih, bolesnih partizana i civila. Zbog toga je 19. septembra 1941. u selu Džodani, na konferenciji NOP-a Korduna i Banije, donijeta odluka da bude organizirana sanitetska služba, kao i da na Petrovoj gori bude izgrađena partizanska bolnica. Za provoditelja ove odluke bio je zadužen liječnik SAVO ZLATIĆ – MIĆO koji je sa španskim borcem, bolničarem JAKOVOM KRANJČEVIĆEM BRADOM i još deset Kordunaša od povjerenja radio na izgradnji prve partizanske vojne bolnice u rejonu Vrletne stijene.

— Bolnica je sagrađena na skrovitom mjestu od drvenih oblica, zemlje i pletera, a uz nju je napravljeno pet zemunica za smještaj ranjenih i bolesnih boraca u slučaju opasnosti – priča nekadašnji partizan i poslijeratni rukovodilac MILE KNEŽEVIĆ (95). U tu bolnicu, u oktobru 1941., primljeni su prvi ranjeni i bolesni borci. Za vrijeme ustaško-domobranske ofenzive na Petrovu goru u maju 1942. bolnica je otkrivena i spaljena. Ranjenici i bolesnici na vrijeme su sklonjeni u zemunice i tako spašeni.

U maju 1942. na području Pišin gaj počela je izgradnja Centralne partizanske bolnice, uz koju je izgrađeno 12 zemunica za sklanjanje ranjenih i bolesnih u slučaju novih napada. Za razliku od one prve, barake ove bolnice izgrađene su od materijala seoskih kuća dopremljenog s okolnih područja. Konačni oblik je dobila 1944. kad je obuhvaćala preko 30 objekata, a osim kirurškog postojao je i zubarski odjel pod vodstvom doktora VLADE PILINGERA. Bolnica je, današnjim rječnikom, bila samoodrživa jer je osim uprave, operacione sale i ranjeničkog odjela, imala pekaru, kovačnicu, magacine, bazen, tuš, električnu centralu, zgrade za sanitet i osoblje.

— Bolnicu je čuvao sanitetsko-stražarski bataljon – kaže Knežević koji je koji je u prve dvije ratne godine nekoliko puta kolima dovozio ranjenike u bolnicu gdje ih je preuzimalo osoblje.

— Kroz nju sam jednom prilikom prošao i kao bolesnik; bio sam u partizanima kad sam se u avgustu 1942. razbolio – govori Knežević. Tokom 1943. u glavnoj i pomoćnim bolnicama radila su 43 zdravstvena radnika, od čega samo dvoje liječnika. Napredovanjem saveznika kroz Italiju stvoreni su uslovi za prebacivanje najtežih ranjenika i bolesnika u savezničke bolnice, najčešće u Bari i na Siciliju.

— Nedostatak lijekova i sanitetskog materijala koji je bio veliki problem, prevladan je dopremom pomoći zapadnih i istočnih saveznika. Isto tako, dolazili su nam savezнички liječnici i medicinsko osoblje – kaže Knežević. Centralna partizanska bolnica djelovala je do 25. maja 1945. kad je preseljena u oslobođeni Karlovac. Procjene su da je kroz bolnice na Petrovoj gori prošlo oko 5.000 ranjenih i bolesnih boraca, a nitko od mještana nije neprijatelju odao njihovo postojanje.

Zbog zasluga u liječenju ranjenika, bolnicu je JOSIP BROZ TITO 1971. odlikovao Ordenom narodnog heroja Jugoslavije, a njeni objekti, rekonstruirani 1961. povodom 30-godišnjice, bili su mjesto obilaska brojnih ekskurzija. Ratna, a naročito poslijeratna razaranja i pljačka nakon Oluje, doveli su do devastacije objekata od kojih su neki donekle obnovljeni prije 20-ak godina, a onda su ponovo prepušteni propadanju. Naročito je stradalo groblje na kojem počiva oko 1.000 umrlih boraca. Među njima je i dr. MARIJA SCHLESINGER koja je umrla početkom 1943., izrazivši želju da njeno tijelo bude sahranjeno kod zemunice. Na tom groblju sahranjen je i Jakov Kranjčević Brada.

— Problem je što su mnogi umrli borci sahranjivani u žurbi, a njihove humke su bile označene tek provizornim križevima koji su se raspali davno. Posječena su mnoga stabla na kojima su urezivana imena umrlih. Posječene trupce vukli su po grobljanskih humcima i tako ih dodatno razrovali – ističe Knežević.

Da sve ne bude tako crno, pobrinula se udruga Kordunašica koje je ove godine postavila novu spomen ploču doktorici Schlesinger za koju je reljef izradio akademski kipar PERO KUROBASA. Članstvo udruženja organizira radne akcije čišćenja područja bolnice i groblja, a kako naglašava predsjednica udruge TATJANA VLAČIĆ VUJIČIĆ, pomažu im SNV, ambasade Izraela i Rusije, općina Vojnić, ali i pojedinci.

■ N. Jovanović

INFO

800.000 kuna do Hitne

SREDINOM prošlog tjedna učinjen je još jedan korak prema uspostavi službe hitne medicinske pomoći u Vojniću. Karlovačka županica MARTINA FURDEK HAJDIN, načelnik Općine NEBOJŠA ANDRIĆ i ravnatelj Zavoda za hitnu medicinu Karlovačke županije PERICA VUCELIĆ potpisali su sporazum o sufinanciranju izgradnje objekta za službu hitne medicine, u iznosu od 500.000 kuna. Taj iznos odobren je Općini Vojnić shodno Programu za poboljšanje infrastrukture na područjima

naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina od Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Evropske unije.

Nakon opremanja objekta doći će i potrebno medicinsko osoblje za koje se uređuju dva stana. Šire područje općine je obuhvaća oko 350 kvadratnih kilometara i na njemu živi uglavnom staračko stanovništvo u naseljima koja su od Centra za hitnu medicinu u Karlovcu udaljena i preko 60 kilometara. Objekt će biti izgrađen kao energetski efikasan, a sistem pružanja hitne medicinske pomoći bit će digitalno integriran sa centrom pružanja usluga. Ukupna vrijednost projekta je 3,6 miliona kuna, Karlovačka županija je dosad osigurala 2,4 miliona kuna, a Općina Vojnić 400 hiljada kuna.

■ M. C.

Vrtić u Sokolovcu

ZA djecu i roditelje sokolovačke općine, stigla je dugo očekivana realizacija projekta dječjeg vrtića čija vrata su otvorena ovog tjedna. Upravu nad vrtićem kroz koncesiju je dobila ovlaštena ustanova Dječjeg vrtića 'Čarobna šuma' iz Križevaca. Smještaj djece Općina sufinancira s 1.500 kuna dok će roditelji mjesečno plaćati 400 kuna. Načelnik VLADO BAKŠAJ (HDZ) kaže da će ustanova uvelike biti od pomoći roditeljima Sokolovca i okolnih mjesta. Nada se kako će upravu nad vrtićem u budućnosti preuzeti i njegova općina.

— Sva djeca koja su do sada polazila vrtić u Koprivnici ili ustanovama u susjednim općinama i gradovima, a s područja su Općine Sokolovac, imaju svoje mjesto u novom vrtiću. Uvjet je da djeca koja će jednog dana polaziti školu na našem terenu upišu i naš vrtić, da bi imali opravdanje i znali zbog koga smo ga gradili – rekao je načelnik Sokolovca Vlado Bakšaj.

■ Z. V.

nada

Društveni magazin Srpskog demokratskog foruma

NOVOSTI HOBOCIN

#1136, Petak 24/09/2021

DORA KLINDŽIĆ

Sunčev sustav je opako na meti pohlepe

Na noćnom nebu će biti više umjetnih satelita koje lansiraju korporacije, nego pravih zvijezda. Prosječan čovjek bit će opljačkan za ljepote noćnog neba. Kada pogleda gore neće vidjeti zvijezde, nego svemirsko smeće

Mlada astrofizičarka i spisateljica govori o svom znanstvenom i književnom radu

RAZGOVARALA Ivana Perić
SNIMIO Boris Kovačev/CROPIX

DORA KLINDŽIĆ je mlada znanstvenica, astrofizičarka i spisateljica iz Slavonskog Broda. Svoja je istraživanja radila na zagrebačkom Ruđeru, kao i na opservatorijima u Poljskoj i Nizozemskoj. Trenutno je na doktorskom studiju između Sveučilišta u Leidenu i Sveučilišta u Delftu. Projekt njezinog tima zove se 'Lunar Observatory for Unresolved Polarimetry of Earth' (LOUPE), na hrvatskom 'Opservatorij s Mjeseca za nerazlučenu polarimetriju Zemlje', što nam je spremna objasniti na način koji svi mogu razumjeti. Kada ne gradi instrumente za proučavanje svemira, gradi svjetove na papiru i autorica je više znanstveno-fantastičnih kratkih priča te alumna cijenjene američke spisateljske škole Clarion West.

U školi su vam matematika i fizika bile najteži predmeti i baš zato ste se odlučili baviti tim područjima. Netipična odluka, ako razmotrimo narativ o ljudima koji su postali znanstvenici, pogotovo u prirodnim znanostima – priču o genijalcima koji su odmalena pokazali izvanredan talent. Otkud onda vi u znanosti?
Fizika i matematika su mi bili najveći izazov u školi. Nije mi dolazilo prirodno, zahtijevalo je puno truda. Dosta me frustriralo, ali i bilo najveće zadovoljstvo kad bi uspjela svladati. Puno ljudi prihvaća taj narativ ili jesi ili nisi za nešto. Nisam si dozvolila da tako razmišljam. Bilo mi je jasno da mi treba da me netko nauči, profesori, kolege, knjige. Ponosna sam što sam uspješno završila studij, jer je većina ljudi koja je studirala sa mnom bila uvjerena da su rođeni za matematiku i fiziku, a ja nisam dijelila to uvjerenje. I danas srećem profesore koji smatraju da su neki ljudi za znanost, neki ne. Ako imaš nesreću da si ti ta za koju profesor odluči da znanost nije za tebe, to može biti pogubno. I među studentima postoje predrasude. Imala sam kolegu koji mi je na prvoj godini rekao: 'Ti nećeš završit ovaj faks jer ne samo što si žena, nego si iz Slavonskog Broda.' Opirem se ekscepcionalizaciji znanstvenika, tome da laici, ali i znanstvenici sami, perpetuiraju narativ o posebnima, s iznimnim predispozicijama da nešto nauče. Idejom da su samo iznimni sposobni razumjeti znanost udaljavamo znanstvenike od ljudi i ljude od znanstvenika. Tako se razvijaju anti-znanstvene teorije i šire dezinformacije. Ljudi nemaju povjerenje u znanost jer vide znanstvenike kao nekoga tko nije dio ljudske zajednice, nekakve vanjske agente.

Mladi bez sigurnosti

U Zagreb ste došli iz male sredine. Koliko je bilo teže u ranoj fazi života doći u doticaj sa znanošću, s obzirom na uvjete školovanja i života u Slavoniji?
Zagrepčani moraju poraditi na stavu o 'dotepencima' i onoj da 'Zagreb više nije Zagreb'. Kad sam upisala fiziku, na godini nas je bilo oko 120. Bila sam jedina iz Broda i jedna od par ljudi iz Slavonije uopće. Kad se pričalo o reformi školstva, profesori s fizike su istaknuli da je veliki problem neopremljenost eksperimentalnom opremom u siromašnijim sredinama. To se osobito vidi u Lici, pa tako u blizini Smiljana, gdje se rodio NIKOLA TESLA, u školama ne postoji ili je zastarjela oprema za nastavu iz fizike. Kod nas u politici vlada nezainteresiranost za znanost, što znam jer sam služila u Savjetu mladih bivše predsjednice KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ. Kad su me pitali za prijedlog za Teslin rođendan, predložila sam da otvorimo natječaj za opremanje škola eksperimentalnom opremom. Na to su mi rekli: 'Mi smo mislili više u stilu da se ti odeš malo fotografirati s djecom u Liku.'

Seksizam sam iskusila u Hrvatskoj, ali u Nizozemskoj je još gore. Kad se gledaju statistike postotka žena u europskoj znanosti, u vrhu su zemlje Istočne Europe, među njima Hrvatska

Koliko je prisutan seksizam u znanosti, na kojim je razinama vidljiv?
Stereotip fizičara kao genija i muškarca definitivno ne pomaže. I slavna VERA RUBIN pričala je kako joj je šestogodišnja unuka došla jedan dan i rekla da želi biti medicinska sestra. Kad ju je pitala zašto ne doktorica, unuka joj je odgovorila da je to samo za dečke. Čak i u obitelji slavne znanstvenice, društvo je u djevojčicu ugradilo ideju da nešto nije za nju. Seksizam sam iskusila u Hrvatskoj, ali kad sam došla u Nizozemsku, shvatila sam da je ovdje gore. Kad se gledaju statistike postotka žena u znanosti u Europi, u vrhu su zemlje Istočne Europe, među njima Hrvatska. Mislim da je to ostavština pristupa obrazovanju i radu za vrijeme Jugoslavije, dok je na Zapadu to kasnilo. Iako ih nismo sasvim iskoristili, niti su prilike za sve bile jednake, ipak je bilo mogućnosti za žene u znanosti.

Spominjali ste kako postoji dodatna razina sumnje u vlastite sposobnosti kod mladih na Balkanu. O čemu se tu radi, kad ste to primijetili?
Kod nas vlada opći pesimizam i uvjerenje da je to što nema puno poslovnih prilika i ulaganja odraz toga da je naše društvo ukleto lijenošću, kulturnim ili intelektualnim zaostatkom za Zapadom. Kad sam počela raditi vani, shvatila sam da ljudi ovdje nisu ništa pametniji, ne rade više ni bolje. Razlog zašto imaju bolje plaće ili bolji standard u Nizozemskoj je taj što su profitirali od 500 godina kolonijalizma, od 200 godina trgovine robljem. Ljudi ovdje imaju više optimizma i povjerenja u sustav, iako postaje teže preživljavati, pogotovo mladima. Ne kažem da ogorčenje kod nas nije opravdano, ali rješenje nije emulirati Zapad. Primjerice, jedan od načina na koje se nas mlade osiromašuje jesu predatorske stanarine. U Nizozemskoj se plaća minimalno 800 eura mjesečno za garsonijeru. Radni ugovori su kraći, puno je neplaćenih stažiranja, ne postoji javno zdravstvo, besplatna sveučilišta, kvalitetna menza, ništa od socijalističke ostavštine koju uzimamo zdravo za gotovo. Mi još uvijek ne moramo dizati kredite za studij ili medicinski trošak, ali i to bi se moglo promijeniti. Već se u Zagrebu to osjeti s rastom stanarina. Ako budemo kopirali zapadnjački model predatorskog rentijerskog kapitalizma, postat će samo gore.

Kako stvari funkcioniraju u znanosti, koliko ekonomski modeli narušavaju i ograničavaju rad znanstvenika?
Neoliberalni sistem proizvodnje preslikava se na znanost. Mladi koji rade većinu istraživanja, pravi rudarski posao, nemaju nikakvu sigurnost. Ne znaš u kojoj ćeš državi živjeti za tri godine, hoćeš li ikada dobiti trajni posao, hoćeš li moći plaćati visoke stanarine sa sve manjom plaćom itd. Ako si jedan od sretnika, možda nakon četrdesete dobiješ trajnu poziciju. Pričala sam s jednim profesorom koji je u mirovini i rekao mi je da je dobio posao na sveučilištu čim je diplomirao – odmah je znao mirovinski plan, sve. Rekao je i da misli da svi velikani fizike, einsteini i feynmani, ne bi preživjeli sistem pod kojim mi radimo.

Kolonizacija svemira

Trenutno ste na doktoratu. Kako prelivljavate i čime se zapravo bavite?
Imam sreću da još uvijek imam želju za istraživanjem svijeta i ne smeta mi da se svakih par godina selim. Doktorska sam kandidatkinja, imam ugovor na četiri godine i zaposlenica sam sveučilišta, što nosi zaštitu kolektivnog ugovora. Kroz projekt LOUPE želimo razviti instrument koji se nadamo poslati na Mjesec da promatra Zemlju i da nam pomaže naći egzoplanete, odnosno druge planete koji izgledaju kao Zemlja.

Ideja bi bila promatrati Zemlju s Mjeseca i onda na temelju tih opažanja vidjeti možemo li donijeti zaključke o drugim planetima i uvjetima za život na njima?
Da. Moja mentorica to naziva kozmički *selfie*. Još nismo sposobni optičkim teleskopima razaznati drugi planet, osim u posebnim situacijama kad je jako povoljna njegova orijentacija. Kad izađe iduća generacija svemirskih teleskopa, za nekih 10–15 godina, oni će imati sposobnost odvojeno vidjeti planet i njegovu zvijezdu. Tada će nam planet izgledati kao mala točkica, jedan piksel na teleskopu. Pitanje je, kad vidiš taj piksel, postoji li neki način da analiziraš je li ondje život, postoje li oceani, oblaci itd. Teoretičarski dio moje grupe razvija tu metodu – kako ako promatraš tu točkicu nekoliko mjeseci ili godina, iz nje dobiti sve informacije o tome što se nalazi na planetu. Da bismo testirali metodu, tj. potvrdili može li se to uopće, prvo ćemo koristiti Zemlju kao testni primjerak, jer o Zemlji sve znamo. Ako krenemo s time sad, do trenutka razvijanja nove generacije teleskopa moći ćemo s dozom sigurnosti reći da se na nekom planetu prepoznaju oblici života.

Često se pitam je li opravdano da koristim svoje intelektualne sposobnosti, resurse i vrijeme da tražim život na drugim planetima, dok se iza mojih leđa događa izumiranje života na mom planetu

Ako gledamo unaprijed, podaci o uvjetima za život na drugim planetima mogli bi se koristiti u različite svrhe. Postoje oni uzbuđeni idejom kolonizacije svemira, ali i oni skeptični, koji misle da ćemo sve loše što radimo na Zemlji preslikati na druge planete. Što mislite o tome, s obzirom na to da vas inspirira istraživanje svemira, ali i brine uništavanje Zemlje?
Nasreću, ili nekima nažalost, budući da nam je najbliža zvijezda udaljena nekoliko svjetlosnih godina, taj prostor ostaje van doticaja pohlepnih ljudi koji žele ići dalje od Sunčevog sustava za resurse. Jednom kad potvrdimo da nismo sami u svemiru, to će biti fascinantno, ako nađemo drugu inteligentnu rasu, možda bismo mogli s njima stupiti u kontakt, što je uzbudljivo. No čak i kada bismo na drugom planetu pronašli samo bakteriju ili virus, nešto najmanje, najskromnije, to bi vjerojatno bilo najveće otkriće koje je znanost ikad napravila. Međutim, ono što mene u posljednje vrijeme brine jest to da na našem planetu postoji toliko različitih formi života, fascinantnih bića, koja izumiru svaki dan. Tražimo ih na drugim planetima, a ovdje dopuštamo da umiru. S tom se mišlju borim i često se pitam je li opravdano da koristim svoje intelektualne sposobnosti, resurse i vrijeme da tražim život na drugim planetima, dok se iza mojih leđa događa izumiranje života na mom planetu.

David Attenborough u knjizi 'Život na našem planetu› piše koliki je utisak na njega ostavio prizor Zemlje tijekom gledanja prvog slijetanja na Mjesec, i kako ga je to ponukalo na borbu za očuvanje Zemlje. Kako povezujete astrofiziku i borbu za bolji život ovdje?
To je i CARL SAGAN napravio s fotografijom blijede plave točke. Istraživanje svemira nam otkriva koliko je teško za ljude da prežive igdje drugdje, koliko smo evoluirali za ovaj planet i postojimo u skladu s uvjetima na njemu. U svakom trenutku 10 do 15 ljudi živi na granici između Zemlje i svemira. Interesantno je da je Međunarodna svemirska postaja tehnički sad bliže vama, nego što sam vam ja koja sam u Nizozemskoj. Ali čak i na tih 400 kilometara od površine Zemlje jako je teško održati ljude na životu, to zahtijeva puno resursa. Stvoreni smo za

ovaj svijet jer smo na njemu nastali i ne postoji planet na koji možemo otići kad ovdje zagusti. Ni znanost ni tehnologija ne mogu smisliti rješenje koje će nas brzo izvući iz krize.

Što mislite o privatizaciji svemirskih misija, Elonu Musku, kompaniji SpaceX i sličnim pothvatima?
Sunčev sustav je opako na meti industrije. Postoje planovi za rudarenje na Mjesecu, gdje će rudariti MUSK, gdje JEFF BEZOS. Sve unatoč zakonima koji kažu da se svemir i Mjesec ne smiju kolonizirati od strane država, ali ta pravila ne postoje za korporacije. Prisustvovala sam na konferenciji Europske svemirske agencije gdje se raspravljalo o povijesti i sadašnjosti istraživanja svemira. Po prvi put u povijesti imamo privatne kompanije koje idu u svemir. Nitko ne zna kako će to proći, ni agencije poput NASA-e i ESA-e, jer nitko nije očekivao da će pojedinci akumulirati toliko bogatstva da idu u svemir. Trenutni zaključak agencija je da je to relativno OK, dokle god im privatne kompanije mogu pomoći. Tako će se prilikom rudarenja Mjeseca vaditi gorivo koje će se dati NASA-i i ESA-i za rakete kojima će se ići na Mars i sl. Međutim, problem s privatnim kompanijama je da rade što žele. Primjerice, Musk lansira ogromnu količinu Starlink satelita bez da je konzultirao ili dobio odobrenje od astronomske zajednice. To znači da teleskopi koje imamo na Zemlji, teleskopi od stotine tona koji koštaju desetke milijardi eura koje plaćaju porezni obveznici, neće moći funkcionirati jer im Muskovi sateliti svojim sjajem ometaju mjerenja. Postoji teleskop nazvan po Veri Rubin, u koji su uložene milijarde eura i zapošljava tisuće znanstvenika kojima karijera ovisi o tom instrumentu, a sad će do 40 posto podataka morati odbaciti zato što će sjaj Muskovih satelita ometati mjerenja.

Pritom Starlink prima subvencije od države.
Da, poreznici subvencioniraju razvoj te tehnologije i onda je on prodaje natrag nama i pritom ometa rad astronoma. Puno *fanboya* Elona Muska prigovara u stilu – zašto bi se Musku zabranjivao rad? Poanta nisu zabrane, nego regulacija. Meni je kao astronomkinji potrebno noćno nebo, pa možemo li se dogovoriti u koliko sati nebom neće prolaziti tvoji sateliti. Treba reći da je SpaceX postigao sjajne stvari, rakete koje slijeću i vraćaju se na Zemlju su tehnološki iskorak, ali to su postigli svi radnici koji rade za SpaceX. U ovoj industriji se zna da ako odeš raditi tamo moraš biti spreman za *burn out* u roku par godina, zauzdaju te, potroše i isprazne. Jedini razlog zašto Musk reda uspjehe, a NASA ne je taj što on radi za profit i ne bira sredstva, a NASA mora raditi s puno manjim ulaganjima i pridržavati se barem osnovnih radničkih prava. Nije NASA lošija ili nesposobnija, nego u radu nisu orijentirani na što brže i što više, već na kvalitetu znanosti i kvalitetu života znanstvenika.

Umjetnost poništava podjele

Postoji i problem sa svemirskim otpadom. Kako će se to rješavati?
To je brzorastuća industrija. Imam kolege koji su na doktoratima iz te teme, jer će u idućih 10 godina to postati velik problem. Na noćnom nebu će biti

Moj roman je o Nikoli Tesli, baziran u New Yorku, ali želim potencirati to da je Tesla bio Jugoslaven, emigrant

vidljivo više umjetnih satelita, nego pravih zvijezda, zbog tzv. konstelacija satelita koje lansiraju korporacije. Prosječan čovjek bit će opljačkan za ljepote noćnog neba, kada pogleda gore neće vidjeti zvijezde, nego svemirsko smeće. Brojni sateliti sudarat će se i imati probleme, riknuti od radijacije i postati opasnost drugim satelitima i instrumentima u orbiti, a o nekima od tih ovisimo – GPS, ključni financijski i medicinski sistemi koji se odvijaju preko satelita. Već postoje *startupi* koji testiraju u orbiti svoje prototipe, satelite s robotskim rukama koji će hvatati otpad i mreže za skupljanje otpada. Ako otpad bude iznad određene veličine, može preživjeti ulaz kroz atmosferu i pasti na Zemlju, što je opasno za sve.

Osim znanstvenog rada, jako vas zanima pisanje. Alumna ste prestižnog Clarion Westa, 2018. je objavljena vaša prva kratka priča 'Kozmonautov čuvar', a sad radite na romanu otvorenog tipa. Zašto pisanje?
Umjetnost je poništavanje podjela. Kad napišem znanstveni rad, to pročita desetak kolega koji se bave istom temom. Priča dosegne stotine ili tisuće ljudi, a neki mi se i jave povratno. Poslala sam prvu priču u strani časopis i objavili su je odmah, što je bilo neobično. Zahvaljujući tome primljena sam na Clarion West, školu za buduće SF pisce. Mnogo velikih imena je prošlo kroz tu školu, instruktor mi je bio DANIEL ABRAHAM koji je napisao 'The Expanse'. Obožavala sam GEORGEA R. R. MARTINA i 'Igru prijestolja' pa me obradovalo što je i on pročitao moju priču jer je bio u žiriju škole. Prva sam osoba iz Hrvatske koja je dobila tu stipendiju. Sada radim na velikom interaktivnom romanu koji je presjek dvije stvari koje volim – proze i videoigara. Voljela bih vidjeti svoje priče prevedene na hrvatski, možda ih i sama prevesti. Nadam se da će mi se nekad netko javiti za to. Nastojim svom radu dati balkansku komponentu, čak i jugoslavensku. Moj roman je o Tesli, baziran u New Yorku, ali želim potencirati to da je Tesla bio Jugoslaven, emigrant. Dugo vremena sam se pitala je li mi dozvoljeno pisati o Jugoslaviji jer sam rođena nakon njenog pada, ali shvatila sam da naši političari svaki dan fikcionaliziraju Jugoslaviju, pa mogu i ja.

Svjesni ste brojnih problema koji nas okružuju. Što vam daje nadu?
Iako sam shvatila da nemam više nadu u establišment i politički sistem, imam izrazitu nadu u pomoć koju jedni drugima možemo pružiti. Oduševilo me kako su ljudi reagirali nakon potresa u Petrinji. Sve što ide od dolje prema gore mi daje nadu, svako udruživanje, stvaranje umjetnosti koja komunicira kako se osjećamo, dobro novinarsko izvještavanje. Koliko god smo svi ekonomski ogorčeni, naši mladi su zapravo jako progresivni i imamo potencijala da sami stvorimo scenarije koje želimo živjeti.

- Iako vladajući brinu da zavjesa na graničnom prelazu bude koliko-toliko navučena, golem je broj onih koji ne robuju predrasudama i strahu

PIŠE Anja Kožul

Petra Franov, Osijek – Subotica

Ljubav preko granice

Razgovarali smo s četvero ljudi koji su se zbog ljubavi preselili iz Hrvatske u Srbiju ili obrnuto. Milica se iz Svilajnca preselila u Rijeku, Petra iz Osijeka u Suboticu, Saša s Čiova u Beograd, a Filip iz Beograda u Zagreb. 'Ljudi su prema meni divni. Kad čuju moj naglasak pitaju me odakle sam, oduševe se', priča Petra

Daleko iznad dnevnopolitičkih prepucavanja najviših srpskih i hrvatskih dužnosnika, medijskih natpisa, promašenih analiza, svađalačkih komentara na društvenim mrežama preko kojih, recimo, Mirjana Hrga patronizira sezonskog radnika iz Srbije, na privatnim frekvencijama odvija se život običnih ljudi. Tko je makar jednom rezervirao 'Blabla car' od Zagreba do Beograda – jer su autobusne linije spore, skupe i rijetke – mogao je upoznati osobe raznih životnih dobi koje vikendom žure u zagrljaj emotivnih partnera i partnerica. Tu je 40-godišnjak zaposlen u beogradskoj firmi od 8 do 16 sati koji svaki petak, bez iznimke, dolazi u Zagreb kako bi proveo 48 sati s nevjenčanom suprugom i sinom. Mladić koji u Zagrebu okuplja putnike i nosi zapakirano odijelo s kemijskog, jer, eto, ide u Užice na svoju svadbu.

O obiteljskim i prijateljskim vezama Srba i Hrvata malo se zna, no tako je valjda sa svakim intimnim odnosom. Iako vladajući brinu da zavjesa na Batrovcima ili Bajakovu, kako vam draže, bude koliko-toliko navučena, nepoznat je, ali golem broj onih koji ne robuju predrasudama i strahu. To, naravno, ne znači da je takav život glamurozan i svakome prihvatljiv. Specijalno za čitateljice i čitatelje Nade razgovarali smo s četvero ljudi, dvije žene i dva muškarca, koji su, rječnikom mladih, totalno obrnuli igricu.

Milica Mataja-Mafrici je Riječanka rođena u Svilajncu u Srbiji. Ima 32 godine, a već osam godina živi u Rijeci. Njen motiv za preseljenje je bila ljubav. S Milicom je u Rijeku stigla i njena kujica Dejzi koja je prije nje dobila europsku putovnicu, prepričava Milica uz smijeh. Vjenčanjem za svog partnera, Milica je dobila status člana obitelji državljanina EU, a trenutno čeka hrvatsko državljanstvo. Njena iskustva u Rijeci su dominantno pozitivna, a doticaj s birokracijom ni posebno dobar, ni posebno loš. Svjesna je, naglašava, da nije doživjela prepreke na šalterima kakve nerijetko doživljavaju Srbi povratnici.

Mjesec dana nakon dolaska u Hrvatsku dobila je posao asistenta u marketingu, a na toj poziciji je ostala sedam godina. Njeno porijeklo, jezik i diploma s fakulteta Političkih nauka u Beogradu nikome nisu predstavljali problem, objašnjava ona. S druge strane, ni njena prijašnja okolina u Srbiji nije imala negativne komentare na njenu odluku. Štoviše, Milica govori da se ona i suprug 'jedva oslobode' njene familije koja hrli na Jadransko more.

— Kada se kao osoba vrlo intenzivnog društvenog života preselite u sredinu u kojoj znate samo supruga, njegovu porodicu i prijatelje, to zna biti šok. Srećom, kod mene je to kratko trajalo. Brzo sam stvorila svoj krug ljudi – priča Milica koja je u zadnje vrijeme aktivna u riječkom pododboru SKD-a Prosvjeta.

Imajući iskustvo rada u okviru srpske institucije, govori da je svjesna tragike kod ljudi koji su preživjeli rat, koji su izbjegli ili ostali u Hrvatskoj pod raznim okolnostima. Smatra da je to jedna od glavnih razlika između Srba iz Srbije koji žive u Hrvatskoj i Srba iz Hrvatske.

— Bilo mi je neobično kad me neko u srpskim institucijama u Hrvatskoj prihvati automatski samo zato što sam Srpkinja, ali šta to govori o meni? Moj identitet je toliko višeslojan, nije samo srpski. A ta priča Srbi – Hrvati je kao priča o vremenu, o tome svi imaju mišljenje. Poštujem svačiju tragediju, ali mislim da to ne

treba biti kamen temeljac u budućim odnosima. Uvek ću da se trudim da pričamo o pozitivnim stvarima. Prosvjetu doživljavam kao svoj vid društvenog angažmana, meni nije teško da investiram svoje kontakte, socijalne i poslovne veštine za nešto društveno korisno – objašnjava Milica.

Dodaje da je kultura odlična platforma za povezivanje Srbije i Hrvatske te da zreli, obrazovani i samosvjesni ljudi više doprinose boljitku od dviju vlada. Smatra da se medijski previše pažnje usmjerava prema sukobima s margine koji su posebno učinkoviti kada je potrebno spinovati javnost.

— Mišljenja sam da ne treba pridavati toliko medijske pažnje sukobu koji se dogodi zato što je neko malo više popio, pa opsovao. Ne mislim da treba ignorisati bilo kakav govor mržnje, ali bih volela da više pažnje dobiju pozitivne priče. Da probamo, pa da vidimo kuda će nas to odvesti – poručuje Milica.

Slično razmišlja i 34-godišnji SAŠA PETROVIĆ s Čiova. Već pet godina živi u Beogradu i predsjednik je udruženja Zelena tranzicija, gdje je glavni fokus edukacija o agroekologiji. I njega je, kao i Milicu, povukla ljubav.

NA pitanje kako doživljava ono što čuje na televiziji ili pročita u režimskim novinama te da li se u tome pronalazi, odgovara odrično, konstatirajući da je to miljama daleko od realnosti.

— U svakodnevnom životu toga nema, to je fiktivna konstrukcija koja postoji u političkoj dimenziji. Naravno, svašta bi se dogodilo da upadneš u grupu navijača. Male su šanse da osjetiš tenzije koje se podgrijavaju u političkim dijalozima Srbije i Hrvatske – objašnjava Saša i dodaje da je super biti Dalmatinac u Beogradu.

Kaže da nastane 'show program' kad progovori dalmatinskim naglaskom.

— Ljudi me s oduševljenjem dočekaju na pijaci, govore mi: 'Kako lijepo pričaš, kako je to melodično, odakle si, ajme pa ja sam bio u Kaštelima, bio ja u Trogiru 1970. i neke.' Dalmacija je romantizirani prostor u mašti Beograđana, to im priziva neke lijepe uspomene na Jugoslaviju. A za razliku od Hrvatske, u Srbiji nema tog elementa nacionalističke politike koji osjetiš u svakodnevnom životu, animozitete ili tenzije zato što si Hrvat. Treba uzeti u obzir da je Beograd i dalje veliki, multikulturni grad i jugoslavenska prijestolnica – govori Saša.

Njemu je Srbija bila poznata i prije nego što je u nju doselio, jer tamo ima dosta rodbine s očeve strane. Ipak, kada je došao u Beograd, morao je krenuti skoro pa od nule, jer nije imao ništa više od društvenog kapitala, a to mu je, kaže, otvorilo mogućnosti za pozicije na kojima je danas. Jedina otegotna okolnost je dozvola za boravak koja se godišnje plaća 150 eura, kao i radna dozvola od 120 eura.

— S tim dozvolama se ne dobiva ništa, to je samo papir, administrativni trošak. U Srbiji postoje protekcionističke mjere radnog tržišta. Kada se aplicira na posao, Nacionalna služba za zapošljavanje evidentira da li ima dovoljno lokalne radne snage za tu poziciju, radi se analiza tržišta. Onda ti kažu da te pozicije i radnika nema dovoljno za tu vrstu posla, pa počneš raditi – objašnjava Saša politiku takozvane zaštite tržišta rada u Srbiji.

Razgovaramo dalje o perfidnim, ozakonjenim, a besmisleno argumentiranim razinama birokracije što u pozadini imaju za cilj odvajanje dviju priljubljenih država, jer drugačijeg, razumnog objašnjenja nema. Za Srbe su Hrvati državljani Europske unije, za Hrvate su Srbi stanovnici zemlje trećeg svijeta, telekomunikacije su preskupe, roaming je papren... Saša govori da su to umjetne regulacije koje samo blokiraju razvoj političkih, dobrosusjedskih odnosa i spajanje regiona u jednu priču u kojoj ljudi normalno rade, putuju i komuniciraju.

Ta formulacija 'Srbija, zemlja trećeg svijeta', zaparala je uši i Beograđaninu FILIPU BALUNOVIĆU kada je prvi put otišao na šalter u Zagrebu da zatraži status stranca s boravkom u trajanju od godinu dana.

— Službenica mi je četiri puta rekla da dolazim iz zemlje trećeg sveta, a da je Hrvatska u EU. Osoba koja je godište naših roditelja i živela je u Jugoslaviji. U Hrvatskoj je Jugoslavija gotovo pa psovka – čak i liberalima. U Srbiji, sa druge strane, čak ćeš i među nacionalistima i konzervativcima naći ponekog ko će nešto lepo reći o Jugoslaviji, ali će odmah u sledećoj rečenici za njen raspad okriviti sve druge, osim Srbe – iščitava 34-godišnji Filip svoju epizodu iz policijske stanice.

Saša Petrović, Čiovo – Beograd

Inače politikolog koji radi na Institutu za filozofiju i društvenu teoriju na beogradskom Univerzitetu i predavač na Fakultetu za medije i komunikacije u Beogradu, u Zagreb je prije godinu i pol prenio svoju bazu iz osobnih razloga. Zadnjih deset godina Filip živi na više mjesta istovremeno; kofere je vukao po Sarajevu, Firenci, Nici, Berlinu i Istanbulu. Upitan što ga je u Zagrebu najviše iznenadilo, ističe činjenicu da, među svim ljudima koje poznaje s lijeve, aktivističke scene, nikad nije sreo nekog tko ima problematičan identitetski stav.

— To me je pozitivno iznenadilo. Nije bilo nečeg što se ne uklapa u ostatak seta vrednosti koji se baštine na levoj sceni. S druge strane, u Srbiji se na levici može naći sve i svašta. U Hrvatskoj su, ideološki posmatrano, stvari dosta čistije, podele su malo deblje nego u Srbiji, a to dugujemo najviše onoj eri SPS-a, stranci koja se predstavljala kao levica – objašnjava Filip.

KOMENTIRAJUĆI promjenu vlasti u Zagrebu i postavljajući paralelu s Beogradom, Filip govori da sve usporedbe koje se prave na primjeru dva glavna grada moraju imati dosta ograda.

— Srbija u odnosu na Hrvatsku ima svoje specifičnosti u načinu političke komunikacije, klime, atmosfere, pa čak i najskorija istorija od 30-ak godina unazad – nije ista. To što se desilo u Zagrebu je rezultat nečega što se dešavalo čitavu prethodnu deceniju. U Zagrebu i Hrvatskoj ima malo više prostora da se kaže nešto drugačije od onoga što dominira hrvatskim političkim prostorom. Međutim, u Hrvatskoj postoji manje prilika da se kaže nešto revolucionarnije i radikalnije, nego što je to slučaj u Srbiji. U Srbiji se može reći nešto radikalnije, ali u Hrvatskoj, čak i najprogresivniji akteri kakvi su Možemo!, koliko ja imam uvida u to, ne diraju toliko u svete krave hrvatske države. Dok u Srbiji, recimo, Ne davimo Beograd će izaći u javnost i stati na nepopularnu stranu i reći da se u Srebrenici dogodio genocid. U Hrvatskoj može lakše da se govori protiv vlasti, ima mnogo više kanala komunikacije, ali će se teže reći nešto o Oluji što nije pogodno. Mislim da je Hrvatska politički umivenija, dok u Srbiji sve ide do koske, ogoljeno je. Ne kažem da je jedno bolje, a drugo lošije, samo je drugačije – objašnjava Filip.

U Hrvatskoj može lakše da se govori protiv vlasti, ali će se teže reći nešto o Oluji što nije pogodno. Mislim da je Hrvatska politički umivenija, dok u Srbiji sve ide do koske, pojašnjava Filip

Neprijatne situacije u Zagrebu, osim onog na šalteru, nije doživio, iako, kaže da ne progovara ako ne mora.

— Nije to u domeni straha, već želje da jednostavno ostanem neprimećen. Ako progovoriš na ekavici u Zagrebu, često ćeš biti primećen, bez obzira da li je to u pozitivnom ili negativnom smislu – tumači Filip.

PETRA FRANOV iz Osijeka je prije desetak godina počela dolaziti vikendom u Srbiju. Ubrzo je upoznala dečka i u potpunosti preselila svoj život u Novi Sad, potom u Suboticu.

— Imala sam taj osjećaj koji isprva nisam mogla objasniti, a koji mi je rekao: ovdje pripadaš. Studirala sam ekonomiju, svašta sam dotakla u životu u poslovnom smislu. Međutim, kad sam došla u Srbiju bio mi je izazov da nađem posao, radila sam ono što mi se činilo prihvatljivo i u skladu s mojim životnim uvjerenjima. Većinom zbog velike nezaposlenosti u Srbiji i komplicirane papirologije, koja i nije toliko komplicirana, poslodavci se ne žele upuštati u zapošljavanje stranaca. Sve je to dovelo do toga da sam sad na svom putu, sa svojom kreativnošću, radim za sebe, imam svoje projekte, puno volontiram – govori 37-godišnja Petra i dodaje da ljudi u Srbiji imaju nadnaravne sposobnosti za preživljavanje.

Snalažljivi su, jer su na to primorani, kaže, plaće su male i puno njih radi sa strane, zbog čega buja siva ekonomija. O svom iskustvu života u Novom Sadu i Subotici govori s puno topline.

— Ljudi su prema meni divni. Kad čuju moj naglasak pitaju me odakle sam, oduševe se. Stariji ljudi se sjetno vraćaju na ljepše trenutke dok je postojala Jugoslavija, ili ispoljavaju grižnju savjesti. Doživjela sam situacije gdje su mi se ljudi ispričavali na ulici za nešto, ne znam ni sama što, ali kao da nose težinu cijele nacije na sebi, zbog prošlosti. Uvijek je prijatno, toplo i otvoreno. Jednom u deset godina su mi ukrali tablice, toliko – sumira Petra.

Na pitanje da li je ikad imala strah od prelaska granice, da li je preispitivala svoju odluku za život u Srbiji, Petra govori da nije nikad imala dvojbe tog tipa.

— Nisam odgajana u nacionalističkom duhu, čak ni za vrijeme rata kad sam bila dijete, izgubila oca i proživjela traume. Sav taj strah i traume nemaju veze sa nacionalnošću, već generalno s onim što čovjek nosi u sebi. To je neopravdana mržnja, ispiranje mozga i upravljanja ljudima kao ovcama. Jako sam zahvalna što nisam tako odgajana. Mislim da sam dokaz da se zbog ljubavi može sve – zaključuje Petra Franov. ●

Глумица казалишне представе 'Погледај Ме'

пише Ања Владисављевић

Међимурски талент

Сваки пут кад дођем у своје ромско насеље, дјеца ми говоре: 'Желим бити као ти.' То ме испуњава, говори Северина Лајтман, матурантица Приватне умјетничке гимназије у Загребу

Стек недавно навршених 18 година, матурантица северина лајтман већ има богато искуство медијских наступа. Иза ње су гостовања у различитим телевизијским емисијама као и интервјуи у тисканим и дигиталним медијима. Признаје да, с обзиром на њену доб, то можда јест неуобичајено, али да с друге стране ромској заједници у Хрватској, којој и сама припада, недостаје људи који ће јавно иступати.

— Новинари се сада чешће интересирају за мишљења младих Ромкиња и Рома. Прошле и ове године сам се више пута појављивала у медијима. То је необично ако гледате генерално, али није ако гледате ромску националну мањину зато што нам јако фали људи који износе своја мишљења, који су се пробили – каже нам Лајтман.

Присјећа се да је пред камеру стала још у основној школи, након што је три године заредом постигла запажене резултате на ЛиДраНу, државној смотри литерарног, драмско-сценског и новинарског стваралаштва ученика.

— Има један документарац – била сам врло млада – у којем износим неке ставове и мишљења... с пар њих се сада не слажем – говори она.

Ипак, оно што се до данас није промијенило њена је жеља да постане глумица, односно да школовање настави на Академији драмских умјетности.

— Већ у основној школи сам била сигурна чиме се желим бавити у животу. Глума ме некако испуњава, стварно сам се пронашла у томе – каже нам ученица Приватне умјетничке гимназије у Загребу, која тренутно глуми у представи 'Погледај Ме'.

Представа редатеља романа николића, која се изводи од 2017. и која је исте године добила награду Хрватског глумишта, говори о дискриминацији Рома, а Лајтман се глумачкој постави придружила нешто касније.

— У представи глумимо мој колега синиша сенад мусић и ја и притом указујемо на проблеме ромске националне мањине. Говоримо из своје перспективе, ја сам Северина, а он је Синиша, та представа садржи приче из наших живота – објашњава нам она.

Северина Лајтман је и водитељица одјела за културу Ромске организације младих Хрватске, ромхр, непрофитне удруге која се залаже за активније укључење Рома у друштво. Иако покривају различити спектар тема и активности, у српњу ове године први су пут организирали мирни просвјед под геслом 'Расизам убија! Роми желе живјети!'. Окупивши се испред Велепосланства Чешке Републике, прикључили су се великом броју активиста широм Европе, тражећи правду за жртву полицијске бруталности, преминулог чешког Рома станислава томаша. Лајтман каже да ју је искуство судјеловања у просвједу оснажило и охрабрило, јер су им се придружили и не-Роми.

Међутим, слаже с оцјеном да се о проблемима ромске заједнице у јавности интензивније говори *mek kada bijesti iz crne kronike, u slučajevima u kojima su počinitelji prekršaja ili kaznenih djela Romi, preplave nacionalne medije.*

— То је погрешно и не знам зашто медији функционирају на такав начин. Нажалост, тек када се догоде такве ствари, они почну реагирати – каже Лајтман, која је одрасла у ромском насељу Пишкоровец у Међимурју, регији у којој живи готово пола ромске популације у Хрватској, суочавајући се с друштвеном и инфраструктурном изолацијом, сиромаштвом и дискриминацијом. Искуство одрастања у ромском насељу неизбјежно је новинарско питање за Лајтман у готово сваком интервјуу.

— Радо говорим о томе. Није било толико лоше. Само мало изолирано и без икаквих већих могућности – каже нам она.

У основној школи једно је вријеме ишла у, како каже, 'чисти сегрегирани разред у којем су били само Роми', а у седмом разреду пребацила се у мјешовиту разредну скупину.

— Тада сам се нашла у доста ружних ситуација. Било је пуно дискриминације, други ученици нису хтјели имати никакав дотицај с нама, било је и задиркивања – каже Северина Лајтман и додаје да је уз подршку и савјет родитеља нашла начин да је вршњачка нетолеранција ипак не спутава.

Северина Лајтман (Фото: Мелани Палавра)

С обзиром на бројне препреке и потешкоће с којима се Роми сусрећу од малих ногу, сматра да би школе и образовни систем требали уложити више напора у њихово отклањање. Једна од основних баријера је свладавање хрватског језика.

— Неке школе имају ромске помагаче, што је мени у реду, али ако се дјеци нешто објасни на ромском, они запостављају хрватски. Хрватски је изнимно важан, јер живимо у овој држави... Колико год је технологија напредовала, и даље нису у дотицају с језиком. Пуно ромске дјеце нема могућност ићи у вртић. А управо би се од раније доби требала социјализирати и развијати говорне вјештине. Нисам била ни свјесна колико пуно дјеце има проблема с говором. Постоји један видео у којем их испитују нешто, дјеца се дословно грче, не знају одговорити. Тада сам се расплакала – присјећа се.

Свјесна је и да нису све Ромкиње и Роми подједнако освијештени и оснажени, при чему истиче да су Ромкиње, како унутар ромске заједнице, тако и изван ње, у изузетно тешкој ситуацији, односно подређене мушкарцима.

— Доста је то нормализирано, ту видим највећи проблем – оштро ће Северина о патријархалном моделу понашања, додајући да су она и њене колеге и ту тему обрадили кроз форум-представу 'Имамо ли избора?'.

Домаћи медији Лајтман истичу као позитиван примјер Ромкиње која је на добром путу да изгради успјешну каријеру, но сама замјећује да таквих примјера нема превише те да истовремено они нису показатељ да је са суставом све у реду.

— Да, говори се да сватко може успјети, али нажалост се на крају увијек пробије јако мало Рома и Ромкиња. Премало младих људи иде у средњу школу и на крају се успије бавити нечим амбициознијим. У медијима се увијек појављују једне те исте особе, па се створио став да је све могуће. Али ако погледате статистику, видјет ћете да није тако. Почнимо само од тога да су њихове могућности доста ограничене и да им недостају бројна знања – објашњава нам Лајтман.

Њен таленат и упорност препознала је Заклада Солидарна која јој је осигурала средства за покривање школарине у умјетничкој гимназији, а темељем Националне стратегије за укључивање Рома, Министарство знаности и образовања осигурава јој ученички дом и стипендију. Северина Лајтман жели да такву шансу добију и остала дјеца.

— Сваки пут кад дођем у своје ромско насеље, дјеца ми говоре: 'Желим бити као ти.' То је нешто што ме заиста испуни. Има пуно талентираних младих који желе нешто постићи, само им треба отворити могућности – напомиње.

Њој су се могућности отвориле доласком у Загреб.

— Град ми се чинио веома великим и све ми је било ново, нисам мислила да ће ме итко прихватити. У нову средину сам понијела терет из оне старе – присјећа се Северина и закључује да се напосљетку ипак догодила велика позитивна промјена.

— Прихваћенија сам, отворила су ми се нека врата. Драго ми је због тога и вољела бих да још дјеце из ромских насеља доживи исто.

TEŠKE BOJE

Slika Doriana Graya

PIŠE Mira Bićanić

Da institucije mrze djecu, znamo svi mi koji se bavimo djecom u okviru svojih profesija, a da nam nisu poslužila kao materijal za sumnjive karijerističke uspone

Moćan istraživački serijal na koji sam nedavno naišla na portalu H-alter potpuno me je izuo iz cipela. Potpisuje ga novinarka JELENA JINDRA pod naslovom 'Sustav za zaštitu ili za zlostavljanje djece'. Čitala sam ga dugo i pažljivo, pa iznova. Pomislila sam: Jelena, (poslužit ću se rodno nekorektnom metaforom) imaš velika muda. Tema koju je ova sjajna novinarka zagrizla do koske kruži već izvjesno vrijeme u obliku glasina, i moj je dojam da je se nitko nije želio prihvatiti i istražiti u društvu koje novinarka opisuje svojom, posve točnom, tezom – Hrvatsko društvo institucionalno mrzi djecu. Ustanovila je to, tužna i bijesna nakon smrti djevojčice NIKOLL, koja je kod svojih bližnih udomitelja bila na putu spasa od obiteljskog užasa. Malenu Nikoll više se nije dalo spasiti: ubio ju je sustav kojega nije bila ni svjesna. Zgroženost građana je splasnula, a problem institucionalnoga 'pomaganja' žrtvama ostao. No, Jelena je odlučila poduzeti ono što je u njezinoj moći i krenula istraživati što počiva iza njezine konstatacije.

U njezinu istraživačkom fokusu su institucije koje se, na svoj način, bave zaštitom zlostavljane djece i njihovih majki, i jedino što mu nedostaje jest upozorenje 'Ne preporučuje se osjetljivim osobama'. Teško je, zaista, čitati o zlostavljanju zlostavljanih, u čemu se ovo društvo, na čelu sa zanimljivim društvancem nedodirljivih i opasnih moćnika, specijaliziralo. U ciklusu tekstova, kao deveti dio serijala, objavljen je intervju s gđom SEVERINOM VUČKOVIĆ, najpoznatijom žrtvom famoznoga sustava. Motivirana željom da bude glas svih anonimnih žena, u serijalu nazvanih hrvatske Laure, i da kao javna osoba pomogne nevidljivima, gđa Vučković hrabro i eksplicitno opisala je svoju muku u koju je uvučena, ne svojom voljom, i gotovo uništena, baš kao tisuće hrvatskih Laura.

Razotkrivajući svoju muku, potvrdila je istinitost više od stotinu drugih mračnih ispovijesti koje nalikuju kao jaje jajetu. Sudske, socijalne i zdravstvene institucije pretvorile su ženama život u psihološki konc-logor, iz kojega dugo neće izaći, a ako im to i uspije, do kraja života bit će traumatizirane, razboljene, mrtve. Uvod kaže: Severina Vučković, jedna od majki žrtava hrvatskog sustava koji primjenjuje tzv. teoriju otuđenja od roditelja, detaljno opisuje mrežu institucija i ljudi koji su njezinom majčinstvu nanosili patnje. U glavnoj ulozi: MILAN POPOVIĆ. U ostalim ulogama: GORDANA BULJAN FLANDER, MILAN BANDIĆ, LJUBICA MATIJEVIĆ VRSALJKO, RATKO MAČEK, Klemm Security, GZIM REDŽEPI, SLOBODAN LJUBIČIĆ KIKAŠ, IVICA LOVRIĆ, PATRIK ŠEGOTA, ROMANA GALIĆ, TEA GOLUB, CZSS Maksimir i mnogi drugi.

Da institucije mrze djecu, znamo svi mi koji se bavimo djecom u okviru svojih profesija, a da nam nisu poslužila kao materijal za sumnjive karijerističke uspone. Klateći se s djecom u čekaonicama i ordinacijama raznih ustanova za pružanje pomoći, doživjeli smo nezainteresiranost, glupost i bešćutnost onih koji bi trebali biti pomoć, spas, terapija. Lično sam tužila jednu 'psihologinju' koja je tada radila u jedinoj psihijatrijskoj ustanovi za djecu i omladinu u Kukuljevićevoj. Došla sam sa svojim učenikom koji je u kratkom vremenu ostao bez oba roditelja. Prije nego što se upisao u našu školu dječaka nikada nitko nije upitao kako je i kako živi. O njemu su brinuli susjedi koje nitko nikada nije nazvao iz Centra za socijalnu skrb. Nakon moga oštro napisanog dopisa stanovitom Centru pokrenut je postupak koji je podrazumijevao i multidisciplinarnu obradu u Kukuljevićevoj. Tamo smo proveli čitav dan gledajući potresne prizore na hodnicima bolnice, slomljenu djecu i nesretne roditelje koji su im došli u posjet. Dječak od 16 godina nije ispuštao moju ruku sve do ulaska na 'obradu' kod osobe ispred čijeg imena je stajala titula psihologa. Najprije ga je ismijala jer me je držao za ruku, a potom se usredotočila na mene prepoznavši me zbog kviza. Jedva se suzdržavajući zbog djeteta, već vidno uznemirenog i anksioznog, dočekala sam kraj 'obrade', uzela sam ga za ruku i izletjeli smo van. Iz mene je prokuljao neviđen bijes kao posljedica frustracije i nemoći. Napisala sam e-mail ravnateljici bolnice inzistirajući na oštroj mjeri koju treba poduzeti i zatim mi poslati dokaz o tzv. poduzetoj radnji. Ravnateljica je korektno postupila, ne znam je li to bilo zato što nisam prva koja se žalila na 'stručnjakinju' ili zato što sam zaprijetila medijima, koji su to vrijeme bili na raspolaganju običnim građanima.

U jednoj drugoj zagrebačkoj školi mlada djevojka koja je zatrudnjela sa svojim dečkom povjerila mi je kako su brigu o njoj preuzele časne sestre nakon što su je roditelji izbacili iz kuće, a njezin mladić nije mogao trenutačno osigurati sredstva za zajednički život, iako je želio. Njezina razrednica, crkvenjakuša, zbrinula ju je preko Caritasovih poznanstava dok se ne porodi, na čemu je djevojka bila zahvalna, no smještaj je plaćala uvredama i iživljavanjem. To vam se zove kršćanska skrb. Da je u pitanju biološki pojam oplođene jajne stanice koju treba braniti, ili pravo na abortus koji treba napasti, vojska ideologiziranih križara napučila bi ulice transparentima i ljupkim balonima. Nekako u to vrijeme otkriveno je seksualno zlostavljanje mentalno bolesnih osoba u Caritasovu domu u Brezovici, nakon čega je smijenjena JELENA BRAJŠA, a neka druga crkvenjakuša došla je na njeno mjesto. Bog im je sve oprostio. U Njegovu srcu ima mjesta i za zlostavljače i za zlostavljane. Ja nisam. Afera Caritas bila je još uvijek vruća, a Brajša se našla ispred kvartovske trgovine; s obiju strana pridržavale su je dvije mlade cure dok se jedva kretala na debelim nogama napadno uzdignute glave. Pljunula sam, priznajem.

U ovom društvu i njegovu sustavu pomoći gomilaju se mrtva djeca i debljaju karijere raznih stručnjakinja i stručnjaka. Muke naše djece do njih dopiru u vidu njihovih (pseudo)znanstvenih radova i biznis-projekata koji iziskuju sponzoriranje i doniranje. Zarad napretka u karijeri prodali su moralno-etičke principe i načela struke, ili ih nisu ni imali, stavivši se u službu zla ili apatije i ignorancije. Kao u mojoj omiljenoj seriji Obitelj Soprano, ingenioznoj studiji sociopatije, stvara se mreža suradnika sačinjena od raznih profesija koje čine logistiku sustava kojemu se žrtve zlostavljanja moraju obratiti za pomoć: socijalna skrb, sud, škola, psihološka i psihijatrijska služba. Podršku imaju u moćnicima koji dolaze iz političkih, klerikalnih i financijskih krugova.

Njihova lica, vječito prisutna u medijima, u međuvremenu su malo zategnutija i njegovanija, baš kao u 'Slici Doriana Graya'.

DVOKORAK NAPRIJED

Jedna od milijun

PIŠE Ivana Perić

NEDAVNO su svijet obišle scene kaosa u zračnoj luci u Kabulu, gdje su se ljudi očajnički pokušavali ukrcati na avion koji je napuštao Afganistan. Više je ljudi poginulo u padu s aviona za koji su se pridržavali s vanjske strane, golim rukama. Jedan od njih bio je ZAKI ANWARI, 19-godišnji nogometaš koji je igrao za mladu reprezentaciju Afganistana.

Prije 20 godina pobjeći iz Afganistana uspjela je NADIA NADIM, koja će kasnije u životu postati najpoznatije ime afganistanskog nogometa. Nakon što je Nadimin otac ubijen, njena majka prodala je sve što je obitelj imala i s četiri kćeri otišla na put, u novi život prema Velikoj Britaniji. Nabavila je lažne putovnice i petero žena putovalo je prvo avionom, zatim danima stisnute u utrobi mračnog kamiona, bez hrane i vode. Kad je krijumčar napokon otvorio vrata, nije im trebalo dugo da shvate da nisu u Velikoj Britaniji, nego u Danskoj.

Obitelj je završila u izbjegličkom kampu, u nadi da će pozitivno biti riješen njihov zahtjev za azil. Upravo je ondje mlada Nadim počela igrati nogomet, svakoga dana, po čitave dane. Neprestano je razmišljala o putevima koji vode iz siromaštva, iz opore svakodnevice izbjeglištva. Nakon nekoliko godina uočili su je skauti i počela je profesionalno igrati za razne klubove. Prvo za B52 Aalborg, zatim Fortunu Hjørring s kojom je debitirala u Ligi prvaka, pa za New Jersey, Portland Thorns, Manchester City i od početka 2019. za PSG. U redovima PSG-a bila je jedna od ključnih igračica koje su dovele do povijesnog prvog osvajanja titule prvakinja Francuske. Ove je godine prešla u američki Racing Louisville.

Nadim još uvijek igra i za dansku reprezentaciju. Prema danskom zakonu o državljanstvu, iako je od 12 godine života živjela u toj zemlji i njena obitelj ondje dobila azil, nije se mogla prijaviti za državljanstvo sve dok 2006. nije napunila 18 godina. Kad joj je državljanstvo konačno dodijeljeno 2008., pravila FIFA-e blokirala su je da igra za Dansku, jer je trebalo proći još pet godina prebivališta u toj zemlji nakon punoljetnosti. Kako to biva u nogometnom biznisu, stvar se sredila van regula i intervencijom Danskog nogometnog saveza pravni odjel FIFA-e napravio je iznimku. Tako je Nadim postala prva naturalizirana Dankinja koja je predstavljala seniorsku nogometnu reprezentaciju. Posljednjih 13 godina jedna je od najvažnijih

Nadia Nadim (Foto: EXPA/PIXSELL)

igračica danske reprezentacije, a lani je s dva gola osigurala pobjedu u gostima protiv Italije i plasman na UEFA-in ženski Euro.

Nadimin put prema nogometnoj slavi događao se paralelno s rigoroznim promjenama koja je Danska uvodila za izbjeglice i migrante. Danska već dugo ima status domaćina najmanjeg broja tražitelja azila u Europi, zbog stalnog uvođenja novih ograničenja, poput oduzimanja imovine izbjeglicama pri ulasku u zemlju, smanjenja iznosa novčane pomoći tražiteljima azila i odgoda ponovnog ujedinjenja obitelji. Danski parlament ove je godine usvojio novi zakon kojim se tražitelje azila po ulasku u Dansku prebacuje u treću zemlju (izvan EU-a), u kojoj se onda obrađuje njihove zahtjeve i pruža (ili ne) zaštita.

Da Nadia Nadim nije izvanredna nogometašica koja Dansku gura pod svjetla reflektora, pitanje je gdje bi sada i bi li uopće – živjela. Ne čudi da se uz nogomet obrazuje da bude kirurginja i pri završetku je specijalizacije za rekonstruktivnu kirurgiju. Od nikoga kao od onih iz zaraćenih zemalja nećete toliko često čuti da sanjaju da postanu medicinari, da liječe ljude. ●

ГОРСКИ КОТАО

пише Валентина Вукадиновић

Личке шницле

Вјерујем да сви имамо то неко јело или сластицу која има савршен окус само када је припрема нетко кога волимо. Једно од таквих јела су личке шницле и моја мама их припрема најбоље на свијету. Ако се добро сјећам, рецепт потјече из култног кулинарског серијала нашег дјетињства 'Мале тајне великих мајстора кухиње' гдје их је припремао велики стево карапанџа уз обавезну жлицу Вегете. Мени су личке шницле обиљежиле сваку свечанију пригоду или прославу кроз цијело моје дјетињство и младост, па ми је на непцу још увијек сластан окус ових шницли које ми је мама припремала за рођендане. Ради се о поханим одресцима који се пирјају у вину с пуно чешњака и першиновог листа. И сама припремам личке шницле јер су нам омиљене, а како и не би биле када евоцирају многе успомене и имају Лику у свом имену. Увијек их припремам од јунетине јер ме тако научила мама. Личке шницле су код мене кушале и моје пријатељице које данас то јело припремају својим обитељима.

За припрему овог јела требате издвојити нешто времена и мало вјештине, али вјерујте, исплатит ће вам се. Након похања, шницле се пирјају у вину и темељцу, а то можете урадити на два начина, на штедњаку или у пећници. Мени су из пећнице укусније. Ако припремите већу количину, можете их јести и идућег дана. Тајна је да користите добро вино за подлијевање те да мрвице прије похања одрезака добро улупате у месо како се не би одвајале код пирјања. Першинов лист и чешњак надопуњују арому овог јела, месо буде мекано и топи се у устима, а смјеса похања згусне умак. Нама највише пријају уз пире крумпир, но можете их послужити с било којим прилогом.

Састојци за личке шницле (за 4–5 особа):
цца 600–800 г одрезака од јунећег бута
масноћа за похање (користим маст)
3–4 јаја
крушне мрвице
сол
папар
бијело вино (користим грашевину)
темељац
3–4 режња чешњака
першинов лист

Припрема:

Одреске од јунећег бута посолите и попаприте. Уваљајте их у крушне мрвице, прекријте врећицом за замрзавање (иначе ћете имати пуну кухињу мрвица) те сваки истуците батом да се мрвице добро приљубе уз месо. Тако припремљене одреске умачите у умућена јаја па опет у мрвице. Стављајте их у добро загријану масноћу те похајте док се не зазлате с обје стране. Загријте пећницу на 180 ступњева. Похане шницле послажите у одговарајућу посуду (ја користим исту, гусану таву у којој сам похала скупа с масноћом од похања), прелијте с мало масноће од похања, додајте вино и темељац у количини да прекрију месо, поспите чешњаком те мало посолите и попаприте. Ставите у пећницу и тако пирјајте неких 45 минута до сат времена. Ако вам понестане текућине, слободно долијте још. Пред крај пирјања, када се на врху створи карамелизирани слој, додајте насјецкан першинов лист. Послужите уз пире крумпир или неки други омиљени прилог.

Добар тек! ●

IMPRESSUM
Godina 1 / Zagreb | Petak, 24/09/2021
Nada #003

Društveni magazin
SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum
ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović
GLAVNI UREDNIK NOVOSTI
Nikola Bajto

UREDNICA NADE
Tamara Opačić
REDAKCIJA
Mira Bićanić, Nina Čolović, Anja Kožul, Ivana Perić, Anja Vladisavljević i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
ured@sdf.hr
www.sdf.hr

15. културна и духовна манифестација ‘Бранкови дани у Вуковару’

Активности у меки очувања барањске културе и обичаја

Певали дању, певали ноћу

Познати стихови Бранка Радичевића својеврсни су мото овогодишње манифестације

На излетишту Адица на Доброј Води, поред храма Свете Петке у Вуковару, 14. септембра одржана је 15. културна и духовна манифестација ‘Бранкови дани у Вуковару’. Манифестацију је пре петнаест година покренуо покојни прота Јован Радивојевић у част песника Бранка Радичевића чија је мајка Ружица рођена у граду на Дунаву и Вуки.

Бранко Радичевић много је дао српској поезији и родном граду своје мајке који му се сваке године одужује. Овогодишња манифестација отворена је стиховима Бранка Радичевића ‘Певам дању, певам ноћу, певам селе шта год хоћу...’ који су посвећени Мини Караџић, а овај познати стих из читанки за српски језик и књижевност и својеврсни је мото овогодишње манифестације. Осим у споменутим стиховима и у локацији одржавања манифестације пуно је симболике јер кад год је имао прилику Бранко је долазио у Вуковар где је у кући свог ујака осећао мајчин дух, а посебно га је привлачила црква Свете Петке на Доброј води.

За разлику од претходних година манифестација је ове године имала два отварања, прво 12. септембра под ведрим небом, а друго 14. септембра под рефлекторима. Први дан био је резервисан за фестивал етно музике, а други за вечерњи програм концертног типа у којем су од најмлађих солиста па до комплетног састава наступили чланице певачке групе Ансамбла народних игара скд ‘Просвјета’ Вуковар и чланице Вуковарско српског певачког друштва ‘Јавор’ из Вуковара и Ана Ајдуковић. Примарни циљ манифестације је да ‘Бранкови дани у Вуковару’ буду слични данима његовог живота у Вуковару и зато ће 23. и 25. септембра бити организоване интегрисане радионице са основним и средњим школама у које ће бити укључене све школе које желе да се пријаве, и да дођу заједно са својим наставницима, стварају литерарна и ликовна дела.

Манифестацију су увеличали Конзулица Републике Србије у Хрватској Јудмила Остојић, заменик градоначелника Вуковара Срђан Колар, председник Заједничког већа општина Дејан Дракулић, као и други представници из културног и политичког живота Вуковара. Овогодишњи ‘Бранкови дани у Вуковару’ биће завршени 3. октобра.

■ Зоран Поповић

Друго отварање манифестације одржано је под рефлекторима

‘Конзервисана’ Барања

Етнолошки центар барањске баштине у Белом Манастиру од 2016. године, када је службено отворен, у континуитету ради на очувању барањске културе и обичаја. Етнографска збирка у центру од 2019. године има својство културног добра, а Министарство културе и медија ове је године заштитило и умеће израде барањских шокачких везова утврдивши му својство нематеријалног културног добра.

С циљем очувања барањске културе и обичаја до данас су организоване бројне манифестације, а Етнолошки центар барањске баштине током текућег и следећег месеца укључит ће се у програме с разним активностима. Већ 18. септембра с почетком у 18 сати љубитељи ликовне уметности могли су погледати занимљиву изложбу сликарских радова под насловом ‘Ој Барањо морат ћу те сликат’ Милана Дворнића, самоуког сликара из Белог Манастира, и Томислава Ливаје, професора ликовне уметности из Осијека. Два дана касније, 20. септембра, по први је одржан концерт на традиционалним и дувачким инструментима, гајдама и диплицама, на којем су наступили Томислав Ливаја, Марија Иванковић-Голубов и Филип Голубов-Цар. Као и сваке године 23. септембра је обележен Међународни дан културне баштине, и то радионицом традицијског начина обраде и руњења кукуруза те припреме финалног производа, кукурузног брашна. Радионица је била намењена деци од 1. до 8. разреда.

Етнолошки центар барањске баштине у Белом Манастиру

Последњи дан септембра заједно са Музејом Славоније, Властом Шабић и конзерваторским одјелом биће организован постав изложбе барањског шокачког веза који је осмислила Мирела Рабас. И у месецу октобру у Етнолошком центру барањске баштине биће организоване бројне манифестације. Већ 7. октобра Власта Шабић ће одржати предавање везано за очување барањског шокачког веза.

Истога дана с почетком у 13 сати, и у сарадњи с Центром техничке културе Чеминац и Жељком Кризманић, израђиват ће се минијатуре намештаја, сандука за рубине, те предмета попут огледала, кућица за птице, и посуда за оловке од шперплоче. И ова је радионица намењена деци, а начин израде споменутих предмета прилагођен њиховој доби.

■ Зоран Поповић

ИНФО

Позивају дјецу да осликају Антићеве стихове

Средишња књижница Срба у републици Хрватској, Српског културног друштва Просвјета, упућује позив дјеци основношколског и предшколског узраста да судјелују на Фестивалу дјечје илустрације 2021. године илустрирајући омиљене лик(ове) или сцену из дјела Мирослава Мике Антића. Циљ омањифестације је приближити српску књижевност за дјецу најмлађим члановима заједнице, потакнути их на читање и креативно изражавање. Крајњи рок за слање радова је 15. октобра 2021. године. Тема илустрације може бити из било којег дјела за дјецу из опуса Мике Антића приказана на начин како их дјеца замишљају.

Мирослав Антић (1932. – 1986.) (Фото: Јутјуб)

Стручни жири ће вредновати креативност и оригиналност радова подијељених у девет добних категорија (предшколски узраст и по једна категорија од 1. до 8. разреда). Од најбољих радова бит ће у дворани Библиотеке приређена изложба, а најбољи из сваке категорије бит ће награђени пригодним наградама.

Сваки рад мора на полеђини имати читко исписане податке: име и презиме, разред и школу или назив дјечјег вртића, назив дјела на коју се илустрација односи, адресу и контакт телефон. Један ученик може послати један рад. Избор технике рада је слободан. Радови морају бити рађени самостално. Формат папира треба бити у складу с форматом мапе за разред који похађа ученик (односно из било које школске ликовне мапе). Пристигли радови на натјечај се не враћају.

Радови се шаљу на адресу:

скд Просвјета – Централна библиотека Средишња књижница Срба у рх
Прерадовићева 18/1
п.п. 9 / 10 106 Загреб

Изабрани најбољи радови у свакој категорији, као и точан датум одржавања централне изложбе с најуспјешнијим радовима бит ће објављени на веб страници библиотеке http://biblioteka.skdprosvjeta.hr/.

Srednjoškolci, osnovci i civilni aktivisti u ekološkoj akciji

Muzičar iz Baranje sa svjetskom karijerom

Nepolitička čistka

Uz učenike belomanastirskih srednjih i osnovne škole, u akciji je sudjelovala i komunalna tvrtka 'Baranjska čistoća'

Prošlog petka Grad Beli Manastir priključio se jednodnevnoj kampanji čišćenja zelenih i ostalih javnih površina i divljih odlagališta otpada nazvanoj 'Zelena čistka', koja je najveći ekološki volonterski projekt u Hrvatskoj. Uz učenike triju belomanastirskih srednjih škola i osnovne škole, u akciji je sudjelovala i 'Baranjska čistoća', koja se brine o 'svebaranjskom' otpadu, ali i dvije od stotinjak belomanastirskih udruga: Mirovna grupa Oaza i Projekt građanske demokratske inicijative (P.G.D.I.). Usprkos kišici koja je malo padala pa malo nije padala, učenici su čistili prostor oko svojih škola, a volonteri i zaposlenici udruga područje oko Šećeranskog jezera, koje je belomanastirsko izletište. Tom prilikom učenicima i 'čistačima' na Šećeranskom jezeru pridružio se zamjenik belomanastirskog gradonačelnika GORAN HES, a učenicima i gradonačelnik TOMISLAV ROB.

— I ove smo se godine priključili tom iznimno značajnom projektu, gdje se, osim rada na čišćenju prirode od raznih vrsta odbačenog otpada, utječe i na razvijanje svijesti među građanima i djecom da otpad treba razvrstavati i odlagati u posude za otpad ili na odlagalište otpada. Za sada postoji manja lokacija na kraju Ulice Petra Preradovića, u smjeru prečistaču otpadnih voda, na kojoj građani mogu odlagati zeleni otpad. Na gradskom deponiju veliki je problem s tom vrstom otpada, koji zauzima najveću površinu – rekao je novinarima Rob.

Dugogodišnji učesnici ovakvih akcija, međutim, smatraju da one imaju mali utjecaj na razvijanje ekološke svijesti kod građana. U čišćenju obično učestvuju osobe koje ni najmanji papirić ne bace u prirodu, a oni koji se ponašaju suprotno kasnije ni ne primjećuju da otpada trenutno nema pa vrlo brzo očišćene površine budu onakve kakve su bile i prije akcije.

Da i ne spominjemo divlje deponije, koje u prstenu okružuju Beli Manastir, a i ostala baranjska naselja, što je ekološki i kulturno neprihvatljivo, a pogotovo u Baranji koja ima ambicija da postane centar kontinentalnog turizma u Hrvatskoj.

■ Jovan Nedić

'Oaza' i P.G.D.I. u 'Zelenoj čistki' na Šećeranskom jezeru

Jagodnjački 'Španac'

Za BOŠKA BEUKA na srpskoj Vikipediji piše da je muzičar, pjevač, aranžer, tekstopisac i pisac, pjesnik, kolumnist..., jednom riječju: svestrani umjetnik. Rođen je u mjestu Gornji Klakar kod Broda u Bosni, a odrastao u Jagodnjaku u Baranji, gdje je i svoje prve muzičke korake učinio u sastavu 'Bijele lale'. Kasnije se otisnuo u Evropu, a nakon Austrije, Holandije i Njemačke, skrasio se u Španiji, gdje je ostvario zapaženu karijeru. U srijedu, 15. septembra ove godine, u španskom gradu Kasteljonu, Beuk je održao promociju svog tripl-izdanja, koje se sastoji od knjige poezije 'Auténtico', u izdanju 'Europa ediciones' sa sjedištem u Rimu, i od dva muzička albuma na španskom: 'Auténtico' ('Autentičan') i 'Poquito de ti' ('Malo tebe'). Na promociji je, pored interpretacije poezije, neke od poema izveo i u muzičkoj verziji.

Boško Beuk (desno) i prijatelji na promociji u Kasteljonu

Na prepunoj Terasi 'Lino', učesnici promocijskog programa bili su i poznati umjetnici iz Provincije Kasteljon (na slici): slikar Pepe Mora Estall; pjesnik i kantautor Enrique Monferrer Pitarch; slikarica Mari Carmen Aldás Oliver te pisac i glumac Antonio Arbeloa Garcia.

Beukova knjiga poezije izabrana je i uvrštena u izdavački plan rimske izdavačke kuće između nekoliko hiljada prispjelih rukopisa iz više zemalja širom svijeta i na više jezika. Sredinom oktobra biće predstavljena na sajmu u Madridu, a potom na sajmovima u Rimu, Torinu, Barceloni, Berlinu, Moskvi, Londonu i u nekom od američkih gradova.

Na posljednja dva Beukova muzička albuma (ukupno ih ima sedam na španskom jeziku) nalazi se 20 novih pjesama snimljenih u njegovom studiju BBmusic. Pjesmu 'Pasara y pasara el dolor' ('Proći će i proći će bol'), na temu pandemije, skupa s njim izvode njegovi muzički prijatelji: sopranistica BRANISLAVA PODRUMAC iz Beograda, rodom iz Darde, španska džez-pjevačica BARBARA BREVA, španski tenor FAUSTO LOPEZ te pop-pjevač i muzičar ANTHONY VIANA iz Venecuele, koji živi u Španiji. Svoju FB-objavu o promociji Beuk zaključuje ovako: 'Koliko god daleko, dio mene je ostao u našoj ravnici!' (tj. u Baranji).

■ Jovan Nedić

INFO

Baranjska zlata

Prošle subote na osječkoj Streljani 'Pampas' održano je Prvenstvo Hrvatske zračnim oružjem za kadete/kadetkinje, na kome je nastupio i Streljački klub 'Bolman'. Prema pojedinačnim rezultatima, SENKA MARTINOVIĆ je osvojila prvo mjesto i zlatnu medalju, BOJANA MARTINOVIĆ je bila petnaesta, a VANJA STOJANOVIĆ dvadeseta. Ekipno bolmanske kadetkinje osvojile su treće mjesto i brončanu medalju. U isto vrijeme (16. – 19. septembar 2021.), na regatnoj stazi zagrebačkog Jaruna, održano je Hrvatsko veslačko prvenstvo za kadete, juniore, seniore i veterane. Među članovima velikih klubova takmičili su se i veslači i veslačice iz kluba 'Baranja' Draž sa sjedištem u Topolju.

Senka Martinović (SK Bolman) – zlatna medalja

Najbolji rezultat među njima ostvarila je DORA BALIĆ. Ona je u trci na 2.000 metara u kategoriji za juniorke 'B' osvojila prvo mjesto i postala državna prvakinja. Ostali članovi kluba: HRVOJE BALATINAC, TINA BALAŽ, TENA GRGIĆ, EMA HORVAT, LUKA MIKUŠA, IRIS MOLNAR, ANA PAVLOVIĆ i ANA TUFEKOVIĆ postigli su solidne rezultate i stekli značajna iskustva za buduća takmičenja.

■ J. Nedić

Balaševiću u čast

Ovogodišnje 'Bjelovarsko kulturno ljeto' bilo je nešto drugačije od dosadašnjih. Organizatori su u okviru manifestacije održali spomen poznatom preminulom srpskom muzičaru ĐORĐU BALAŠEVIĆU. Na ovoj manifestaciji okupilo se prema nekim procjenama, hiljadu ljudi koji su uživali u slušanju i pjevanju Balaševićevih pjesama.

— Nismo očekivali ovoliko posjetitelja ali to je Balašević i zato se nadamo da će publika biti zadovoljna – kazao je MARKO LOVRIĆ, glasnogovornik *tribute banda* sastavljenog od najboljih bjelovarskih muzičara. Balašević je prije nekoliko godina u Bjelovaru kao i drugim hrvatskim gradovima, održao i svoj koncert, a nakon njegove nedavne smrti Bjelovarčani su mu iz poštovanja javno zapalili lampione.

■ Z. V.

У Дарувару одржана 6. Смотра мањинског стваралаштва

13. Дани српске културе у Истри

Представљање књиге у организацији скд Просвјета, пододбор Осијек

Добри домаћини

Осим културно-умјетничког програма, свака етничка заједница представила се гастро штандовима

Шесто издање традиционалне ‘Смотре мањинског стваралаштва Бјеловарско-билогорске жупаније’ ове године одржано је 12. септембра на стадиону Сокол у Дарувару. Смотру су организирали Координација Вијећа и представника националних мањина ббж уз суорганизацију српске заједнице, с обзиром да је сваке године суорганизатор друга национална мањина. Смотра је одржана под покровитељством жупаније и жупана Марка Марушића, а непосредни организатори били су мањинска вијећа жупаније, града Дарувара и општине Велика Писаница, пододбори ‘Просвјете’ из Дарувара и Гарешнице. Град Дарувар помогао је с потребном инфраструктуром. Присутнима су се обратили предсједник Координације Дамир Малина који је и предсједник жупанијског чешког вијећа, градоначелник Дарувара Дамир Лненичек, саборски заступник за чешку и словачку националну мањину Владимир Билек и жупан Марко Марушић.

Осим културно-умјетничког програма у којем су учествовали Чешка беседа из Срђана, Заједница Мађара Велика Писаница, Удруга Рома Ловари-Бјеловар, ‘Просвјетин’ пододбор и куд ‘Мославина’ из Гарешнице, као и хрватски куд ‘Палична’, свака етничка заједница представила се етно-гастро штандовима с богатом понудом која је била на располагању посјетиоцима прије и након програма, све то уз традицијску народну музику.

■ Н. Ј.

Гастро штанд на Смотри

Јачи од невоља

Иако баксузног броја, 13. Дани српске културе, који су 19. септембра одржани у Пули, изазвали су квалитетним програмом интерес публике коју ни олуја, која се те вечери спустила над град, није спријечила да дођу и виде наступ Ансамбла народних игара (ани) ‘Просвјете’ из Вуковара. Програм је почео у недјељу ујутро штандовима постављеним на тргу Портарата на којима су гошће представиле израду кошара и других предмета од прућа, као и козметике на бази љековитог биља, што је изазвало велик интерес посјетилаца. У исто вријеме у Дому Хрватских бранитеља отворена је изложба радова Душана Таталовића из Пуле и икона Биљане Ерић из Вуковара – рекао нам је Миомир Јеремић, предсједник Заједнице Срба у Истри која већ годинама организира ову манифестацију. У дворани Дома фолклораши ани-ја извели су пјесме из Војводине, Шумадије и лесковачког краја, док су чланице етно групе извеле старе народне пјесме из Србије и регије, изазивајући аплаузе окупљених којих је, по Јеремићевим ријечима, било више од 120. Чланови ‘Просвјете’ припремили су дегустацију јела из вуковарског краја, од сланице до кулена, а након службеног програма добили су и пригодне поклоне домаћина.

Српски дани у Истри (архивска фотографија)

Манифестацији су присуствовали истарска дожупаница Јессица Aquавита, замјеник градоначелника Пуле Бруно Цергнул, конзул конзулата Србије у Ријеци Горан Петровић, потпредсједница Савјета за националне мањине Мирјана Гало, представник сдсс-а Драган Живановић, представници и активисти мањинских заједница. Јеремић је нагласио да су манифестацији велику подршку пружиле градске и жупанијске власти, као и снв, а очекује и средства из Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону Министарства спољних послова Србије.

■ Н. Ј.

Значајно дело

Скд Просвјета, пододбор Осијек, организовао је представљање књиге ‘Народни обичаји Срба у Барањи’, аутора Милана Дворнића из Белог Манастира. Са пуно ентузијазма, воље и труда, проучавајући народне обичаје Срба у Барањи те прикупљајући грађу више од тридесет година, Дворнић је издавањем књиге створио изнимно значајно дело на подручју етнологије које, иако је аутор без формалног етнолошког образовања, по стручности и квалитети не заостаје за делима које су писали стручњаци. Уложивши половицу свога живота у истраживање народних обичаја, створио је дело какво непознато на овоме подручју, знатно обогативши сазнања о наведеној теми. Иако се данас већина тих обичаја не користи и с временом нестају, тиме је значај прикупљене грађе већи. Књига има 350 страница и више од две стотине географских карти, фотографија, цртежа и ауторових уметничких слика. Ова збирка непроцењиве вредности, штампана је у 300 примерака захваљујући финансијској помоћи Министарства културе и информисања Републике Србије и Покрајинског секретаријата за културу, јавно информисање и односе са верским заједницама Аутономне покрајине Војводине. Представљању књиге у просторији скд Просвјета, пододбор Осијек, присуствовало је 20-ак гостију и чланова.

■ Зоран Поповић

ИНФО

Сјећање на хероја

Заслугом антифашистичких удруга Вараждинске жупаније предвођених младим и активним професором Миливојем Дретаром, значајни антифашистички јубилеји и личности нису заборављени у Подравини и Загорју. Доказ томе је и недавно обиљежавање погибије партизанског борца и народног хероја Антуна Блажића Шимуна. Њему у част, антифашисти с лудбрешког и вараждинског подручја обишли су његов гроб у Лудбрегу и родно мјесто Глобочец те положили вијенце и запалили лампионе.

— Паљењем лампаша на гробу Антуна Блажића Шимуна на градском гробљу у Лудбрегу и код спомен-плоче у родном селу Глобочецу, скромно је обиљежена 78. годишњица смрти народног хероја. Шимун је смртно рањен у нападу на усташе у селу Биковец код Марушевца у ноћи 13. рујна 1943. Осамнаест година касније, постхумно је одликован орденом народног хероја од предсједника Јосипа Броза Тита – истакнуо је Миливој Дретар, предсједник зуаба Вараждинске жупаније.

■ З. В.

Влаислав добива друштвени дом

Након Рибњака и Великог Поганца, пројект обнове друштвеног дома бит ће реализиран и у Влаиславу код Копривнице. Дом планира обновити надлежна Општина Новиград Подравски. Пројект реконструкције пријављен је на одговарајући ЕУ фонд, а општинска власт нада се како ће све успјешно завршити на задовољство свих становника Влаислава.

— Успјели смо на ЕУ фонд упутити први дио захтјева за новчану потпору при трошковима реконструкције друштвеног дома Влаислав у износу 1,3 милијуна куна. Пратили су нас имовинско-правни проблеми, проблеми при формирању грађевинске честице као и проблеми при осмишљавању пројектног рјешења које би нам донијело довољан број бодова да се можемо надати потпори, будући да већ у старту општине и градови из наше Жупаније добивају мањи број бодова од већине других. Довршавамо још један пројект и надам се да ћемо и код њега превладати административне препреке – рекао је Здравко Брљек, начелник Новиграда Подравског.

■ З. Витановић

Представљање Зборника знанствених радова о књижевнику

Предавање у дворани Централне библиотеке ‘Просвјете’ у Загребу

Десничина оставштина

Зборник је настао на основу скупа посвећеног истакнутом српском и хрватском књижевнику

У књижници Богдана Огризовића одржано је представљање Зборника знанствених радова с међународним судјеловањем ‘(Не) познати Десница: према рукописној оставштини’. Зборник са скупа посвећеног истакнутом српском и хрватском књижевнику Владану Десници уредили су оснивач ове дуговјечне научне манифестације Драго Роксандић, Центар за компаративно-хисторијске и интеркултурне студије те ФФ пресс Филозофског факултета у Загребу.

— Зборник садржи 292 странице, 13 текстова везаних уз Десницу и два посвећена преминулом Тонку Мароевићу који је био присутан на свим сусретима – рекао је Борис Буи из ФФ пресса, истичући да је зборник дистрибуиран знанственим установама, књижницама и редовној књижарској мрежи. Како нам је казао свеучилишни професор из Загреба Свјетлан Лацко Видулић који је, осим што је један од аутора, био и модератор представљања, зборник садржи блок прилога који су настали на трагу нових рукописа Владана Деснице.

— Дио текстова се односи на контекст живота и епохе у којој је дјеловао Владан Десница, а имамо прилику прочитати нешто из његове оставштине, што је пут ка њеном цјеловитом објављивању – рекао је Лацко Видулић.

— Десничини сусрети су јединствени пројект на југословенским просторима који је до сада резултирао с 20 тематски узбудљивих зборника – рекао је рецензент Зборника, предавач на научним установама у Београду и Новом саду Гојко Тешић, нагласивши да се у њима говори о Десничином опусу и времену у којем је дјеловао, док Сусрете обиљежава обиље разноликости истраживачких тема. Нагласио је велик допринос професора Роксандића Десничиним сусретима у сваком смислу, од организације и потицања на учешће до ауторских доприноса. У свом излагању Роксандић је, захваливши свима на досадашњем учешћу, нагласио да је за сваку тему и њено обрађивање важна дијалогичност при чему је најтеже слушати.

О својим текстовима говорили су и поједини аутори, активни и пензионирани професори и предавачи на факултетима у Загребу, Сплиту и Задру Дубравка Богутовац, Ива Гргић Мароевић, Хелена Перичић, Матко Глобачник и Шиме Пилић.

■ Н. Ј.

Борис Буи, Гојко Тешић, Свјетлан Лацко Видулић и Драго Роксандић

Мистериј Винавер

Поводом 130 година од рођења књижевника Станислава Винавера, у дворани Централне библиотеке ‘Просвјете’ у Загребу одржано је предавање о његовом доприносу српској и југословенској књижевности. Предавање је одржао Гојко Тешић, професор српске и југословенске књижевности 20 века на факултету у Новом Саду и велики познавалац Винаверовог рада, а уводну ријеч с представљањем предавача одржала је водитељица библиотеке Сњежана Чича.

— Станислав Винавер један је од најзагонетнијих случајева у српској култури. Није испуњавао критерије који би га одређивали као српског писца; његова мајка је била Њемица, а отац Пољак, али је за српску културу учинио толико да сви језикотворци нису могли да се пореде с њиме – рекао је Тешић, истичући да за разлику од других личности српске културе о Винаверу нема романа, иако је можда најроманескнија фигура српске књижевности.

— Винавер је био песник, пародичар, језикотворац, језикословац, мислилац, књижевни историчар, публициста, новинар, преводилац и путописац с богатим опусом у свакој од ових дисциплина, покривајући између осталог свих седам уметности. Затичући се у Русији 1917. где је послан да прикупи добровољце за Солунски фронт, он је прошао кроз гротло Октобарске револуције и описао Русију на критички орвеловски начин много прије самог Orwella. Као дописник ‘Времена’ 30-их је склоњен из Берлина да не изгуби главу кад је својим иступима провоцирао фашистички режим. Као преводилац надопунио је Раблеовог ‘Гаргантуу и Пантагруела’ с 80 страница написаних у његовом стилу, а његово познавање седам језика добро му је дошло кад је послије рата радио у Новинској агенцији Тањуг што му је, да му ријеши егзистенцију кад се 1945. вратио из њемачког заробљеништва, омогућио Моша Пијаде.

— У књижевност се враћа 1950. а од 1952. до своје смрти 1955. објављује низ бриљантних текстова у часопису ‘Република’. Како је био у перманентном сукобу са језичним законодавцима, као и умјетницима надреалистима који су током 40-их и 50-их заузели позиције у српском друштву, био је маргинализован, нагласио је Тешић, прогласивши Винавера најнеишчитанијом библијом српске културе и непоновљивом стваралачком фигуром.

■ Н. Ј.

Новоуређена куглана у барањском етноселу Каранац

Stogodnjak (600)

24. 9. – 1. 10. 1921: albanska vojska upala je na teritorij kraljevine SHS na Crnom Drimu, povrijedivši demarkacionu liniju kod Klenja, koju srpska vojska drži još od 1918.. Na tom je području koncentrirano oko 3000 albanskih vojnika. ‘S naše strane preduzete su sve mere da se napadaji odbiju i ponovo uspostavi demarkaciona linija, a kraljevska vlada je preko svojih predstavnika skrenula pažnju velikim silama i Društvu naroda u Ženevi na opasnost koja usled toga može nastati...’ stoji u saopćenju iz Beograda.

* u svim srpsko-pravoslavnim crkvama u zemlji u 10 sati ujutro održan je 40-dnevni parastos u spomen na smrt kralja Petra I. Karađorđevića. Parastosu su prisustvovali predstavnici državne i lokalne vlasti. Isto tako pravoslavni đaci svih srednjih, stručnih i pučkih škola u zemlji u crkvama su prisustvovali ovoj svečanosti, dok su ostalim đacima nastavnici održali predavanje o pokojnom kralju. Nastave u školama nije bilo.

* prema posljednjem popisu stanovništva na području Slovenije žive 1.056.464 osobe. Slovenaca je 985.155, Srba i Hrvata 10.721, a 4169 drugih Slavena, najviše Rusa i Čeha. Nijemaca ima 39.631, Mađara 14.897, Talijana 680 i 14.063 ‘neutvrđenih’. Po vjeri ima 6627 pravoslavaca, 501 grko-katolik, 27.523 evangelika, 650 muslimana, 946 izrealićana, dok su svi ostali rimokatolici.

* beogradska Politika donosi da je ‘na kupoprodajni ugovor hotela ‘Moskva’ u ime takse plaćeno četiri puta po 650.000 dinara i da je za to upotrebljeno 6500 taksenih maraka po 100 dinara, a da se sve te marke zalepe moralo se ugovoru dodati 65 tabaka hartije, koje su sa obe strane zalepljene taksenim markama. Da se taj posao obavi morali su protokolista i tri praktikanta raditi puna tri sata. Pa zar to nije jedno čudovište naše državne administracije?’ pita se još Politika i nastavlja: ‘Treba samo izračunati šta državu stoji rad tih činovnika! Zar nije bolje i praktičnije da se tako velike takse uplate državnoj blagajni u gotovu? Na taj način bi se silno smanjio trošak oko štampanja taksenih maraka, koji baš i nije mali, pa bi država i na taj način priličnu sumu uštedela.’

* savez ruskih izbjeglica u Hrvatskoj objavio je u novinama ovaj oglas: ‘Upućujemo apel svima onima koji imaju školske knjige i skripte za visoke škole, a koje oni više ne trebaju, da ih ustupe ruskim izbjeglicama-studentima, pošto se isti nalaze u najgorim, bijednim materijalnim prilikama, zamalo na rubu gladi. Knjige valja slati na adresu: Savez ruskih studenata, Zagreb, Ilica 83...’

■ Đorđe Ličina

Doselili su se iz grada – Tijana Majić i Nikola Maglov

preko godine ponešto mladih s kojima smo pronašli zajednički jezik. Ipak, svako tko ovdje dođe svojim prisustvom uveseli kako nas, tako i cijelo selo – kaže Nikola Maglov.

Svojim doseljenjem Nikola i Tijana neznatno su utjecali na promjenu demografske strukture Polače, koju smo posjetili usred provedbe najnovijeg popisa stanovništva. Uoči rata u tom je velikom selu, koje se dijeli na Malu i Veliku Polaču, Podinarje i Turić, živjelo oko 1600 stanovnika, dominantno zaposlenih u nekoć brojnim kninskim tvornicama i na željeznici. Selo je tada imalo veliki društveni dom, ambulantu, četiri trgovine i tri osnovne škole koje su u najboljim godinama imale i po 300 đaka, nabraja nam STEVO MAGLOV, vitalni 90-godišnjak. Do odlaska u mirovinu radio je na održavanju seoskih škola i stanova za učitelje. Od svih tih objekata danas su ostali samo zidovi. Dio njih nalazi se u neposrednoj blizini njegove kuće i svakodnevno ga, veli, žaloste.

- Na prošlom popisu u cijeloj Polači bilo nas je 210, a na najnovijem neće više od 160, prosječne starosti oko 70 godina – procjenjuje on i podsjeća da su gotovo identičnu sudbinu doživjela i okolna sela s dominantno srpskim stanovništvom.

- Ako se ovako nastavi, da se mladi narod ne vraća zbog loših životnih uvjeta, za par godina će tu malo tko živjeti. A đe nema mladih, ne treba računati ni stare – smatra Stevo Maglov, koji se iz izbjeglištva vratio 2008.

Dvije godine kasnije preminula mu je supruga. Otad živi sam. Dok ga služe noge, ne planira se odazvati na poziv jednog od sinova da se preseli u Zagreb. Dane krati obilazeći preostala okolna domaćinstva, a kaže da bi bio najsretniji kada bi se u selo doselilo još mladih. Svjestan je da je to gotovo nemoguće bez otvaranja novih radnih mjesta i dolaska vodovoda bez kojeg je na krškom kninskom području, pogotovo za sušnih godina kakva je ova, teško održavati OPG-ove.

Kako nam kaže KOVILJKA RADULOVIĆ iz Male Polače, koja je do 1990-ih bila zaposlena u urbanističkom odjelu tadašnje Općine Knin, projekt izgradnje vodovoda, koji je uz Polaču obuhvaćao obližnja sela, osmišljen je u godinama prije rata. U međuvremenu je realiziran samo jedan njegov dio, čime je vodu dobilo susjedno Kijevo.

- A mi smo ostali na čekanju kojem se ne nazire kraja. Da je drugačije, dio izbjeglih, koji se još uvijek nisu uspjeli snaći, vjerojatno bi se vratio u selo. Uostalom, Dinara je početkom godine proglašena parkom prirode pa je ovaj kraj dušu dao za pokretanje turističkih domaćinstava. Ali tko može primiti goste ako nema dovoljno kvalitetne vode za piće, a kamoli za ostale potrebe – govori Koviljka Radulović.

Kako to izgleda u praksi uvjerio se SPASOJE RADULOVIĆ, koji u Maloj Polači živi sa suprugom i dvogodišnjim blizancima. Prije nekoliko godina kupili su kuću do svoje sa željom da u njoj naprave apartmane. Planirali su ih iznajmljivati Talijanima koji u podinarska sela dolaze u lov. No zbog nedostatka vodovoda nisu uspjeli isposlovati uporabnu dozvolu.

- Zbog takvih primjera ovdje može živjeti samo onaj koji zaista voli ovaj kraj. Uvjeren sam da bi u suprotnom ovdje većina napuštenih kuća danas bila prodana jer se nalazimo na magistralnom putu, ni deset minuta vožnje od Knina. A ovako samo možemo gledati u nebo i moliti se da padne kiša – kaže Spasoje i dodaje da im je na inicijativu Grada Knina, kojem Polača administrativno pripada, od lani srezana cijena dovoza cisterni vode.

- Ranije nas je jedna cisterna koštala nešto manje od 500 kuna, a sada svega 80-ak. Međutim, i dalje smo ograničenih mogućnosti jer svako malo, pogotovo ljeti, moramo kontrolirati razinu u bunaru. Kada su se rodila djeca, dva puta nam se dogodilo da smo bez vode ostali usred vikenda. Da ne spominjem da voda nije pogodna za piće čim se izlije u bunar – govori 34-godišnjak zaposlen u DIV tvornici vijaka, nekadašnjem TVIK-u.

Budući da je prvo selo s vodovodnom mrežom od Polače udaljeno svega 1,5 kilometar, Spasoje je uvjeren da bi kninske vlasasti vodu dovele i u njihov kraj da za to postoje osigurana sredstva. Do zaključenja ovoga broja Novosti od Grada Knina nismo dobili odgovor na pitanje namjerava li se u doglednom periodu proširenje postojeće mreže, dok se u planu daljnje izgradnje vodovoda na području Šibensko-kninske županije u periodu od 2021. do 2030. godine, koji su nam ustupile Hrvatske vode, to selo ni ne spominje.

- Svjestan sam da Grad nema novca. A sve i da ga ima, pitanje je bi li izgradnja tako skupog projekta bila isplativa u sredini s izrazito malim brojem domaćinstava. Ali svejedno ne gubim nadu – kaže Radulović, koji tvrdi da unatoč svim problemima njegova obitelj ne razmišlja o preseljenju u urbanu sredinu.

Drži je poljoprivreda – Marta Radulović

- Nedavno nas je posjetila suprugina strina iz Austrije i pričala kako tamo djecu ne može pustiti napolje. I što bih ja sad ovu slobodu trebao mijenjati za platu od 2000 eura? Našoj djeci je odlično. Svaka kuća i svaka baba u selu su i njihove. Gdje god da dođu, dobrodošli su – veli on.

Kako djeca, tako i odrasli uvijek su dobrodošli u samačko domaćinstvo MARTE RADULOVIĆ. Pod uvjetom da tu vrijednu poljoprivrednicu, koja ima isplaniran dan od jutra do mraka, uopće zateknu kod kuće.

- Bijelo ili crno vino? Ili da iznesem veselu kap? – nudi nas ona, objašnjavajući da je veselje sinonim za rakiju.

Osamdesetjednogodišnja Marta među prvima se iz izbjeglištva vratila u zaselak Radulovići. Kaže da tada u cijelom selu nije bilo ni zmije.

- A bome ni 'tice ni mačke. Spavala sam na ognjištu, u prostoriji u kojoj danas sušim meso. Pošto je sve bilo polupano, jedva sam našla dva čitava bloka na koje sam metla ploču za kuvanje – prisjeća se.

- Sada je bolje, iako i dalje fali naroda koji bi se bavio stokom. Selo vam je k'o država ili moćno preduzeće. Ako nema blaga, nema ni sela. Koliko je ranije bilo tih ovaca, krava, volova, magaradi, a sada u cijeloj Maloj Polači postoji samo jedna krava. Trebalo bi joj spomenik podignuti, kao što rade u Indiji – dodaje Marta, koja se brine za 20 ovaca.

Da je priključena na vodovod, obrađivala bi i vrt. Ovako joj najveću radost pruža briga za vinograd. Ljubav prema vinogradarstvu naslijedila je od pokojnog oca koji je za svoje vino dobio brojne nagrade. Postojećih 575 panjeva Marta Radulović je posadila u spomen na njega, pa inzistira da ih zajedno obiđemo.

- Kada sam se vratila, kontala sam da u narednim godinama u cijelom selu možemo napraviti 80 stolitara vina. Sada ih nema ni deset. Mladi o'šli, a stari ne mogu više raditi – govori nam vremešna poljoprivrednica dok praznim seoskim putem, omeđenim s obje strane suhozidom, prilazimo ovećem vinogradu. Za razliku od crnog grožđa, koje je već spremno za berbu, ono bijelo morat će još malo pričekati. Ovogodišnje planove u selu je poremetila tromjesečna žega. Naša domaćica zbog toga sve nadu ulaže u prognozu koja najavljuje kišne dane.

Dinara je proglašena parkom prirode pa je ovaj kraj dušu dao za pokretanje turističkih domaćinstava. Ali tko može primiti goste ako nema dovoljno kvalitetne vode za piće, a kamoli za ostale potrebe – ističe Koviljka Radulović

Đe nema mladih, ne treba računati ni stare – Stevo Maglov

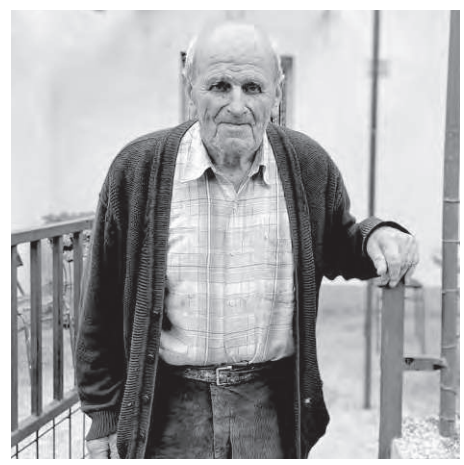

- Otkad sam ostala udovica, sve radim sama: orem, obrezujem, škropim... Muškarci su mi trebali samo da iskopaju rupe za panje – hvali nam se Marta, pokazujući plodove svoga rada.

- Što vas drži? – pitamo je pošto nam je prilikom upoznavanja rekla da se prije nekoliko godina, gotovo bez ikakvih posljedica, oporavila od infarkta.

- Ne mislim o glupostima. Te ovo se dogodilo, te ono. Mene to ne zanima. Ja sad mislim što ću sutra raditi. Poljoprivreda je moj lijek. Kad vidiš kako ti uspije biljka, svaki ti živac zaigra i zadovoljna si. A kad mi netko dođe i kaže da se govori ovo i ono, ja ga potjeram iz kuće.

- A samoća?

- Samoća je teška, ali je i povoljna. Bar ti nitko ne sjedi na glavi. Te ovce i ti janjci, to mene spašava. Oni su k'o moja vojska, moja familija s kojom pričam i gonim ih u prirodu. Naživam se friškog zraka i baš me briga za sve. Ali volim i kad me djeca obiđu – iskreno će Marta na rastanku. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Položaj žena u Afganistanu

PIŠE Tena Erceg

Rad po mjeri talibana

Iako pravo na rad ženama u Afganistanu zasad nije u potpunosti oduzeto, iz medijskih izvještaja je jasno da će im biti oduzeto u praksi. Jer prema novom, zasad još neslužbenom pravilu, one se u javnosti neće smjeti pojavljivati bez pratnje muškarca. Što se obrazovanja tiče, smjet će pohađati fakultete, ali pod uvjetima koji će to učiniti praktički nemogućim

Talibanski vojnik tuče jednu prosvjednicu u Kabulu (Foto: Reuters/PIXSELL)

Kada su sredinom kolovoza talibani održali svoju prvu novinsku konferenciju nakon preuzimanja vlasti, njihov glasnogovornik ZABIHULAH MUDŽAHID na novinarsko pitanje što će biti sa ženama odgovorio je da 'međunarodna zajednica nema razloga za zabrinutost jer nikakve diskriminacije neće biti, naravno u okviru šerijatskog prava'. 'Naše sestre imaju jednaka prava kao i naši muškarci i one će imati koristi od tih prava. Moći će biti aktivne u različitim sektorima i područjima, na temelju naših pravila i propisa', dodao je Mudžahid. Trebalo je pričekati neko vrijeme da bi se vidjelo što to točno znači, no ne puno jer su ni dva tjedna nakon odlaska američke vojske i njihovih suradnika talibani imenovali privremenu vladu sastavljeno isključivo od muškaraca talibana.

Za razliku od institucija vlasti, situacija je manje jasna kada je u pitanju pravo žena na rad, koje im, barem nominalno, nije u potpunosti oduzeto. No iz medijskih izvještaja koji odande dolaze jasno je da će im biti oduzeto u praksi. Britanski Guardian tako je izvijestio s nedavnog protesta pedesetak žena u gradu Heratu, čija je jedna sudionica, koja je radila u zdravstvenoj ustanovi, ispričala kako joj talibani nisu zabranili da ide na posao, ali jesu da na posao ide sama. Jer prema novom, zasad još uvijek neslužbenom pravilu, žene se u javnosti neće smjeti pojavljivati bez pratnje muškarca. Spomenuta zdravstvena radnica ispričala je i kako je ona jedina u svojoj obitelji koja radi, jer joj je suprug prije tri godine nestao u borbi, a u obitelji nema drugih odraslih muškaraca. Druga sudionica protesta, koja je radila u uredu guvernera, također je jedina koja u obitelji zarađuje, jer joj je otac mrtav, a brat invalid. Te su žene, zajedno sa svojim obiteljima, sada osuđene na neimaštinu, a slični slučajevi istjerivanja s radnog mjesta zabilježeni su diljem zemlje. U Kandaharu su, primjerice, zaposlenice jedne banke istjerane oružjem, dok je 28-godišnja stomatologinja iz Kabula ispričala kako su joj talibani dozvolili da nastavi raditi, ali više ne smije upravljati ordinacijom zajedno sa svojim muškim poslovnim partnerom.

Organizacija Reporteri bez granica nedavno je iznijela podatke prema kojima su tijekom prošle godine od 4940 zaposlenih u

novinskim redakcijama u Kabulu njih 1080 bile žene, od čega 700 novinarke. U trenutku objave izvještaja 1. rujna radilo je njih samo stotinu. Javni servis Radiotelevizija Afganistana, koji je do sredine kolovoza zapošljavao 140 novinarki, 'problem' je riješio tako što im je zabranio ulazak u zgradu, dok su uprave privatnih medija zbog pritisaka svojim zaposlenicama savjetovale da 'ostanu kući'.

Nakon što su u više gradova izbili protesti u kojima su grupice žena, bez straha od u lica uperenih talibanskih kalašnjikova, tražile da im se ne ukida pravo na rad, ministar unutarnjih poslova SIRADŽUDIN HAKANI – koji se inače nalazi na FBI-jevoj listi terorista zajedno s potjernicom od 10 milijuna dolara – zabranio je održavanje 'ilegalnih' protesta.

Prošlog tjedna objavljeno je i da nova vlada ukida Ministarstvo za ženska pitanja i umjesto njega otvara ono za promicanje čednosti i prevenciju poroka, a saznalo se i kako će ubuduće izgledati visoko obrazovanje žena, koje im također nije eksplicitno zabranjeno. Prema informacijama koje je iznio novi ministar toga sektora, žene će smjeti pohađati fakultete, ali pod uvjetima koji će to pohađanje učiniti praktički nemogućim. Osim što trebaju biti u potpunosti segregirane od muških kolega, do mjere da im se pogledi nikada ne susretnu, fakulteti će morati organizirati i poseban prijevoz za žene, sa zatamnjenim prozorima i zavjesom koja ih odvaja od muškog vozača, na predavanja će morati čekati u posebnim čekaonicama, odjeća im smije biti isključivo crne boje, a studentice će smjeti podučavati isključivo druge žene. Mediji su izvijestili i da je nova školska godina počela tako što se u većinu srednjih škola nisu vratile djevojčice, jer su talibani to eksplicitno zatražili jedino od dječaka.

Kada su talibani u drugoj polovici 1990-ih prvi put vladali Afganistanom, zabranili su ženama rad i pohađanje obrazovnih institucija, a da pritom nisu bili naročito zainteresirani za samo upravljanje zemljom. Ovog puta zemlja se nalazi pred ekonomskim kolapsom jer su zamrznute gotovo sve strane rezerve države i svi donatorski fondovi, a upravo su međunarodne donacije u posljednja dva desetljeća tvorile kičmu afganistanske ekonomije. Zbog nestašice novca smanjen je limit na isplate u bankama i na bankomatima, a državni službenici nisu dobili plaće već tri mjeseca. Ujedinjeni narodi zatražili su nedavno hitnu pomoć od 600 milijuna dolara, objavivši i da trećini teritorija Afganistana prijete suše koje će uništiti poljoprivredu, te da 18 milijuna ljudi ne može živjeti bez vanjske pomoći, a trećina populacije živi u stanju nesigurnog pristupa hrani. Svjetska zdravstvena organizacija upozorila je da bi daljnji prekid dotoka novca mogao ugroziti opstanak čak 2000 zdravstvenih ustanova, a zdravstvene ustanove jedan su od sektora koji se izrazito oslanjao na žensku radnu snagu.

Fakulteti će morati organizirati poseban prijevoz za studentice, sa zatamnjenim prozorima i zavjesom koja ih odvaja od muškog vozača, na predavanja će morati čekati u posebnim čekaonicama, a smjet će ih podučavati isključivo žene

Upravo to jedan je od glavnih argumenata žena koje traže da im se omogući da rade jer, kako je rekla FAWZIA KOOFI, jedna od dviju žena koje su sudjelovale u pregovorima između afganistanske vlade i talibana u Kataru, ukoliko talibani u upravljanje zemljom ne uključe žene i vjerske i etničke manjine, institucije države teško da će opstati. I jedan zapadni analitičar listu Christian Science Monitor optimistično je rekao da se nada da će talibani, jer su u osvajanju zemlje pokazali 'visok stupanj sofisticiranosti i strateškog razmišljanja', shvatiti da 'ne mogu čitavu zemlju držati na okupu isključivo zastrašivanjem, batinama i tajnom policijom'. Dio njih vjeruje i da obrazovana urbana populacija Afganistana neće tek tako pristati da im se oduzme sve što je stekla u posljednjih 20 godina, misleći pritom na stečevine američke okupacije čiji je nominalni razlog postojanja bila demokratizacija po mjerilima zapadnih vrijednosti, pogonjena zapadnim donatorskim novcem.

A kada se analiziraju te stečevine, uglavnom iz perspektive koja zanemaruje enormne razmjere ljudskih i materijalnih gubitaka dvadesetogodišnjeg rata, analitičari se uglavnom pozivaju na neke statistike koje je teško osporiti. Jedna od tih statistika je udio žena u radnoj snazi, koji se povećao sa 15,2 posto 2002. godine na 21,8 posto 2020., dok se BDP po glavi stanovnika u istom periodu utrostručio, a više od 30 posto članova parlamenta činile su žene. Prema podacima UN-a, zahvaljujući ulaganju u zdravstvo smrtnost dojenčadi smanjila se za više od 50 posto, a prosječna životna dob, za one koji su preživjeli rat, povećala se za 10 godina (sa 57 na 67 godina). Pismenost među ženama povećala se sa pet posto 2002. godine na 29,8 posto 2020., a 2018. godine djevojčice su činile skoro 38 posto (3,8 milijuna) svih učenika i učenica, dok do 2001. one uopće nisu pohađale školu. I podaci o državnoj maturi pokazuju da se rodni disparitet na razini visokog obrazovanja kontinuirano smanjivao u korist žena, pa je 2003. godine tom ispitu pristupilo samo tisuću djevojaka, a deset godina kasnije njih 78 tisuća. U drugoj najmnogoljudnijom pokrajini Herat 2019. godine prvi put je zabilježeno da su više od polovice onih koji su položili maturu bile djevojke.

No kako navodi američki magazin The Diplomat specijaliziran za područje Azije, već i prije kolapsa afganistanske vlade u kolovozu počela je degradacija obrazovnog sustava uzrokovana siromaštvom, ratom i smanjenjem ulaganja u infrastrukturu i kadrove. U posljednjih nekoliko godina vlada je oskudne resurse sve više ulagala u sigurnosni aparat nauštrb drugih sektora, a lani je Ministarstvo visokog obrazovanja povuklo 10 milijuna dolara iz svog razvojnog budžeta i prebacilo ga u obranu i sigurnost.

Osim toga, čak i žene koje su u posljednjih 20 godina bile dio enormne mreže nevladinih organizacija pogonjenih milijardama dolara donatorskog novca, izrazito su kritične ne samo prema američkoj okupaciji već i prema činjenici da je taj izvana implantirani socioekonomski napredak bio kula od karata koja se sada u potpunosti raspala.

Fawzia Koofi
(Foto: Wikipedia)

Mahbouba Seraj
(Foto: Twitter)

Rafia Zakaria
(Foto: Twitter)

U nedavnom gostovanju na američkoj internetskoj televiziji Democracy Now! MAHBOUBA SERAJ iz Centra za razvoj vještina afganistanskih žena rekla je da bi ponovni dolazak talibana na vlast društvo 'mogao vratiti 200 godina unazad', ali i da je u trenutku kada su Amerikanci napokon otišli iz zemlje pomislila 'hvala bogu'. Naročito je mislila na period od posljednje dvije godine, za vrijeme kojih su Amerikanci u Kataru pregovarali s talibanima, 'vodeći pritom računa jedino o tome da ne nastrada nitko od njihovih', kako je rekla Seraj.

U istoj emisiji gostovala je i RAFIA ZAKARIA, pakistansko-američka odvjetnica i feministkinja koja je u kolovozu objavila knjigu pod naslovom 'Protiv bjelačkog feminizma', u kojoj rat u Afganistanu naziva 'prvim feminističkim ratom'. Zakaria se prisjetila kako su američke političarke iz redova obiju stranaka, ali i većina tamošnjih najpoznatijih feministkinja, nakon terorističkih napada 11. rujna prigrlile namjeru da se izvrši vojna intervencija u Afganistanu, pozivajući se na prava žena. One su time, tvrdi Zakaria, vladi GEORGEA W. BUSHA priskrbile opravdanje koje joj je bilo nužno, jer nijedan od napadača 11. rujna nije bio iz Afganistana. Time su, kaže, 'dozvolile da feminizam bude zloupotrijebljen za američke nacionalne interese'. Prema njezinom mišljenju, zapadni bjelački feminizam vezivanjem uz okupacijsku silu sam je sebe delegitimirao, a pozitivne promjene za prava žena dogodile su se 'isključivo zahvaljujući upumpavanju novca u NGO-izaciju koja je opsluživala zapadno prisustvo u zemlji'.

Još jedan drugačiji pogled na dosege oslobođenja Afganistanki od talibanske tiranije odnosi se na činjenicu da je u ruralnim područjima zemlje, gdje se odvijala većina borbi, nakon odlaska Amerikanaca i njihovih saveznika prvi put nakon 20 godina prestalo oružano nasilje. O tome je za magazin New Yorker reportažu nedavno napisao ANAND GOPAL, opisujući 'dramatičan pad nasilja' u područjima u kojima je svaka proširena obitelj izgubila i po desetak svojih članova. Utihnuli su pucnjevi, teroriziranje na kontrolnim punktovima je prestalo, bolnice su se ispraznile, piše Gopal, a sve to bila je realnost za većinu ljudi u ruralnim područjima u protekla dva desetljeća. Drugim riječima, liberalnije urbane sredine, poput Kabula i ostalih gradova, odlazak američke vojske bacio je u kaos, dok je u konzervativnoj provinciji, do koje je napredak ženskih prava ionako slabije dopirao, taj odlazak donio mir i elementarnu životnu sigurnost. ■

Djevojčice u kabulskoj školi
(Foto: Wana News Agency/
Reuters/PIXSELL)

Rafia Zakaria, autorica knjige 'Protiv bjelačkog feminizma', rat u Afganistanu naziva 'prvim feminističkim ratom' i proziva zapadne feministkinje zato što su 'dozvolile da feminizam bude zloupotrijebljen za američke nacionalne interese'

INTERNACIONALA

Utanjena pobjeda

Unatoč petoj pobjedi zaredom Ujedinjene Rusije, pukotine u dominaciji Putinove stranke sve su očiglednije, a sami izbori u medijskim i opozicijskim krugovima proglašeni su najnepoštenijima od kraja sovjetskih vremena

RUSKA vladajuća stranka Ujedinjena Rusija predsjednika VLADIMIRA PUTINA pobijedila je na parlamentarnim izborima održanim proteklog vikenda. To je peta pobjeda zaredom Ujedinjene Rusije od 2003. godine i treći put da je osvojila ustavnu odnosno supervećinu, s 324 od ukupno 450 zastupnika u donjem domu federalnog parlamenta Dume. No kada su u pitanju glasovi birača, ova pobjeda s 49,82 posto spada među lošije – 2016. godine osvojila je 54,20 posto glasova – a sami izbori u medijskim i opozicijskim krugovima proglašeni su najnepoštenijima od kraja sovjetskih vremena.

Od ostalih stranaka najveće iznenađenje izbora je Komunistička partija (KPRF) GENADIJA ZJUGANOVA koja je osvojila 19 posto glasova, najviše od svih izbornih ciklusa koji su održani nakon 1990-ih. Po 7,5 posto glasova osvojili su desničarski liberalni demokrati VLADIMIRA Žirinovskog i prokremaljska stranka Pravedna Rusija. Stranka Novi ljudi u Dumu je ušla s pet posto glasova, a osnovao ju je prošle godine vlasnik jedne od najvećih ruskih kozmetičkih kompanija ALEKSEJ NEČAJEV. Preostalih devet stranaka nije uspjelo prijeći prag od pet posto, uključujući i opozicijsku stranku Jabloko, koja je s 1,34 posto glasova ostvarila najlošiji rezultat od 1993. godine. Izlaznost je bila 40 posto, a jedini ozbiljni opozicijski političar ALEKSEJ NAVALJNI izbore je proveo u zatvoru, dok je njegova organizacija Fond borbe protiv korupcije u lipnju ove godine zabranjena nakon što je proglašena 'stranim agentom' i 'ekstremističkom organizacijom'. Navaljni je u zatvoru od siječnja, nakon što je uhapšen na moskovskom aerodromu zbog kršenja uvjetne kazne zatvora, a po povratku iz Berlina gdje se liječio od trovanja nervnim otrovom novičok.

Ovaj ciklus parlamentarnih izbora obilježile su dvije novine: trajali su tri dana, a u sedam okruga omogućeno je elektronsko glasanje. Obje su novine uvedene u sklopu borbe protiv epidemije Covida–19, no kritičari tvrde da su zloupotrijebljene kako bi olakšale izbornu krađu. U prijenosu izbora koji je emitirao na svom YouTube kanalu, zastupnik u gradskoj skupštini Moskve ILJA JAŠIN prikazao je niz snimaka nadzornih kamera na kojima se vide ljudi koji natrpavaju biračke kutije listićima. Spominju se i kemijske olovke s 'tintom koja nestaje', navodno distribuirane na biračkim mjestima, te dovođenje autobusima građana iz separatističke ukrajinske regije Donbas. Promatračka organizacija Golos prijavila je ukupno 4500 slučajeva kršenja izbornih pravila, dok izbore prvi put nisu nadzirali promatrači Organizacije za sigurnost i suradnju u Evropi (OESS).

Ipak, najviše sumnji u opozicijskim krugovima izazvalo je upravo elektronsko glasanje, unatoč tome što bi ono tehnički trebalo biti otpornije na makinacije. Najspornija je bila Moskva, najveće opozicijsko uporište, u kojoj je od ukupno sedam milijuna birača njih čak dva milijuna pristupilo elektronskom glasanju. No za razliku od ostalih regija iz kojih su rezultati pristizali praktički simultano, na moskovske rezultate elektronskog glasanja čekalo se čak 12 sati.

Budući da je sudjelovanje na izborima bilo zabranjeno svima koji su povezani s Navaljnijem i njegovom organizacijom, on i njegov tim ponovno su se poslužili takozvanim pametnim glasanjem, taktikom koju su prvi put upotrijebili na predsjedničkim izborima 2018. godine. Taktika se bazira na analizi rejtinga kandidata i davanju preporuka biračima putem aplikacije Smart Voting da glasaju za one koji imaju najviše izgleda da na određenim izbornim mjestima oduzmu glasove Ujedinjenoj Rusiji. Osim što su uoči izbora blokirani svi Navaljnijevi internetski kanali, uključujući YouTube i Telegram, objavljeno je i da su prvog dana izbora američke tehnološke kompanije Google i Apple ograničile pristup aplikaciji Smart Voting, navodno nakon pritisaka vlasti, što one nisu potvrdile.

Još jedna izborna pobjeda Ujedinjene Rusije dodatno je povećala izglede da predsjednik Vladimir Putin na toj funkciji ostane do 2036. godine, što mu je omogućeno lani provedenim ustavnim promjenama. Unatoč tome, činjenica je i da je nešto više od 28 milijuna glasova za Ujedinjenu Rusiju najmanje od 2003. godine i da su pukotine u njezinoj dominaciji sve očiglednije. Tome je, uz pad ekonomske aktivnosti i životnog standarda što traje već šestu godinu, sada doprinijela i sve raširenija javna percepcija o nelegitimnosti vlasti Putina i njegove stranke.

■ Tena Erceg

Izbori su povećali izglede da na predsjedničkoj funkciji ostane do 2036. – Vladimir Putin (Foto: Sputnik/Reuters/PIXSELL)

Trudeau treći put

PRIJEVREMENI parlamentarni izbori u Kanadi donijeli su treći mandat aktualnom premijeru JUSTINU TRUDEAUU, no njegova Liberalna stranka, premda najjača u zemlji, nije uspjela ostvariti rezultat kojem su se nadali. Trudeau je, naravno, izbore proglasio pobjedom i 'jasnim mandatom vladi i parlamentu da nastave voditi zemlju smjerom u kojem su krenuli', dok je opozicija predvođena ERINOM O'TOOLEOM iz Konzervativne stranke sve proglasila 'gubitkom vremena i novca'.

Trudeau je raspisao prijevremene izbore očekujući da će nakon dvije manjinske vlade liberali napokon osvojiti potrebnih 170 zastupničkih mjesta i vladu sastaviti samostalno. Na ruku im je išla popularnost samog premijera, kao i problemi najveće opozicijske stranke. Zbog unutarnjih previranja Erin O'Toole je došao na čelo Konzervativne stranke samo nekoliko tjedana uoči izbora.

No prema neslužbenim rezultatima, liberali su osvojili 158 zastupničkih mjesta, samo tri više nego u prethodnom mandatu, a konzervativci 119, točno kao i dosad. Minimalne rošade pretrpjele su i manje stranke. Bloc Québécois, najjača stranka frankofonog dijela Kanade, zadržala je svoja 34 mjesta, dok je lijevo progresivna Nova demokratska stranka JAGMEETA SINGHA osvojila njih 25. Za razliku od Bloc Québécoisa koji se može smatrati regionalnom strankom, ojačana Nova demokratska stranka trebala bi biti jezičac na vagi u svim važnim pitanjima. Pritom ne treba zanemariti ni dosadašnju uspješnu suradnju Trudeaua i Singha. Zadovoljan izbornim rezultatom, Singh je objavio da ima 'dugačak popis prioriteta' s kojim će doći pred premijera. S obzirom na to da je vodio kampanju usmjerenu prema oporezivanju ultrabogatih, bit će zanimljivo vidjeti koliko će svojih ideja uspjeti provesti u djelo.

Kako god tumačili tko su pobjednici kanadskih parlamentarnih izbora, jasno je tko su gubitnici. Zeleni su ostali na samo dva zastupnička mjesta, a radikalno desna Narodna stranka Kanade nije osvojila nijedno. Vjerojatno zbog kampanje protiv cijepljenja i nošenja maski u vrijeme dok je Kanada usred četvrtog vala pandemije.

Pobjednik Trudeau nije si olakšao posao najavljujući niz problema kojima se u novom mandatu želi baviti, od borbe protiv klimatskih promjena do zdravstvenog osiguranja i socijalne pomoći. Sve to, kao i dosad, u dogovoru s drugima.

■ Ana Grbac

Milica Andrić Rakić, novinarka portala Kossev (Foto: Belgrade Security Forum)

KRATKO I JASNO

Barikade su velika pretnja

Da li je iznenađujuća kosovska odluka o reciprocitetu za registarske tablice automobila koji iz Srbije dolaze na Kosovo i kako vidite reakciju iz Beograda?

Nije me iznenadila odluka, već način na koji je pokušano njeno sprovođenje, bez najave, bez razvijenog sistema za izdavanje tablica, bez instrukcija šta će se desiti sa automobilima sa registarskim oznakama KM, PR, UR, PZ i GL, kojima se u ponedeljak nisu izdavale probne tablice. Ono što jesmo videli je prisustvo teško naoružanih pripadnika Specijalnih jedinica Kosovske policije. Na magistralnim putevima je bilo oklopnih vozila, mitraljeza i snajpera i pre nego što je saopšteno sprovođenje mera i pre bilo kakve reakcije građana. Da to nije tako urađeno, sada bismo najverovatnije gledali proteste, ne i barikade. Onaj deo reakcije Beograda koji je vidljiv javnosti, u smislu konferencija i sastanka Saveta za nacionalnu bezbednost, u svrhu je promocije predsednika VUČIĆA, a za ocenu rezultata političko-diplomatske reakcije Beograda još je rano. Nisu vidljive ni reakcije Srpske liste, mada činjenica da je do sprovođenja ove odluke došlo naglo i bez najava datuma i procedura govori da odnose SL-a i Vlade Kosova ne odlikuju poverenje i mogućnost saradnje. Njihova koalicija je ustavna obaveza i to, po svemu sudeći, jednako neprijatna za obe strane.

Da li ova odluka može imati veze sa predstojećim lokalnim izborima na Kosovu?

Mislim da da. Odluka se jednako sprovodi i na Merdaru, u Mutivodama i Beloj Zemlji, ali tamo nema prisustva Specijalnih jedinica. To što su oni poslati samo u srpske sredine i bez povoda govori mi da se Samoopredeljenje nadalo da bi tako moglo da pred izbore amortizuje deo štete koja je napravljena zbog lošeg upravljanja pandemijom tokom leta.

Da li su barikade kontraproduktivne, ako govorimo o stanovnicima severa Kosova?

Barikade nisu u interesu kosovskih Srba, što zbog neometanog snabdevanja, što zbog bezbednosnog rizika kom su izloženi. One su trenutno najgori scenario po obe strane i velika bezbednosna pretnja. Što duže traju, to su veće šanse da dođe do ozbiljnog incidenta koji, imajući u vidu količinu naoružanja snaga policije, može da dovede do stravičnih posledica.

■ Dejan Kožul

Indopacifički pakt

AUKUS je usmjeren jačanju vojnih kapaciteta prije svega Australije, u sklopu priprema za potencijalni sukob SAD-a i Kine. Francuska se njime našla osobito pogođenom, dok su u EU-u još jednom postali svjesni važnosti samostalnije uloge na međunarodnoj sceni

AMERIKA se vratila! Tom frazom je američki predsjednik JOE BIDEN nakon preuzimanja vlasti u januaru ove godine najavio veliki zaokret nakon navodno izolacionističke politike svog prethodnika DONALDA TRUMPA. Izjava je među evropskim saveznicima prihvaćena s velikim oduševljenjem. Nakon četiri godine nepredvidive, nesuradljive, a povremeno i kompetitivne politike prema Evropskoj uniji, Biden je najavljivao ne samo popravljanje suradnje, nego i preuzimanje upražnjenog mjesta vodeće sile 'demokratskog svijeta'.

Ta slika američkog povratka nedavno je ozbiljno narušena ne sasvim koordiniranim povlačenjem iz Afganistana, koje predstavlja ozbiljan poraz tog 'demokratskog svijeta', ubrzan jednostranim odlukama SAD-a. Svega nekoliko tjedana kasnije, odnosi ključnih saveznika SAD-a i EU-a dodatno su pogoršani iznenadnom objavom pakta SAD-a s Velikom Britanijom i Australijom, poznatim pod nazivom AUKUS. Pakt je usmjeren jačanju vojnih kapaciteta prije svega Australije, u sklopu priprema za potencijalni sukob SAD-a i Kine. Francuska, koja je formalno vojni saveznik svih triju zemalja potpisnica, nije bila pozvana da se pridruži paktu, unatoč tome što se njezini teritoriji poput Nove Kaledonije ili Francuske Polinezije nalaze u području koje bi pakt trebao obuhvaćati. Još teže od te činjenice Francuska je podnijela otkazivanje ugovora o australskoj kupnji francuskih podmornica teškog preko pedeset milijardi eura. Francuska industrija oružja, jedna od najvećih na svijetu, zapošljava preko 400.000 ljudi. Prema službenom priznanju ministarstva vanjskih poslova, jedna od osnovnih zadaća francuske diplomacije je zaštita interesa te ključne izvozne industrije.

Sklapanjem pacifičkog pakta Amerika je ostavila dojam da je u 'zadnji čas uletjela' s boljom ponudom nuklearnih umjesto konvencionalnih podmornica i time Francuskoj otela već dogovoren posao. Francuzi su reagirali oštrije nego što se očekivalo: povukli su ambasadore iz SAD-a i Australije, otkazali niz diplomatskih susreta, a nastoje i pronaći način da dodatno otežaju situaciju saveznicima. Osobito se ističe francuski ministar vanjskih poslova JEAN-YVES LE DRIAN koji je pakt nazvao 'nožem u leđa' i upozorio kako su 'evropski partneri' mislili da je vrijeme 'unilateralizma, nepredvidivosti, brutalnosti i nepoštovanja' prošlo.

Na nagovor Francuske, u svađu su se uključile i druge zemlje EU-a. Njemački ministar evropskih poslova MICHAEL ROTH nazvao je cijeli incident 'pozivom na buđenje' Evropi, odnosno upozorenjem da se ne može uvijek pouzdati u svoje saveznike – prije svega Ameriku – kad želi zaštititi svoje interese. Takve izjave bile su češće za mandata Trumpa. Ono što iznenađuje jest da se nije previše promijenilo ni za vrijeme Bidena. No uzrok spora je možda znatno širi od sukoba osobnosti pojedinih političara, a ispod površine posljednjih poteza možda se ne kriju samo podmornice.

S obzirom na paralelne procese slabljenja američkog utjecaja, osobito u odnosu na Kinu, te jačanja evropskih ambicija da EU ima samostalno važniju ulogu na međunarodnoj sceni, tenzije za koje se svojevremeno smatralo da ih uzrokuje Trump su izgleda trajnije naravi. U svojoj orijentaciji prema potencijalnom sukobu s Kinom, SAD nastoji utvrditi snažniju vojnu suradnju sa zemljama poput Indije, Australije i Japana. Ti planovi ne isključuju nužno evropske sile, ali pojedine evropske zemlje, poput Njemačke, ne moraju smatrati agresivno postavljanje prema Kini svojim vanjskopolitičkim prioritetom.

Osim općenite nesposobnosti da uspostavi u potpunosti unificiranu vanjsku politiku među svim zemljama članicama, EU se suočava i s velikom dilemom daljnjeg naoružavanja, odnosno pitanjem želi li se uspostaviti kao jedinstvena vojna sila na svjetskoj razini. Time bi, smatraju zagovornici 'evropske vojske', EU mogla postati globalna sila i nevezano o američkim planovima. Glavni zagovornik tog zaokreta je Francuska, koja je nakon odlaska Britanije zapravo jedina zemlja EU-a s globalno relevantnom oružanom silom. Pitanje koje se međutim postavlja jest bi li to snažnije naoružavanje služilo primarno obrani teritorija i 'vrijednosti' ili pak interesa industrije oružja.

■ Nikola Vukobratović

Lideri triju zemalja potpisnica – Scott Morrison, Joe Biden i Boris Johnson (Foto: WALTER/PIXSELL)

PERSONA NON GROATA

John Challis i David Jason (Foto: JMAB/WENN/PIXSELL)

U 80. godini preminuo je glumac JOHN CHALLIS, najpoznatiji po ulozi trgovca rabljenim automobilima Boycieja u BBC-jevoj seriji 'Mućke'. Rođen 1942. u Bristolu, odrastao u Londonu, Challis je TV karijeru započeo 1967., a u 'Mućkama' je igrao od 1981. do 2003., zajedno s DAVIDOM JASONOM i NICHOLASOM LYNDHURSTOM. Sitcom scenarista JOHNA SULLIVANA, koji je i sam neko vrijeme radio na tržnici, sjajno je oslikao ne samo britansko društvo u doba MARGARET THATCHER nego i poduzetništvo dostupno radničkoj klasi, oličeno u furgonu s natpisom ''Trotters Independent Trading Co, New York – Paris – Peckham''.

■ A. R.

500.000 za dekriminalizaciju

U SVEGA sedam dana u Italiji je prikupljeno 500.000 potpisa potrebnih za raspisivanje referenduma o liberalizaciji upotrebe marihuane. 'Riječ je o izvanrednom rezultatu koji nas nimalo ne iznenađuje', poručili su aktivisti okupljeni oko referendumske inicijative, čiji je cilj dekriminalizacija posjedovanja, konzumacije i uzgoja marihuane za osobnu upotrebu te otvaranje puta za njenu legalizaciju. Od 1990. godine, kada je donesen aktualni zakon o narkoticima kojim je prodaja marihuane kažnjiva zatvorom, a posjedovanje za osobnu upotrebu i privremenim oduzimanjem vozačke dozvole, pojavilo se nekoliko sličnih inicijativa, no one nisu postigle zapaženije rezultate.

'Za najnoviji uspjeh zaslužno je nekoliko različitih faktora. Odnedavno je, zahvaljujući digitalizaciji talijanske uprave, potpise moguće prikupljati i *online*, što je daleko lakše i jeftinije', rekao je za portal Euractiv GIUSEPPE CIVATI, osnivač progresivne stranke Possibile koja je sudjelovala u referendumskoj kampanji. Prema istraživanjima, u Italiji postoji oko šest milijuna konzumenata marihuane, odnosno deset posto ukupnog stanovništva. 'Ljudi koji je koriste nisu marginalizirani članovi društva, kako ih opisuju desničarske stranke. Istovremeno, aktualna vlada nacionalnog jedinstva premijera MARIJA DRAGHIJA potpuno prešućuje takve teme i prema njima se odnosi kao prema svojevrsnim tabuima. Nezadovoljstvo takvim stanjem nedvojbeno je utjecalo na mobilizaciju većeg broja građana', dodao je Civati. Italija je već ušla u povijest kada je 2007. godine postala prva europska zemlja koja je legalizirala kanabis za medicinsku upotrebu. No to nije značajnije utjecalo na smanjenje velikog crnog tržišta – teškog više od 6,3 milijarde eura godišnje kojim dominantno upravlja mafija – i opterećenja talijanskog kaznenopravnog sustava.

Nakon 30. rujna, do kada se formalno prikupljaju potpisi, talijanski Kasacijski sud odlučivat će jesu li ispunjeni svi formalni uvjeti za raspisivanje referenduma. Talijani bi o tom pitanju mogli glasati najranije u proljeće iduće godine. Ako se najveći broj građana izjasni za dekriminalizaciju marihuane za osobnu upotrebu, Italija će se pridružiti drugim europskim zemljama, kao što su Portugal, Češka i Estonija, koje su se ranije odlučile na taj potez. Za dekriminalizaciju se nedavno založila i finska stranka Zelenih. No njihov prijedlog zasad nije podržala nijedna veća stranka.

■ Tamara Opačić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Festival 'Teatar na raskršću', 7. – 14. rujna, Niš

PIŠE **Bojan Munjin**

Renesansa nježnosti

Festival u Nišu pokazao je da teatar u ovom neveselom trenutku želi odgovoriti nekom začudnom vrstom intimne revolucije, odnosno da na pozornici ne želi raspirivati vatru i bijes, nego želi pružiti ruku ili podmetnuti rame tolikim iscrpljenim, nesretnim i uplašenim ljudima

NEPRESTANO se u ovo traumatično vrijeme zabrinuto pitamo kako će kazalište izgledati nakon korone. Korona još traje, a mogući odgovor o budućnosti teatra već smo dobili na Festivalu balkanskog kulturnog prostora, 'Teatar na raskršću', održanom sredinom rujna u Nišu. Prvo treba reći da u vrijeme sveopće izolacije sama mogućnost da vidimo i čujemo nekoga iz sasvim drugačije sredine djeluje kao svojevrsni melem na ranu. U Niš su stigle predstave iz Hrvatske i Slovenije (još je bivši austrijski političar METTERNICH govorio da Balkan počinje u predgrađima Beča), Srbije, Bugarske, Rumunjske i Sjeverne Makedonije, i taj dobar spoj različitosti činio je glavnu pokretačku atmosferu uzbuđenja na ovom festivalu. Svake večeri smjenjivale su se predstave drugačije scenske radijacije, niški organizatori bili su više nego ljubazni, a hrana u kombinaciji mirisnog roštilja i zaljućenih pečenih paprika odlična. Život se nastavlja, iako nam je više nego jasno da živimo u opasnim vremenima.

Ono što je na ovom festivalu za kazalište naročito bilo važno jest da smo u svakoj predstavi osjećali da se radi o nama ovdje i sada, iako se nijedna tematski nije izravno referirala na globalne muke današnjeg svijeta. Dominirale su tri, koje su dobile i najviše nagrada. Prva od njih je 'Pazi na prazninu' Hrvatskog narodnog kazališta iz Varaždina, koja je proglašena najboljom predstavom festivala i dobila je nagradu za režiju, scenografiju i kostimografiju. Redatelj je ROMANO NIKOLIĆ, čiji je pokretački moto sloboda, u teatru i izvan njega, a o kojem smo na ovom mjestu pisali nakon njegove hvaljene predstave o Romima 'Pogledaj me'. 'Pazi na prazninu' Nikolićev je autorski projekt, na način razlomljene priče i odbačenih scenskih okrajaka, a govori o ljudima punim predrasuda koji stvaraju neslobodu, kao i o onima koji tu neslobodu trpe. Nakon ove predstave jedni su vrištali od oduševljenja, drugi su joj zamjerali nedostatak razumljivosti, a žiri je zaključio da 'Pazi na prazninu' zaslužuje da bude najbolja na festivalu, 'za misionarsku ulogu teatra u iscjeljenju rana izgubljenih ljudskih duša i nepovratnog otuđenja, upotpunjujući ovakav teški zadatak visokim standardima teatarskoga zanata'.

'Kons: Novo doba' u režiji Žige Divjaka

Nagrada za najbolju predstavu festivala – 'Pazi na prazninu' Romana Nikolića

DRUGA predstava, 'Za sada je sve ok', u izvedbi kazališta iz Kruševca i u režiji SNEŽANE TRIŠIĆ (u suradnji s NATAŠOM RAJKOVIĆ, bivšom vrlo uspješnom direktoricom Teatra &TD), koja je proglašena najboljom po ocjeni novinarskog žirija, također se bavi izgubljenim dušama, ali te duše žive tu oko nas, u susjednom dvorištu, i te muke su njihove koliko i naše. Jedna žena više ne vjeruje u svoj brak ni u sebe samu, jedan čovjek malo previše kuka, onaj drugi mrzi sve oko sebe, a treći ima savjete za sve ljude. Junaci ove kazališne igre predstavljaju svijet u malom koji danas – i u tome je aktualnost ove priče – mora ponovno pronaći razlog za jedan dostojan ljudski život. Čudesno je uvijek u kazalištu, u koje ulazimo opterećeni teretom naših ličnih sudbina, kako se u jednostavnoj priči na pozornici o ljudima, od kuće do posla – zato je niški festival baš danas vrlo važan – rastvaraju tako lako te krupne teme čovjeka, života i svijeta. Treća predstava, 'Kons: Novo doba' u izvedbi Prešernovog gledališča iz Kranja i u režiji mladog i vrlo provokativnog redatelja Žige DIVJAKA, dobila je nagradu kazališnih kritičara i vizualno je najviše sličila na pandemijsko vrijeme izolacije. Ali ključno je da je ona bila jako daleko od svake igre na prvu loptu. Osmero glumaca obučenih u crne skafandere, nalik onima koje danas gledamo u infektivnim bolnicama širom svijeta, sat vremena izvodi stanoviti scenski recital. Presudno je međutim ono što i kako to rade. Riječ je o stihovima zaboravljenog slovenskog pjesnika SREČKA KOSOVELA, koji vrlo uvjerljivo govore o tome da svijet sasvim sigurno odlazi k vragu. 'I katedrale i parlamenti: laž, laž, evropska laž. I Društvo naroda laž, laž, evropska laž'; 'Budi svjetiljka ako ti nije moguće biti čovjek, jer teško je biti čovjek', pjevao je Kosovel prije ravno stotinu godina. Mi smo u gledalištu pomislili da je globalna pandemija zapravo bila potrebna da bi ovakvi stihovi ponovno bili izneseni na svjetlo dana.

Još je jedna predstava izazvala sveopće oduševljenje: 'Ko je ubio Dženis Džoplin?' iz Novog Sada pretvorila se u delirični koncert naročito mlade publike, koja je u sudbini muzičke heroine iz 1960-ih prepoznala i svoje vlastite probleme. 'Izolaciju o kojoj se danas toliko priča zbog pandemije, mi prepoznajemo kao nedostatak povjerenja koje svijet ima prema mladoj generaciji', rekla je redateljica SONJA PETROVIĆ.

Svi festivalski okrugli stolovi bili su dupkom puni, pričalo se otvoreno i kritički o svemu, a Niš se pokazao odličnim mjestom za teatarske susrete 'na raskršću'. Usput, u Nišu je rođen rimski car KONSTANTIN, poznat po stanovitom religijskom ediktu o toleranciji, kroz njega su prošle sve vojske i narodi ovoga svijeta, u njemu je živio i pjesnik BRANKO MILJKOVIĆ, koji je početkom 1960-ih tragično umro u Zagrebu, poznat po stihovima 'da li će sloboda umeti da peva, kao što su sužnji pevali o njoj'. Danas je ovaj festival sakupio kazališne vojske koliko je mogao i, uz sedam večeri uzbudljivih predstava, pod njegovim krovom počela je djelovati i evropska kazališna asocijacija udruženih teatara od Sjevernog do Egejskog mora, nazvana Sedam plus. Ono 'plus' je jako važno: može se priključiti tko god želi.

Drugi po redu festival 'Teatar na raskršću' u Nišu pokazao je nešto indikativno i potpuno suprotno tamnim bojama ovoga vremena: velika većina redatelja prikazanih predstava nema još trideset godina i uglavnom se radi o ženama. Zaključno, ono što se, između ostalog, događa s teatrom danas jest da on ovom neveselom trenutku želi odgovoriti nekom začudnom vrstom intimne revolucije i renesansom nježnosti. Drugim riječima, festival u Nišu je pokazao da na pozornici ne želi raspirivati vatru i bijes, nego želi pružiti ruku ili podmetnuti rame tolikim iscrpljenim, nesretnim i uplašenim ljudima. ■

PIŠE
Boris Postnikov

NEPRIJATELJSKA PROPAGANDA

Nenad Bakić, većinski vlasnik Varteksa (Foto: Sandra Šimunović/PIXSELL)

Trendy

Londonski Fashion Week upravo je završio, ali u Milanu i Parizu eventi još uvijek traju: modeli se ljuljaju pistama, nove kolekcije stižu na police, septembar je mjesec mode. Pošto 'Neprijateljska propaganda' slijepo slijedi trendove, u ovotjednom specijalnom izdanju rubrike donosimo pregled najvažnijih modnih vijesti iz zemlje i svijeta. Kako izabrati najbolju kombinaciju? Tko je *in*, a tko je *out*? Šta je *glossy*, šta se nosi?

Retro

U sezoni jesen-zima 2021. nosi se oskudno: radnice i radnici Varteksa, recimo, ovih su dana kućama odnijeli samo polovicu plaće. A nosi se i retro: bila je to polovica plaće za sedmi mjesec, dok čitav osmi za sada ostaje neplaćen. Predsjednik uprave TOMISLAV BABIĆ obećava skoro rješenje situacije i krivi, jasno, koronakrizu, mada bi istovremeno mogao zahvaljivati državi. Tvrtka u većinskom vlasništvu investitora NENADA BAKIĆA, naime, jedna je od onih koje su još od prošlog marta obilato koristile proračunsku pomoć, pa sada ispada da bi bez te pomoći odavno završila u problemima. Aktualni je plan da se radničke plaće financiraju prodajom nekorištenih dijelova golemog Varteksovog zemljišta u Varaždinu, ali i tom je planu iz drugog plana morala pomoći država: vlada ANDREJA PLENKOVIĆA ovog je ljeta u rekordnom roku odobrila zahtjev da se zemljište proglasi 'strateškim investicijskim projektom Republike Hrvatske', što otprilike znači da će ondje graditi ceste, vodovod i ostalu infrastrukturu kako bi ga učinila primamljivijim kupcima. U raritetnoj epizodi političkog ekumenizma, takvu odluku vlade podržao je čak i predsjednik ZORAN MILANOVIĆ: 'Bez pomoći države to, nažalost, neće ići', rekao je obilazeći teren na kojem će uskoro nicati šoping-centri.

Nije da Varteksu država nije i ranije pomagala – prije nego što će Nenad Bakić preuzeti većinski paket dionica, otpisala mu je oko dvjesto milijuna kuna duga – ali u posljednje vrijeme pomoć, mada znatno manja, poprima krajnje šarolike oblike. Nerijetko uz asistenciju lokalne politike. Ono zemljište koje ide na tržište, primjerice, ne bi bilo ni približno vrijedno kao što je danas da nije bilo pomoći i iz trećeg plana: konkretno, Generalnog urbanističkog plana Grada Varaždina, čijim je izmjenama tvornički areal pretvoren u unosan građevinski teren za vrijeme prethodnog gradonačelnika IVANA ČEHOKA. I Čehokov politički protivnik, sadašnji SDP-ov gradonačelnik NEVEN BOSILJ smatra da Grad treba 'pomoći da Varteks preživi': dug kompanije od pet milijuna kuna zato će naplaćivati u ratama kroz pune dvije godine, počevši 's kunom-dvije mjesečno', dok se firma ne konsolidira. Plemenita ideja pomaganja jednoj privatnoj kompaniji svim raspoloživim javnim sredstvima spaja tako nespojivo i miri nepomirljivo, predsjednik se zbližava s premijerom a lokalna s nacionalnom razinom, dugovi se plaćaju sitnim kovanicama, GUP-ovi se prekrajaju u skladu s potrebama, ustupci nisu preteški, interesi su strateški... Scena je, ukratko, kolektivna i masovna. Možda je nekome baš zbog toga promakao izostanak protagonista: dok se kompletna hrvatska politika angažira oko pomoći firmi u većinskom vlasništvu Nenada Bakića, ovih dana nikako da čujemo njenog većinskog vlasnika.

To je donekle neobično, jer Bakić je svojevremeno imao štošta za reći o složenoj problematici državne pomoći. 'Mi nećemo doći cviliti u državu, imamo potpuno drukčiji pristup': tako je, recimo, govorio preuzevši upravljanje tvrtkom prije nešto manje od dvije godine. Sjetit ćete se, eventualno, tih slavnih dana. Praćen medijskim fanfarama i jednoglasno ustoličen u 'spasitelja Varteksa', investitor je na sve strane obećavao povećanje plaća i broja zaposlenih. Zakotrljale su se reklamne kampanje, euforija je rasla, naglo je skočio *visibility*... Usput, na vrhuncu trijumfa, spasitelj bi sarkastično dobacio ljevičarima: 'Ovo je sjajna prilika i za sve socijaliste koji obično zdvajaju nad položajem radnika', poručio im je u periodu dokapitalizacije kompanije. Socijalisti se, naravno, nisu priključili – znate već kakvi smo, uvijek protestiramo, nikad ne investiramo – ali zato se sada jasnije vidi kako to izgleda kada radnike spašavaju kapitalisti. Oni koji, je li, 'ne dolaze cviliti u državu'. Jer imaju 'potpuno drukčiji pristup'. A vidi se kao na modnoj pisti. U sezoni jesen-zima 2021., rekosmo već, nosi se retro: opet je tu država koja pomaže, opet su plaće mizerne, opet nisu dovoljno mizerne da bi stigle na vrijeme i opet neki dosadnjakovići po novinama žvrljaju o radničkim pravima. A u pravu, na kraju ispada, nije nitko osim Nenada Bakića. Jer doista: zašto bi bilo tko dolazio cviliti u državu, ako zna da će država doći njemu?

S jedne od Varteksovih modnih revija (Foto: Borna Filić/PIXSELL)

Brend

Nego, pada nam na pamet barem jedna društvena skupina koja bi mogla imati problema s državnim spašavanjem Varteksa: radnice tekstilne tvornice Orljava. Ovoga ljeta, baš nekako u vrijeme dok je vlada ubrzano radila na pretvaranju privatnog varaždinskog zemljišta u projekt od državnog interesa, pustila je da propadne tvrtka u vlasništvu iste te države. Uzalud su bili prosvjedi, uzalud upozorenja, uzalud sindikalne akcije: požeška firma je otišla u stečaj, a oko 170 preostalih radnica na zavod za zapošljavanje. Krajnji je cilj, po svemu sudeći, rasprodaja imovine i same kompanije, eda bi država – ako dobro pratimo njenu logiku – potom ponovno priskakala u pomoć novom privatnom vlasniku.

U međuvremenu, većina radnica koje su ostale bez posla nakon što je njemački brend Olymp otkazao Orljavi pedesetogodišnju suradnju okupila se ovog tjedna u Gradskom kazalištu Požega na sastanku s predstavnicima Novog sindikata i međunarodne mreže Clean Clothes, koja se bori za prava radnika u tekstilnoj industriji. Njihovi prvobitni zahtjevi, nošeni željom da se proizvodnja nastavi, sada su sve udaljeniji. A ni veći dio otpremnina, koji radnice još uvijek čekaju, nije mnogo bliži. Ili, jednostavnim riječima glavnog tajnika Novog sindikata TOMISLAVA KIŠA: 'Želimo da Hrvatska nađe sredstva i da Olymp kao netko tko je profitirao i 'gulio kožu s leđa radnica' u konačnici vrati dio toga na način da isplati ostatak otpremnine do kraja.'

Event

Oko proračunske asistencije posrnuloj ekonomiji političari znaju biti neobično složni i van Hrvatske. Kada je, recimo, Zastupnički dom SAD-a prošle godine glasao o raskošnom paketu pomoći privatnim biznisima u iznosu od 484 milijarde dolara, samo jedna predstavnica Demokratske stranke bila je protiv njega, objasnivši da će mnogo više pomoći korporacijama nego njihovim radnicima. Ali nije to, naravno, razlog zbog kojeg u ovotjednom, modno osviještenom izdanju rubrike ugošćujemo ALEXANDRIU OCASIO-CORTEZ. Unikatna bijela haljina sa satenskim volanima i velikim crvenim natpisom 'Tax the Rich' na leđima, u kojoj je prošetala tepihom na ekskluzivnom Met Gala *eventu*, već je postala perfektna metafora svake deklarativno lijeve pozicije razvučene kompromisima političkog *mainstreama*. Ili se, barem, pretvorila u nešto nalik na projekcijsko platno za upisivanje najrazličitijih kritika. Jedni su tako na Met Gali vidjeli licemjerje nekog tko se druži s istim onim bogatašima čije oporezivanje zaziva. Drugi prazan slogan koji prekriva izostanak iole konkretnije radikalne politike. Trećima se haljina čak i svidjela.

Zanimljiv detalj: na njoj zapravo nije bilo ničega novoga. Ocasio-Cortez je, naime, slogan 'Oporezujte bogate!' koristila i ranije. Štoviše, već ga je bila štampala na odjevnim predmetima, koje bi onda prodavala u svojim kampanjama. Štonajviše, i tada su je optuživali za hipokriziju jer su majice i hudice poprilično koštale. Napokon, ni sama poruka nije naročito subverzivna, a ni kontroverzna: kao što ovih dana podsjeća New York Times, prema posljednjem relevantnom istraživanju snažnije oporezivanje bogatih podržava skoro dvije trećine Amerikanaca. Ono što je problematično, činjenica je da se čak ni tako masovna podrška ne uspijeva pretočiti u službenu politiku, a protiv državne pomoći bogatima diže se, vidjeli smo, tek jedan zastupnički glas Demokrata. Ali sve dok taj glas pripada Alexandriji Ocasio-Cortez, strogi modnomoralni žiri ove rubrike njenoj haljini spremno daje prolaznu ocjenu.

Alexandria Ocasio-Cortez, zvijezda crvenog tepiha (Foto: John Angelillo/Newscom/PIXSELL)

Reklama

'Kukavice, pucajte u prsa! Milosti ne tražim...' Je li SEVERINA, citirajući na Instagramu RADU KONČARA, poslala skrivenu poruku patrijarhu PORFIRIJU s kojim je, javljaju srbijanski tabloidi, u ozbiljnoj zavadi? Ili je – kako glasi tabloidna verzija istine s ove strane granice – zapravo odgovorila na lažne optužbe iz Srbije? Tko su kukavice, tko kome puca u leđa? Kakve veze sa svime ima to što je Končar bio Srbin iz Hrvatske?
Ne bismo kvarili malu regionalnu medijsku dramu, ali Severina je na Instagramu objavila reklamu: ako portali nisu dojavili da je objava dio marketinške kampanje za naočale Optike Anda, onda je to zato što se takva informacija ne uklapa u svakodnevno klikabilno podgrijavanje nacionalizma po medijskim marginama. U blesavoj poluaferici od nesretnog je narodnog heroja tako svatko uzeo ono što mu je trebalo. Anda crvena uzela je sitnu provokaciju radi nešto krupnijeg *reacha*, Severina novi modni detalj za vlastiti portret estradne heroine, a tabloidi su pokupili klikove. Mi bismo, ako je od njega nešto ostalo, ipak zadržali Končara. Jer bliže se dva okrugla, važna datuma: već idućeg je mjeseca 110. godišnjica njegova rođenja, a zatim, na proljeće, 80. godišnjica strijeljanja. I ne treba tada, naravno, očekivati previše. Pa ipak: bit će lijepa prilika da ponovno zavirimo u regionalne tabloide i na popularne Instagram-profile, provjeravajući tko se narodnog heroja doista sjeća, a tko mu je u međuvremenu okrenuo leđa.

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Novosti na forumu o izazovima i nasljeđu ljevice Korčula After Party

PIŠE Igor Lasić

Korčulanska ljetna škola

Do stotinjak zainteresiranih pratilo je svake večeri nastupe gostiju i diskusije na forumu Korčula After Party, satima bez vidnog pada koncentracije, uz aktivno sudjelovanje nakon izlaganja. Sve se odvijalo u volonterskoj organizaciji mjesnih članova Nove ljevice, s osobito prisnim štihom

Prvo u Korčuli što se dalo nazrijeti kroz vlagom prezasićen zrak bile su goleme bijele grede škverske dizalice. U prilazu s istoka, brodskom linijom iz Dubrovnika, sam otok se po takvom vremenu, kakvo je prevladalo na startu prošlog vikenda, pogledu otkriva jako postupno, ali onda najednom. Kao da se izmjenjuju područja različite gustoće izmaglice nad morem. I evo ga: mrk od raslinja i kontralihta u jedva vidljivom suncu koje se već bliži obzoru, nasukan između viših masiva Pelješca i Mljeta, isprva nejasan kao mrlja. Onda kranovi, malo potom katedralni kampanel, a trenutak poslije čitava panorama s razglednica.

Nije ovo tekst o brodogradilištu, niti posjeta otoku i gradu Korčuli radi njega, iako je temu nemoguće preskočiti kad se ovako sama pomalja. Bar u nekoliko riječi, dok traje iskrcaj u gužvi s katamarana. Jedan od dva korčulanska škvera, na dva kraja otoka smještena, baš je prije par mjeseci zapao u nove probleme, oplindrao ga vlasnik, odonda kontroverzni poduzetnik sa sjeverozapada Hrvatske. Postaje očito, sudeći još i po primjerima iz Pule ili Trogira, da se nakon privatizacije brodogradnje u Hrvatskoj – govorimo o posljednjih osam godina – s navoza odvlači vrijednosti osjetno više nego ranije.

Zanimljiva je to činjenica, naročito zbog toga što brodova ima sve manje, pa ostaje u igri samo kreditni novac s državnim garancijama, što li drugo. No dosta o brodogradnji zasad, jer već se na rivi okreće autom DRAGAN MARKOVINA, domaćin. Osnivač i voditelj foruma Korčula After Party, povjesničar i medijski politički komentator te publicist, ujedno barba na svom kaiću imena Egzil, kojim će tih dana goste četvrtog po redu KAP-a razvoziti po obližnjim škojima.

Nakon prve večeri i prvih kapi kiše, forum je iz Doma kulture i Ljetnog kina prebačen u hotel Marko Polo, a Novosti se u publiku uključuju od druge, da ostanu do finalne četvrte. S tarace hotela koja gleda na stari grad i Orebić preko kanala, odmjeravamo masivnu oblačinu što je nalegla na Svetog Iliju, vrh Pelješca. Prije kraja programa te večeri najurit će nas krupne kapi u hotelsku dvoranu, ali bar ćemo idućih dana imati sreću da ostanemo na otvorenom. Tako i malo nakon programa, na afterpartijima After Partyja. Upada u uho višeznačnost naslova ovog foruma ‘za raspravu o izazovima i nasljeđu ljevice’, mišljenog za vrijeme dugo nakon zgasnuća partije, bolje pisano Partije, dok vuče i na sve ovo poslije one slavne filozofske zabave, nekadašnje Korčulanske ljetne škole.

Da ni sad puko zabavljanje nije glavna preokupacija skupa, posvjedočiti se moglo odmah po dolasku u Marko Polo, s redovima gledatelja spremnih za program, i tako će ostati do kraja KAP-a. Dva momenta tu valja naglasiti: do stotinjak zainteresiranih pratilo je svake večeri nastupe gostiju i diskusije u nizu, s kratkim pauzama, satima bez vidnog pada koncentracije, uz aktivno sudjelovanje nakon izlaganja. Druga večer započeta je predstavljanjem Markovinine knjige ‘Neum Casablanca’ s autorovim promišljanjima toga specifičnog bosanskohercegovačkog primorskog locusa.

Pisac je dakle uporno odlazio tamo gdje svi prolaze čim prije, zadržavaju se isključivo ako moraju ili baš nemaju kamo drugdje, a po mogućnosti ga zaobilaze bar mentalno i emocionalno, ako već ili još ne mostom. Njemu je to mjesto koje se prešućuje nerijetko bilo upravo pribježište i točka susreta s društvenom realnošću. Slijedio je razgovor s ELMOM HAŠIMBEGOVIĆ, direktoricom Historijskog muzeja u Sarajevu, o emancipacijskom nasljeđu AFŽ-a u Bosni i Hercegovini i muzeju revolucije.

Ona je tako na početku dala do znanja da je to nasljeđe zanima prvenstveno po osnovi njegova življenja danas. Javna prisutnost ženskih prava i rodne problematike u BiH, slično onoj u Hrvatskoj – nema mjesta iznenađenju – po mnogočemu nije dorasla takvoj baštini. Uostalom, historijska dostignuća lijepo su ili pak ružno ocrtana podatkom da krunska muzejska ustanova Bosne i Hercegovine uopće nije budžetski financirana.

Nije ni KAP, ako ćemo pravo, onako stisnut u gabaritima tankih doprinosa publike i prijatelja foruma. Sve se odvija totalno volonterski, jednako za goste i domaće, i uglavnom u organizaciji mjesnih članova

S jedne od živih rasprava na Korčuli, Ante Lešaja u prvom redu (Foto: Igor Lasić)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Večera se iz lonaca na šanku poslužuje beziznimno svima prisutnim, jednako i domaće vino i rakija

Nove ljevice, ali taj okvir nudi osobito prisan štih manifestaciji. Večera se iz lonaca na šanku poslužuje beziznimno svima prisutnim, jednako i domaće vino i rakija. U hotelu nema druge klijentele, zatvoren je premda izgleda spremno za turiste kojih je i dalje Korčula puna, a voditelj IVAN BOTICA ŠKAFO umjesto stranaca poslužuje uzvanike foruma. O čemu je riječ, saznat ćemo usput: s promjenom privatnih vlasnika zastali su planovi preuređenja zdanja, djela BERNARDA BERNARDIJA koje i dalje nije zaštićeno pa mu je priprijetila developerska vizija s mastodontom nalik nasukanom kruzeru, možda i svemirskom brodu.

Program se nastavlja susretom s beogradskom povjesničarkom OLGOM MANOJLOVIĆ PINTAR i njezinom knjigom 'Posljednja bitka: Španski borci i jugoslavenska kriza osamdesetih'. U centru priče je pismo udruženja tih veterana upućeno '84. državnom vrhu, tj. njihova kritika partijskog vodstva zbog odustajanja od klasne perspektive i razvoja partikularizama svih vrsta, na čelu s republičkima. Pismo je stopirano, ubrzo i Jugoslavija, ali Manojlović Pintar je donijela i stenogramske zapise razgovora boraca s državnim predstavnicima kao uzbudljiv trag već zaboravljenih pokušaja okretanja kursa prema nedosanjanom spasu.

Mikrofon će potom preuzeti povjesničar STEFAN GUŽVICA s knjigom 'Prije Tita: frakcijske borbe u KPJ 1936. – 1940.'. On je dojmljivo razložio kompliciranu dinamiku odnosa u vrhu partije koja se u godinama uoči Drugog svjetskog rata značajno transformirala, a sve u okolnostima staljinskih čistki u kojima su nastradali i brojni jugoslavenski komunisti. Da je ovdašnji proces ipak otišao kudikamo nabolje, pokazat će sam rat i revolucija. Jugoslavija je bila jedina posve okupirana zemlja Europe koja će do oslobođenja od Sila osovine doći gotovo isključivo vlastitim snagama.

Sutradan s trajektnog pristaništa u Dominču isplovljavamo barkama prema otočiću Vrniku na izlet; oblaci su u međuvremenu raspršeni, čisto nebo je zamodrilo more. Dok prolazimo pokraj otoka Badije, Iva nam – a njezina obitelj ukrcala je dio putnika na svoju barku – pokazuje rukom prema tamošnjem franjevačkom samostanu. Podigli su bistu fra BERNARDINU SOKOLU, njemačkom doušniku koji je nekoliko tjedana prije konačnog oslobađanja Korčule izdao mjesto skrivanja grupe lokalnih ilegalaca. Svi su pobijeni, uz njih i neki drugi, ukupno najmanje devetoro borkinja i boraca. Ivin did je čitav život uzalud tražio kosti njezina pradida, svog oca, u moru oko Badije, tamo gdje su ih utopili.

Sokola su partizani ubili čim su došli ovamo, a sad mu Crkva uštimava proces beatifikacije, onako kao što se već davno uobičajilo u Španjolskoj ili Italiji. Pritom nema nikakvih simboličkih odjeka štovanja brojnim svećenicima i časnim sestrama, pa i šire, koji su surađivali s antifašistima, a bilo ih je već i na Korčuli dosta, znaju se oduvijek poimence. Navečer u hotelu upoznajemo MINJU FORETIĆ koja će nam pričati o svom nonu, Sokolovoj žrtvi, dok ne shvatimo da je to isti onaj prvi, pradid Ivin – TODOR FORETIĆ KOLENDA. Ona je o tome već i pisala javno, istraživala temu, poticala reakcije.

Minja nije Ivina majka, da ne bude zabune, generacijski su prebliske. Familije na Korčuli čvrsto su povezane u ljevici, od borbi u onom ratu do rasprava danas. U publici nailazimo na ANTU LEŠAJU, borgesovskog čuvara knjiga našeg doba i prostora. On je svojim kapitalnim 'Knjigocidom' zadužio Korčulu i Hrvatsku, pokazavši da ovdašnje glasovito uništavanje nepodobne literature devedesetih nije bilo lokalna anomalija, nego tek djelić sustavne politike ideološkog čišćenja u novoj državi.

Zatim prepoznajemo ispod maske ROKA MARKOVINU, umirovljenog profesora brodogradnje s kojim izmjenjujemo par rečenica o toj industriji. Ustvari, otprilike tamo gdje smo bili stali onomad, u zadnjem telefonskom razgovoru. Teško je izbjeći komemorativnu intonaciju, ostalo je od brodogradnje jako malo toga, ne mnogo više od lule DUŠKA KALOGJERE koja poput kakve ciminjere dimi negdje s ruba gledališta. A treba ovdje dometnuti da je Korčula neka vrsta davne kolijevke naše brodogradnje.

U publici se ističu i zagrebački pripadnici Nove ljevice, srđevci iz Dubrovnika, itd. No red je da makar taksativno pobrojimo ostatak programa, koliko dopušta novinski prostor. VIKTOR IVANČIĆ, novinar ovog tjednika i pisac, predstavljen je s knjigama 'Radnici i seljaci' i 'Zlomovina', e da bi se s autorom porazgovaralo o nasilju opravdanom i neopravdanom, o kapitalizmu i ekstremnom centru te nacionalističkom ekstremizmu – točnije, o nacionalizmu kao deponiju političkog centra – i o državi kao pseudoreligijskoj činjenici. Socioekonomist TONI PRUG se, govoreći o izazovima lijevih političkih snaga u Hrvatskoj, koncentrirao na mogućnosti preusmjeravanja proizvodnje k nerobnim produktima za opću korist, navodeći uzgred interesantan podatak o korčulanskim bratovštinama kao protoegalitarnom vidu namicanja vrijednosti.

Familije na Korčuli čvrsto su povezane u ljevici, od borbi u onom ratu do rasprava danas

Španski borci i kriza 80-ih – Olga Manojlović Pintar (Foto: Srđan Kovačević)

Dragan Markovina i Elma Hašimbegović (gore)
Boris Buden razmahao se tokom izlaganja (dolje)

Novinari ALEKSANDAR HOLIGA i JURICA PAVIČIĆ posvetili su se nogometu i kapitalizmu, na primjeru Superlige razmatrajući društvene i ekonomske promjene u tome najviđenijem sportu, ali svakako nalazeći da se rast nejednakosti ubrzao već i brutalnom komercijalizacijom nogometa kroz Ligu prvaka. Dramaturginja VEDRANA KLEPICA govorila je o svom radu Lepa Brena Project i stambenoj politici – imenom pjevačice nazivane su određene nove zgrade osamdesetih – te kazalištima kao najburžoaskijim ustanovama kulture u kojima inače nema nastupa bez poziva, ali i o teškom rodnom disbalansu među pozvanima. MARIJANA HAMERŠAK sa zagrebačkog Instituta za etnologiju i folkloristiku govorila je o izbjegličkoj situaciji u RH i Europi, ali zastupajući praxis – da se poslužimo naslijeđem Ljetne škole – s razvojem boljeg diskurzivnog i formalnog pristupa tome problemu namjesto standardnoga humanitarnog ili teorijskog, kao evidentno limitiranih. Filozof BORIS BUDEN zatvorio je forumski dio programa, izlažući o današnjoj globalnoj dominantnoj politici koja nije u stanju ponuditi budućnost, pa samim tim ne može više ni biti nazivana politikom, baveći se proizvodnjom identitarne prošlosti, a na što smo bezrezervno nasjeli i mi ovdje, tražeći emancipaciju uporno izvana, srameći se svojih donedavnih boljih pozicija.

Zapjevali su nam na koncu Vladimir i Kalafat, SARA RENAR i DIMITRIJE DIMITRIJEVIĆ, ali ne treba zaboraviti ni prvi dan programa. Tad su naime projicirani bili dokumentarni filmovi: 'KAP 19 J' KOSTE RISTIĆA, 'Uvala' NIKE PETKOVIĆ i DAVORA KONJIKUŠIĆA, i 'Tvornice radnicima' SRĐANA KOVAČEVIĆA. Srđanu se ujedno zahvaljujemo na pomoći; ponudio se da malo preuzme redakcijski fotoaparat iz ruku ovog novinara, ne mogavši valjda podnijeti toliku dozu očite nespretnosti.

Ostaje nam fino iskorišteni notes, a u njemu još nekoliko bilješki, kao što mu samo ime kaže. Ako bi trebalo izdvojiti jednu krovnu, onda je to uvid o stalno prisutnoj i zastupanoj svijesti prisutnih o presudnoj ekonomsko-političkoj podlozi društvenih previranja, što je podjednako artikulirano probijalo iz govora moderatora iz Hrvatske, gostiju iz Srbije, ili gledateljica iz Bosne i Hercegovine.

Pored toga ostat će i ono nezapisano, naprimjer čašćavanje kojim su izletnike trećeg dana dočekali u Pupnatskoj Luci supružnici Coco i Pero. Ona rodom iz Južne Koreje, on povratnik s Novog Zelanda te iz Malezije, a prostrte delicije po njezinoj zavičajnoj recepturi, sve korejski s ponešto Mediterana, kimči na jadranskom žalu, užici postmoderne. Pa do naredne prilike, jer i oni su od toga napravili tradiciju, i natrag do ukupnoga ovog ambijenta za unapređenje kreativnih lijevih praksi s kakvima se KAP već sad s pravom diči. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

MAKSIMIR I MIROGOJ

Mlinar brodograditelj

PIŠE Sinan Gudžević

Radionica u kojoj stoluje Antun Milašić, zvani Mlinor, *nema veze sa nekadašnjim mlinom i mljevenjem. U njoj se proizvode brodovi. Mali drveni brodovi, koje neki nazivaju igračkama, drugi maketama. Mlinor barba Antun je brodograditelj, u njegovu izlogu ima u pravilu devet brodova, po tri na svakoj polici*

Kad prođem pored nekadašnjeg mlina u Starigradu na Hvaru, sjetim se anegdote koju je meni i ALEMU ĆURINU u Starigradu jedne ljetne večeri pričao DANIEL NEČAS HRASTE, jedinstveni profesor klasičkih jezika, koji je, kao i Alem, trošio malo obuće, ljeti je radije hodio bosonog no obuven. Dvojica mladića, dakle, iz različitih mjesta zadarskog otočja izlaze s analfabetskog tečaja u Zadru, pa zastanu pred jednom zgradom, i prvi krene da sriče natpis: 'B-a-n-k-a, pa pročita: *bunka*.' Drugi ga ispravi: 'Nije, ča štiš: b-a-n-ka, nije *bunka* nego je *bonka*.'

Preko puta starog mlina u Starigradu ima radionica i u njoj stoluje stolar ANTUN MILAŠIĆ, zvani *Mlinor*, to je nadimak porodični, koji znači, jasno, *mlinar*. Dalmatinsko moćno *o* koje je, možda (možda!), učinilo i da latinsko *mare* postane naše *more*. Jer su Milašići bili mlinari, imali su dva mlina, jedan malo podalje od mora, a drugi na samoj obali, taj drugi još stoji preko puta radionice, jedinstvena, okruglo ozidana zgrada, odavno pretvorena u objekt za stanovanje, danas u vlasništvu nekog Zagrepčanina. Mlinovi Milašića su mljeli žito, najviše pšenicu i kukuruz. Oni kojima bi ovo moglo zvučati čudno, neka znaju da je cijelo starigradsko polje na kojem su danas vinogradi i masline, nekada bilo zasijano pšenicom, i kukuruzom, od iza Tvrdalja pa sve do Jelse. Dva mlina su jedva otaljavala posao, toliko je imalo žita. Obli, bačvasti mlin preko puta radionice meštra Milašića, bio je kupio njegov djed DINKO MILAŠIĆ, koji je 17 godina na britanskim brodovima plovio morima po svijetu, pa je od zarade kupio ta obadva mlina. Mlinovi su bili *na vitar*, na obama su bila krila ili jedra za vjetrenjaču, a obadva ih je izgradio neki mlinograditelj s Brača. Osim mlinova je djed moreplovac i brodograditelj kupio i dobar komad zemlje između njih. Tako se malo 'iskupio' što za sve godine plovljenja morima nije došao kući u Stari Grad ili Starigrad, kako se onda više pisalo i govorilo, a tako govori Antun Milašić Mlinor i danas. Djedu Dinku će umrijeti jedan brat sa trideset godina, na Hvaru, jer se najeo grožđa, a bio je šećeraš. Umro od grožđa, kaže Mlinor Antun. Pripovijedanje Milašićevo se sluša ušima i ustima, a u njemu nema ničega gromkog, nema podizanja glasa ni dramskih pauza, sve je sami sadržaj.

Radionica u kojoj stoluje Mlinor nema veze sa nekadašnjim mlinom i mljevenjem. U njoj se proizvode brodovi. Mali drveni brodovi, koje neki nazivaju igračkama, drugi maketama. Mlinor barba Antun je brodograditelj, u njegovu izlogu ima u pravilu devet brodova, po tri na svakoj polici. Na drvenim postoljima brodića izgrađenih od drveta stoji njihov naziv i stoljeće kad su građeni za plovidbu. Taj izlog je kapetan duge plovidbe DINKO FORETIĆ, rodom Korčulanin, a starogrojski zet, nazvao jednom *najlipša ponistra na svitu*, a drugi put *najlipša vetrina na svitu*. *Vetrina*, s akcentom na *i*, nije augmentativ od *vetar*, već je bodulska riječ za izlog, za *ponistru* u kojoj se nudi na gledanje ono što se u radioni gradi. A u radioni je napravljena golema riznica svakovrsnih drvenih brodića, koji veličinom, oblikom i opremom podsjećaju na uzornu antologiju: ima u njoj epigrama, madrigala, soneta, oda, didaktičkih pjesama i epova, sve te pasare, leuti, kaići, bracere, bez jedara i sa mnogo njih.

Antun je kalafat, koji je punih trideset godina gradio drvene brodove za plovidbu. One brodove koji imaju kičmu i rebra i utrobu, i za koje se kaže da plivaju leđno. Najduži brodovi su bili sedam metara dužine, jer je njegova radiona dugačka toliko da u njoj može biti građen brod dugačak najviše toliko. Počeo je 1952, radio je najprije s ocem, a potom sam, sve do 1982. U Splitu je, u školi učenika u privredi, izučio zanat za brodograditelja, a praksu je imao kod oca u radioni u kojoj je i danas. Kaže da je sve išlo dobro do

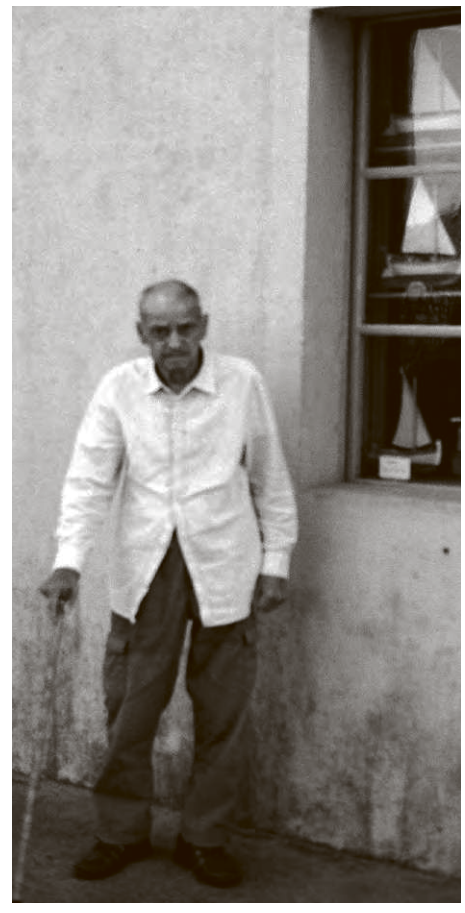

Brodograditelj Antun Milašić ispred svoga izloga. Foto: Alja Gudžević

1982, a tada je morao prestati, jer je stigla plastika i istisnula drvo. I on, školovan brodograditelj, majstor drvodjelja, *marangun*, nije mogao više graditi. Jer se nije isplatilo. Porez na materijal je bio 27 posto, a uz njega je došao i porez na izgrađeni brod. Promijenio je posao, otišao je nigdje drugdje nego u *Plastiku*, to jest u starigradsku Jugoplastiku, tvornicu dugmadi. Tamo je postao portir i radio na portirnici osam godina i u *Plastici* je marangun dočekao i penziju.

Ali je i za svoga portirstva radio oko brodova. Popravke, one sitne, *fatorete*. Kaže da je tada najviše zarađivao, imajući stalan posao u *Plastici*, a izvan radnog vremena dubeći, turpijajući, rezbareći drvo. Crtač i pisac Alem Ćurin je često navraćao kod maranguna Mlinora Milašića, i dugo bi s njime razgovarao. To je svakako što su obojica Starograjani, a posebno zato što je Alem imao uho za zanimljive ljude. Ovome ne smije biti nedodano i to što je više članova i Ćurinove i Milašićeve porodice u vrijeme Drugog svjetskog rata bilo u izbjeglištvu u saharskom mjestu El Shatt. Ondje je bio i sam Antun Milašić, danas još uvijek marangun i kalafat. Bio je od 1943. do 1945. U El Shattu je pohađao i dva završna razreda osnovne škole. Dvije godine u pijesku pustinje uspomena su koja mu je i danas, s pune 92 godine, nepotrošiva. Od nekih pustinjskih sjećanja njegovih zastaje dah. Recimo pripovijedanje o tome kako djeca partizanske Dalmacije u sueckoj oblasti zarađuju novac loveći štakore i zmije. Za ubijenog štakora je britanska komanda davala jednu pjastru, a za zmiju deset. Ubiješ beštiju, pa je poneseš u komandu, a komanda ti da pjastre. Zmija vridi ka deset štakora. Te su zmije, kaže, drukčije nego naše, a otrovne su i njihovo ubijanje je bilo plaćano.

Kalafat Antun Milašić je s gradnje velikih brodova prešao na male. Kao penzioner ih je napravio mnogo. Pred najlipšom vetrinom svita zastane mnogo ljudi. Dosta njih uđe unutra, neki kupe brod, za uspomenu na Starigrad, za poklon. U svojoj radioni on sjedi za stolom iza izloga, iznad stola su turpije, dlijeta i drugi pribor. Milašićevi brodovi se ne mogu kupiti preko interneta, ne mogu ni naručiti telefonski, po njih se mora doći, ili poslati nekoga da ih kupi. Iz najbliže blizine sam gledao s kakvim oduševljenjem ljudi kupuju te čudesne brodiće i kako ih u rukama unose u brod za Split, pa ih u avionu za Berlin brižno drže na podu ispred sebe.

Na ravnom krovu kalafatove radione u pravilu stoji duhovito smišljeno i izrađeno *vartilo*, kako sam majstor zove svoj rukotvor. To je maketa radnika koji pokreće ukrštena krila koja se vrte, a stvar zapravo obavlja vjetar, koji vrti krila i od vrtnje se pokreću ruke drvenog vrtioca vitla. Godinama već pokušavam nabaviti to vartilo, ali kalafat Antun me ostavlja bez nade: više nijedan nema, što je izradio to je prodao, više ih neće izrađivati, onaj na rubu krova služi za gledanje. I ljudi ga gledaju, zabace glavu i u osmijeh razvuku usta od uha do uha. Gledaju kako vjetar pokreće krila, a krila pokreću radnika koji pokreće krila. Vartilo stoji na pet metara daljine od nekadašnjeg mlina-vjetrenjače, preko puta. Čuo sam jednog dječačića kako pita oca: 'Tata, da li ova vrteška pokreće radnika ili radnik pokreće vrtešku?' Odgovor očev je bio da se oni međusobno pokreću. Taj me je razgovor neodoljivo podsjetio na jednu berlinsku anegdotu iz Klempererove 'LTI Bilježnice jednog filologa': 'Tata', pita u cirkusu dječak oca, 'šta ono radi onaj čovjek na žici sa onom metalnom šipkom?' — 'Blesane, to je njegova šipka da njome održava ravnotežu, vidiš da se nje drži.' — 'A joj, tata, a šta će biti ako je ispusti?' — 'Blesane, pa on se za nju drži čvrsto!' ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

Književna kritičarka i urednica o svojoj audioknjizi 'Balkanska predavanja: šest prijedloga za sljedeće desetljeće'

RAZGOVARALA **Antonela Marušić**
FOTO **Mejra Mujičić**

KATARINA LUKETIĆ

Strah je najbolje sredstvo održavanja poretka

Pojmovima balkansko ili jugoslavensko stalno se manipulira u ime nekih konkretnih političkih i ekonomskih interesa. Pomoću njih se stalno proizvodi strah od drugoga, od sličnosti i mogućnosti da drugoga prepoznamo u sebi. Trebamo se osloboditi te patologije, i to najprije u svom privatnom univerzumu

KNJIŽEVNA kritičarka i urednica KATARINA LUKETIĆ nedavno je u suradnji s nakladnikom zvučnih knjiga Audio Store Transonica, koji stoji iza distribucijske platforme book&zvook, objavila audioknjigu 'Balkanska predavanja: šest prijedloga za sljedeće desetljeće'. Riječ je o petosatnoj snimci podijeljenoj u šest iznimno zanimljivih predavanja u kojima autorica kroz pojedina književna djela s prostora Balkana promišlja neke važne vrijednosti i pojmove, nudeći ključ za njihovo razumijevanje, ali i prijedlog za nova, buduća čitanja.

Kako ste došli na ideju da osmislite, napišete i snimite zvučnu knjigu 'Balkanska predavanja'?

Knjige su rezultat 'truda i čuda', govorio je DANILO KIŠ. Promišljate temu i odaberete jedan smjer, a onda vas nešto dodatno provocira, promijene se okolnosti, netko vas potakne ili se pisanje samo pobuni protiv ideje o čvrstom konceptu koji treba slijediti. Ukratko, umiješa se nepredviđeno i, ako ste otvoreni, dogodi se malo čudo. To govorim zato što je ova knjiga konačni oblik kao zvučna knjiga s više glasova, dramatizacijom i glazbom zadobila kroz proces rada. Početna ideja je bila napisati tekstove koji će simulirati formu predavanja o ovdašnjim književnostima i u kojima ću afirmirati određene literarne vrijednosti. Znala sam o kojim ću knjigama pisati i na koji način, a željela sam izbjeći suhi, akademski diskurs i pobuditi dojam kao da uživo govorim o književnosti. Povremeno držim predavanja i radionice kritike i znam koliko je važno uspostaviti dobar

kontakt kako biste prenijeli drugima oduševljenje nekim djelom. Emocije su važne u književnosti, ali i u interpretaciji književnosti i uopće spoznaji svijeta. U najboljim teorijskim knjigama uvijek se osjeća neki emotivno-afektivni autorski ulog – što je razumljivo, jer vas dobra književnost mora izbaciti iz ravnoteže. Sama ne volim čitati stroge, mehaničke tekstove, pa se trudim takve tekstove ne pisati.

To su bili početni impulsi. No kao *freelancerica* zatrpana poslovima nisam uspijevala tu ideju realizirati, a onda je Ministarstvo kulture raspisalo natječaj za digitalne sadržaje i to financiranje mi je osiguralo neke mirnije dane. Dalje je važnu ulogu imala LJUBICA LETINIĆ iz produkcijske kuće Audio Store Transonica koja stoji iza aplikacije za audioknjige book&zvook. Ona me potaknula da napravimo audioknjigu u ovoj formi i bila mi voditeljica u akustični svijet. Pisanje i snimanje su tekli usporedno: kad smo snimile jedno predavanje, ja bih pisala drugo. Tako je zvučni ambijent utjecao na kompoziciju, ritam i poetiku teksta. Obje smo bile otvorene za novo i nepredviđeno, moguća mala čuda, i ona su se dogodila.

Njegovanje analfabetizma

Zašto su predavanja nazvana balkanskim i na koji se način ovaj projekt naslanja na vašu knjigu 'Balkan: od geografije do fantazije'?

CALVINOVU odrednicu *američka* smatramo neutralnom, ona ne izaziva asocijacije kakve izaziva odrednica *balkanska* i, eto, od te činjenice možemo krenuti. Zašto je to tako, tko i što potpaljuje našu imaginaciju? Zašto neke riječi izazivaju kolektivnu neurozu i što ta neuroza donosi ovom društvu i našim životima? Taj utjecaj imaginativne geografije i negativnog mentalnog mapiranja nekog prostora i kulture jako je važno osvijestiti. Pojmovima balkansko ili jugoslavensko stalno se manipulira u ime nekih konkretnih političkih i ekonomskih interesa. Pomoću njih se stalno proizvodi strah od drugoga, od sličnosti i mogućnosti da drugoga prepoznamo u sebi, a strah je – više od nasilja – najbolje sredstvo održavanja poretka. Trebamo se osloboditi te patologije, i to najprije u svom privatnom univerzumu. S druge strane, sintagma 'balkanska predavanja' znači da u knjizi interpretiram suvremena književna djela nastala na širem prostoru regije koja govore o iskustvima koja su nam bliska i jezikom (diskursom) koji razumijemo. Širenjem književnog terena želim se odmaknuti od ovdašnjeg kulturnog nacionalizma i nacionalističke matrice koja je u podlozi dominantnih interpretiranja književnosti. Nacionalizam je, naime, i dalje temeljno strukturno vezivo ucijepljeno u školske programe, književnu znanost, načine prezentiranja kulture, stvaranje književnog kanona itd. Uz to, danas više nije toliko na djelu agresivni, rušilački nacionalizam, nego onaj svakodnevni, strukturni, habitualni, kako ga nazivaju neki autori. No taj nacionalizam nije bezopasan. On je lako zapaljiv, sprečava modernizaciju i pohranjuje društvene paranoje i mržnju jednih prema drugima. I zato u knjizi zagovaram neki vid transnacionalnog, transkulturnog čitanja i tumačenja književnosti, osvještavanje veza između kultura kao i dubinske heterogenosti tih kultura. Zanimaju me etika i estetika, književnost i slika o društvu i prostoru, kreacije koje nemaju veze s nacijom i etnosom, granicama i pasošima, porijeklom i grobovima. DANILA KIŠA, DUBRAVKU UGREŠIĆ, OLJU SAVIČEVIĆ IVANČEVIĆ,

Petosatna snimka podijeljena je u šest iznimno zanimljivih predavanja

KRISTIANA NOVAKA, SAŠU STANIŠIĆA i druge koje spominjem promatram kao autore jedinstvenog kulturnog i književnog areala koji je unutar sebe raznolik, i sličan i različit. Pojam balkanska književnost blizak je tako pojmovima postjugoslavenska književnost ili južnoslavenska književnost koje koriste drugi autori. Razlika je u tome što se ja ne bavim sustavom, ambijentom proizvodnje književnosti i osobitostima književnog polja. Ovdje me ne zanimaju države, bilo koje državotvorne ideje i carinske kulturne politike. To ne znači da me uopće ne zanimaju politika i političko. Jednostavno, regionalno određenje tu više odgovara mome poimanju književne i čitateljske slobode. Ono otvara prostor i za usporedna čitanja s drugim književnim regijama, npr. onom Mediterana, koja u nas nije demonizirana, ali jest egzotizirana.

Knjiga 'Balkan: od geografije do fantazije' objavljena je u prvom izdanju prije sedam godina; u njoj sam pisala o odnosu između imaginacija i identiteta te o povijesnim i aktualnim balkanizmima. U njoj je više dnevnopolitičkog materijala, interdisciplinarnih, historiografskih i antropoloških uvida. Te su dvije knjige bitno različite, preklapaju se samo u jednom segmentu teksta.

Digitalni mediji i prilagodba teorijsko-znanstvenih i književnih sadržaja digitalnim formatima već su neko vrijeme realnost. Vaš projekt je prvi tekst u nas koji je izvorno pisan za zvučnu knjigu. Jesu li zvučne knjige u Hrvatskoj zaživjele i postale primamljivije publici koju zanima književnost?

U nas su vrlo prisutni moraliziranje i kuknjava zbog nepostojanja interesa mladih ljudi za čitanje, kao i konzervativno štovanje artefakta knjige. Tu je i strah od zalaska GUTENBERGOVE ere i svega što nosi ekran-kultura. Osobno ne mislim da će knjige izumrijeti, a čitatelji s papira postati rijetke zvjerke. Digitalna tehnologija utječe na percepciju teksta i psihologiju čitanja, no svaki je novi oblik komunikacije – npr. prijelaz s čitanja naglas na čitanje u sebi, što se dogodilo tek u modernom dobu – donosio velike promjene. Bez obzira na medij prijenosa, i dalje je najvažnije što, kako i kome govorimo. I zato bi, umjesto zgražanja nad današnjim položajem knjige, trebalo stvarati što više dobrih sadržaja u svim medijima. Od digitalizacije je puno veći problem snižavanje standarda javne kulture: pismenosti, medijskog izvještavanja, javnog razgovora. Kod nas se njeguje analfabetizam: što tuplje, to unosnije. Marketing je postao nadređen novinarstvu. Marketing je osvojio i prostor kulture i potisnuo svaki kritički i stručni govor. Uredničke procjene se temelje na bilancama klikova i lajkova. To su puno veći problemi nego digitalizacija sama po sebi. Malo se tko od demagoga zabrinutih za kulturu mladih doista brine da osigura kvalitetan sadržaj u medijima koji su njima važni.

Slušanje knjiga aktivira na drugi način neuronske mreže i traži drukčiji fokus. Nema težine i mirisa knjige, poetike papira, listanja, podvlačenja i bilješki na marginama. Zamršene tekstove i duge analize je teže pratiti. Nema ni posudbe u knjižnicama. Ali zato postoje druge prednosti: mogućnost slušanja u raznim prilikama i korištenje zvuka – šuma, glazbe, dramatizacija – kao komponente teksta. Jača je sugestivnost i asocijativnost, a dok slušate, kao da ostaje neki prostor za kontemplaciju o pročitanome. Audio je vrlo inspirativan medij, kao i radio iz kojeg je iznikla cijela priča s audioknjigama. U nas je on nedovoljno iskorišten, unatoč jačoj produkciji *podcasta* u zadnje vrijeme.

U produkciji ove zvučne knjige pomogli su vam brojni suradnici pa je na koncu ovo i produkt timskog rada. Koliko dugo ste radili na realizaciji, od ideje do konačnog proizvoda?

Radili smo pola godine, a vrlo intenzivno nekoliko mjeseci. Knjige ne bi bilo bez brojnih suradnika: najprije Ljubice Letinić, njezina poticaja, znanja i osjetljivog uha; zatim glumaca i spikera koji su čitali citate iz književnih djela koja navodim u svom tekstu: SRĐANA SORIĆA, IVANA HORVATA, NIKŠE MARINOVIĆA, ALENA JELENA, URŠE RAUKAR, JÁNOSA RÖMERA, RAKANA RUSHAIDATA, BOJANA BRAJČIĆA, BORISA LERA, ZORANA ČUBRILA i NATAŠE JANJIĆ-MEDANČIĆ. Htjele smo naime za svaki citat imati drugi glas i preko toga glasa dočarati ambijent romana, značenja i habitus lika koji govori. Originalnu glazbu je komponirao MARO MARKET, a koristile smo i kompoziciju vojvođanskog skladatelja i multimedijskog umjetnika BORISA KOVAČA. Dizajn knjige potpisuje Željko SERDAREVIĆ. Svi su ti kreativci doprinijeli šarenom, mozaičnom ambijentu izdanja. Njime se na dobar način podcrtava organska heterogenost kultura Balkana.

Nacionalizam je i dalje temeljno strukturno vezivo ucijepljeno u školske programe, književnu znanost, načine prezentiranja kulture, stvaranje književnog kanona itd.

Sloboda se osvaja

Kažete kako u ovoj zvučnoj knjizi želite afirmirati ono najbolje i najprogresivnije što je po vašem mišljenju nastalo u našoj književnosti posljednjih desetljeća. Jesu li djela obuhvaćena analizom vaš književni *best of* i koje razdoblje ste uzeli kao orijentir?

Ne, nije to *best of* niti sam imala namjeru baviti se kanoniziranjem i antologičarenjem. Te su knjige odjeknule u mojim unutarnjim labirintima i mislim da one imaju znatnu književnu vrijednost i govore nešto važno o današnjem svijetu, nama i drugima. Da radim *best of* sigurno bih uvrstila, uz ove, još neke knjige i autore/ice: 'Područje bez signala' ROBERTA PERIŠIĆA, 'April u Berlinu' i 'Belladonu' DAŠE DRNDIĆ, 'Rio bar' IVANE SAJKO, putopise MARKA POGAČARA, više esejistike itd. Zapravo, jako je malo vrhunskih knjiga, ne samo ovdje, nego posvuda. Iz jednog desetljeća obično uspijete destilirati nekoliko važnih romana. Ponekad, kao u nas 1990-ih, ni toliko. Ali i to malo dobrih knjiga na svjetskoj razini nećete stići u jednom životu pročitati.

U jednom trenutku kažete da vas zanimaju razlozi zbog kojih neki pisac i spisateljica odabiru pisati ono o čemu pišu, odnos između što i kako u književnosti. O čemu, po vama, ovisi budućnost hrvatske i regionalnih literatura, koji i kakvi društveno-politički uvjeti književnost mogu učiniti autentičnom, zdravo polemičnom i poetičko-stilski originalnom?

Mislim da svaki pisac mora pisati o onome što ga muči iznutra. Mislim čak i da svaki znanstvenik mora imati dodatni, intimni razlog zašto se bavi nekom temom. Imitirati druge i povoditi se za modernim temama i stilovima pisanja nekog unosnog autora neće rezultirati ničim vrijednim. Treba ostati sam sa svojom temom, sa svojom opsesijom, i upirati sve dok ne nađeš najbolji jezik i formu za to što želiš ispisati. Onako kako je Kiš rekao: 'Forma pod najvećim mogućim intelektualnim pritiskom, rađa sadržinu punu novih značenja i filozofske napetosti.' U tom smislu, budućnost ovdašnje književnosti vidim u snažnijoj autorskoj emancipaciji i hrabrijem osvajanju literarne slobode. No da bi vaša kreacija našla čitatelje i ostvarila se književna komunikacija, potrebni su odgovarajući društveni, kulturni, politički i ekonomski uvjeti. A za njih se morate uvijek i stalno boriti; nema te države koja će sama raditi za dobrobit pisaca i umjetnika. Sloboda se osvaja. A da bi ovdašnja književnost bila autentična, polemična i originalna, kako kažete, bitno je da se otvori prema drugima i prema tome da se njezine vrijednosti procjenjuju u širem kontekstu i prema ozbiljnim parametrima. Scena je sada suviše zatvorena i samodopadna, podložna utjecaju pojedinih subjekata –izdavača, medija, Facebook kružoka – i premalo spremna na ogledanje i susret s drugima. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1136, petak, 24. rujna 2021.

TV RAŠETANJE

Nevini u ludnici

PIŠE Boris Rašeta

Možda je Škorina sestra Antigona, ali on sigurno nije Polinik, osim u njenim očima. U 'Nedjeljom u 2' od nje smo čuli da je Domovinski pokret kupio Škorino vino jer je 'izvrsno' i 'dobiva nagrade'; ostavku je podnio 'u afektu'; parking pred bolnicama je naplaćivao 15 kuna jer su to ekonomske zakonitosti...

Dnevnik, Nova TV, 16. rujna, 19:15

MISLAV BAGO odradio je umjereno provokativan intervju s MILORADOM PUPOVCEM, malo su se ćerali oko VUČIĆA i sve je završilo pristojno. 'Bilo je važno da se razjasni pod kojim se uvjetima mogu u Hrvatskoj i Srbiji koristiti zastave drugih zemalja. Bilo je važno da Srbi u Hrvatskoj razumiju da svoju nacionalnu trobojku mogu koristiti na praznike koji su vezani uz njihove institucije ili značajne praznike na službenim skupovima', kazao je Pupovac. 'Za nas je ta stvar jučer bila završena. Da smo imali više snage u drugim vremenima, bio bih sretniji i mirniji čovjek', rekao je komentirajući Vučićev poziv na vješanje srpskih zastava gdje god žive Srbi. Bilo bi lijepo da Vučić da osobni primjer i ode sam npr. u Cistu Provo i maše zastavom koliko ga je volja – to bi bio primjer, 'za mnom', a ne 'naprijed'. Bago je pak inzistirao na tome da Vučić treba dići ruke od hrvatskih Srba, što pozdravljamo. No ne bi li onda MILANOVIĆ i PLENKOVIĆ (i KOLINDA prije njih) trebali dići ruke od Hrvata u BiH?

Novi dan, N1, 17. rujna, 09:10

SABINA GLASOVAC dosegnula je žovijalnost FREDA MATIĆA, čije su konstatacije o našim radnjama, stanjima i zbivanjima najčešće duhovite i britke, katkad satirički pretjerane, ali skoro uvijek precizno pogođene. 'U normalnom svijetu popravak dimnjaka se zove popravak, a ne obnova', rekao je nedavno Fred i nasmijao nas, s najmanje riječi iskazavši najviše sadržaja. Govoreći o peripetijama vezanim uz ime RADOVANA DOBRONIĆA, Sabina Glasovac kazala je kako se 'između redova može pročitati da Plenković ima svoju proceduru', što je zabrinjavajuće, a onda dodala kako 'novi kandidat prvo njemu treba poljubiti prsten i dobiti zeleno svjetlo da se javi na natječaj'. 'Dok to netko ne napravi, očito neće biti izabran. Nije li to pokušaj držanja šapice na pravosuđu?' zapitala se. Čovjek koji ne zadovoljava interese dviju moćnih koterija, sudačke i političke, teško će proći jer je u ladicama Vrhovnoga suda previše predmeta u kojima su ispisane kontroverzne biografije naših odličnika. Ali sačekajmo, valjda ćemo uskoro saznati što je Plenki odlučio. Čovjek još odvaguje.

Nedjeljom u 2, HRT, 19. rujna, 14:00

Santo subito, dajmo Škoru i sestru na komisiju za beatifikacije, ne znaju oni ništa, nevini su u ludnici, u politici su se držali visokih moralnih standarda, nisu vodili prljave kampanje (fuj!, daleko bilo), žrtve su zlih gnomova iz Domovinskog pokreta u koji su zalutali tako što su ga osnovali. Na sudu postoji nešto što se zove 'blagodat': bliži rođaci pošteđeni su svjedočenja protiv dijela obitelji pa nitko nije dužan svjedočiti ni protiv rodijaka ni protiv sama sebe. Ali Škorina sestra je prećerala. Možda je ona Antigona, ali on sigurno nije Polinik, osim u njenim očima. Tako smo od gđe VUČEMILOVIĆ čuli da je Domovinski pokret kupio Škorino vino jer je 'izvrsno' i 'dobiva nagrade'; Škoro je ostavku podnio 'u afektu' (MIROSLAV RADIĆ bi dodao: i tako tri-četiri puta); parking pred bolnicama je naplaćivao 15 kuna jer su to ekonomske zakonitosti. Ipak, na pitanje o suverenizmu u potrošačkom svijetu dala je duhovit i točan odgovor: 'Suverenizam? Što to znači, da bismo trebali nositi hrvatska odijela i cipele? Onda bismo bili goli i bosi jer smo svoju proizvodnju uništili.' E, a u stranci koja je to uništavala njen je brat bio zapažen član. Kasnije je pjevao elegije o odlasku ljudi iz zemlje, koju je HDZ poharao poput skakavaca. Još kasnije se ispričao jer je bio član HDZ-a. Do zadnjeg trena na pravoj strani, od zadnjeg trena na pravoj strani, kažu Talijani. Nedavno se na krunicu zakleo da će 'ako treba i poginuti', što je sjajna, mada malo zakašnjela zakletva – jedno 30 godina. I mi možemo prisegnuti da ćemo ići u bitku na Sutjesci, čim bude repriza. SANJA MIKLEUŠEVIĆ PAVIĆ u šestominutnom prilogu dobro je prikazala cirkusku šatru zvanu hrvatska desnica, koja se sastoji od rashodovanih i aktivnih udbaša, klaunova, grabežljivaca, konjunkturista i slične klateži antiintelektualne: osim umirovljenog TADIĆA i HASANBEGOVIĆA, to knjige nije vidjelo, ne bi, kako bi rekao jedan pokojnik, bez dobra lektora znali pismo majci u Zagorje napisati, a sve sami doktori i magistri.

Dajmo Škoru i sestru na komisiju za beatifikacije! (Foto: Dubravka Petrić/PIXSELL)

Svetlana Aleksijevič, povijest ljudske duše, HRT, 19. rujna, 20:05

Ulazak u emisiju s bjeloruskom nobelovkom je kao početak leta avionom – isprva se dugo kotrlja, ali kad krene u visine, samo nebo je granica. Ova novinarka i književnica opisala je svoj prosede kao sjećanja duše – povijest, pa i književnost, ne mogu osjetiti ono što može duša obična, često puta neškolovana čovjeka, a njen je posao pozvao ju je da vidi 'vjedro mesa i malo pijeska' (koji vojnici dodaju u vjedro da, uz DNK pokojnika, bude više mase). Otišla je, jer je to u duhu rusko-bjelorusko-ukrajinske književnosti, koja počiva na DOSTOJEVSKOM, pa i Čehovu (koji je bio liječnik) i stalno prebiva u patnji. 'Je li naš poziv težak?' zapitala se Svetlana Aleksijevič, žena koja knjige piše po pet, šest, sedam godina. 'A kako je liječniku, dječjem onkologu, koji djeci svakoga dana mora odgovarati na pitanje – što je to smrt?' (Dostojevski, Dostojevski). Razgovor o književnom djelu Svetlane Aleksijevič sjajno je vodila KAROLINA LISAK VIDOVIĆ, a o njenoj političkoj sudbini pod LUKAŠENKOM jednako dobro ANA-BELLA LEIKAUFF.

NDH: Između dva atentata, HRT, 20. rujna, 20:10

Hrvatska televizija napokon je počela prikazivati 12-dijelnu seriju HRVOJA KLASIĆA o NDH. Prva epizoda, 'Između dva atentata', preporuka je za nastavak narednih 11; pohvale za svaki aspekt – bit će o njoj još riječi na ovom mjestu. ■

Dani hrvatskog filma (12. – 16. rujna, Kino Tuškanac, Zagreb)

Urušava se pod teretom vlastitih pretenzija – doks Đure Gavrana

Umjetnička intervencija Dritona Selmanija u spomen-parku Dotrščina u Zagrebu

Umjetnik svoje 'lekcije' ispisuje trajnom bojom

PIŠE Damir Radić

Teški predmet mlake rasprave

U programu DHF-a bilo je dokumentaraca superiornih 'Jednoj od nas'

Trideseti Dani hrvatskog filma završili su prošlog tjedna trijumfom dokumentarca Đure Gavrana 'Jedna od nas'. Nakon premijere u Sarajevu te specijalnog priznanja žirija na ZagrebDoxu, 'Jednu od nas' je ocjenjivački sud Dana ovjenčao Grand Prixom za najbolji film festivala, nagradom za najbolji dokumentarac i onom za najbolju montažu, a okitila se i Nagradom za etiku i ljudska prava te Zlatnom uljanicom Glasa Koncila. Reklo bi se po svim tim priznanjima da se radi o izuzetno kvalitetnom doksu, no kao što je dobro poznato, uspješnost se ne poklapa uvijek s uspjelošću. Baš to se dogodilo s Gavranovim filmom – kombinacija velike, društvenim trendovima sukladne teme (ženska osoba *mailom* otkriva nekadašnjim srednjoškolskim kolegama, među kojima je i sam autor, da ju je godinama silovao otac, a oni to raspravljaju na obljetnici mature) i ambicioznog oblikovanja polučila je respektabilan uspjeh, ali se i urušila pod teretom vlastitih pretenzija.

Smjestivši u jedan prostor (restoran) veću skupinu likova, vizualno i zvučno pokrivajući ih s nekoliko kamera i mnoštvom mikrofona (uglavnom dok sjede za zajedničkim stolom, jedu, piju i pričaju), Gavran htio-ne htio priziva igrani kontekst, pri čemu pred svoje srednjoškolske kolege, s tolikom tehnikom oko njih (kamere, mikrofoni, rasvjeta), stavlja teško ispunjiv zahtjev da zadrže prirodnost. Gledajući njegov uradak na pamet pada 'Sieranevada' rumunjskog genijalca Cristija Puiua, koji je također okupio tzv. obične ljude oko jednog stola i postigao u igranom kontekstu dokumentarističku prirodnost; kod Gavrana je obrnuto – njegov dokumentarni film djeluje kao igrani ostvaraj dokumentarističke poetike koji željenu dokumentarnu sugestiju ne ostvaruje. 'Jedna od nas' doima se kao igrani film tankih dijaloga i slabih glumaca, s režiserom koji tehnički relativno kompetentno, ali suštinski promašeno nastoji oponašati stil velikog Roberta Altmana, umjesto uvjerljivosti proizvodeći artificijelnost. Ne može se reći da unutar skupine koja funkcionira kao kolektivni lik nije uspio profilirati pojedince, no problem je što nijedan od njih nije zanimljiv, kamoli ekstraordinaran, pa su i razmišljanja koja nude o delikatnoj temi naprosto banalna. Svojevrsna poetika običnosti kod Gavrana se mogla primijetiti i ranije ('Veliki dan' iz 2012. o parovima koji se pripremaju za svadbu), međutim običnost je slab alibi ako rezultira cjelokupnom mlakošću, odnosno artificijelnošću tamo gdje joj ne bi trebalo biti mjesta. A upravo to je slučaj s 'Jednom od nas'. I zato zvuči nevjerojatno da je žiri Dana, kao i ranije onaj ZagrebDoxa, Gavranov film pretpostavio punokrvnom, fascinantnom redateljskom debiju 'Čekaj me' glumca Damira Markovine, kojem se žiri DHF-a ipak udostojao dati nagradu za najbolju režiju.

Markovina je, kao i Gavran, i akter svog filma o vlastitoj porodici (splitskim roditeljima i beogradskoj baki), filma čiji su likovi, za razliku od Gavranovih, impresivno prirodni i iznimno zanimljivi te proizvode filmski potentne situacije. Turobni višeminutni monolog autorove majke u jednom kadru antologijska je scena, a 'Čekaj me' kao cjelina, nije pretjerano reći, ulazi u pedesetak najboljih hrvatskih dokumentaraca svih vremena. Takvom rasnom filmu pretpostaviti ostvarenje čiji je jedini adut *in* tema doista je neshvatljivo, a u programu Dana bilo je još dokumentaraca superiornih 'Jednoj od nas'. Recimo portret traumatizirane, no i vrlo problematične, rasističkim objekcijama sklone djevojke u 'Mili' mladog Karla Voriha (kod Gavrana žrtva nema drugi identitet doli onaj žrtve, to je ultimativno određuje), ili djevojke kršćanske fundamentalistice u 'Staklenoj kuglici' također studentice Martine Marasović, no oba su filma u startu bila u minusu jer su im protagonistice za dominantni lijevo-liberalni pogled nepoćudne. ■

PIŠE Jelena Pašić

Budućnost sjećanja

Selmanijev rad je memento koji suptilno otvara pitanje budućnosti i opstanka

Otkako je 2012., pod vodstvom agilnog publicista i analitičara prostora Saše Šimprage, pokrenut projekt Virtualni muzej Dotrščina, svake se godine povodom Svjetskog dana mira na dotrščinskom tlu, mjestu najmasovnijeg zločina u novijoj povijesti Zagreba, gdje je živote tijekom rata izgubilo nekoliko tisuća žrtava ustaškog režima, organiziraju privremene memorijalne umjetničke intervencije. Odabrani putem javnog poziva na temelju odluka tročlanog žirija, dosad realizirani umjetnički radovi nose potpise domaćih autorica i autora, među kojima su i Davor Sanvincenti, Slaven Tolj, Daniel Kovač i Sandra Sterle, a tom se nizu ove godine prvi put pridružio i jedan strani autor, kosovski umjetnik Driton Selmani. Priroda tih umjetničkih intervencija, definirana relativno skromnim budžetom i karakterom samog mjesta, s jedne je strane efemerna i svedena na privremenu, ali snažnu gestu. S druge strane, radovi na različite načine ulaze u dijalog s historijom, sjećanjem i trajanjem, ukazujući diskretnim i minimalnim sredstvima na univerzalne vrijednosti koje izviru iz povijesti samoga mjesta. Prije svega komemorativni u svojoj naravi, radovi su posvećeni sjećanju na masovna stradanja i one kojih 'nema više jer su htjeli biti', kako glasi stih Ivana Gorana Kovačića ugraviran na niski zid spomeničkog kompleksa u Dotrščini.

Ovogodišnji je natječaj za intervenciju, prema Šimpraginoj kustoskoj koncepciji, od predloženih radova zahtijevao referiranje na samu dotrščinsku šumu koja je, indikativno, stara otprilike koliko i masovni zločin ondje počinjen. Naime, stradanja na tlu Dotrščine odvijala su se na dvije razine: osim pogubljenja tisuća žrtava, posječena je i sama šuma, a stabla su kao sirovina odvezena u Njemačku. Zločin se vršio kako nad ljudima, tako i nad prirodom, a pretežno grabova šuma izrasla je nakon toga, čuvajući pritom u mladim stablima sjećanje na jednu od najmasovnijih grobnica iz vremena Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj. Selmanijev rad, nazvan 'Beyond, Beyond', poetičan je obol tom dvostrukom tipu stradanja, ali ujedno i *memento* koji suptilno otvara pitanje budućnosti i opstanka – kako sjećanja, tako i prirode. Na tri školske ploče, postavljene kraj staze koja povezuje Bakićev, Ružićev i Luketićev spomenik, ispisane su sugestivne rečenice: 'Everything you believe was once true', 'Past archives are the new found lands', 'All this pain for an unpredicted pain'.

Odabir materijala i sredstava – školska ploča i tekst – u službi je temeljne ideje koja opstojnost sjećanja dovodi u vezu isključivo s prijenosom, s medijacijom znanja. Baš kao što su dotrščinska stabla postala medij koji čuva sjećanje na masovni pokolj, tako je i školska ploča alat kojim se prenose lekcije. No za razliku od informacija koje se sa svakim završenim školskim satom brišu da bi se ispisale neke druge, Selmani svoje 'lekcije' ispisuje trajnom bojom jer, kako sam kaže, 'neke vrijednosti koje se uče ne mogu se izbrisati'. Lišene doslovnosti, Selmanijeve ispisane riječi orijentir su za tretiranje dotrščinske šume kao teksta, kao narativa o prošlosti, ali i refleksije o budućnosti koja, u svjetlu ekološke krize i klimatskih promjena, postavlja pitanje o neizvjesnoj sudbini memorije, kao i prirode same. Podsjetimo li na činjenicu da je i sama Dotrščina od 1990-ih izbrisana iz kolektivnog znanja, postaje jasno koliko je lako utonuti u zaborav, ali i koliko društvene odgovornosti leži na plećima samih građana i inicijativa poput Virtualnog muzeja Dotrščina, čijim je zaslugama dotrščinski park vraćen u kolektivnu svijest i službene edukacijske kanale, pa tako proteklih godina nekoliko zagrebačkih škola i fakulteta u sklopu nastave posjećuje ovo spomen-područje. Budućnost sjećanja, drugim riječima, leži isključivo u našoj sadašnjosti. ■

PREPORUKE: ANIME

Odd Taxi

OLM P.I.C.S. 2021.

U NIZU zapaženih animea iz proljetne sezone 2021. istaknimo, prije svih, 'Odd Taxi'. Premda nije obarao rekorde gledanosti, izgleda da je taj serijal nesposoban ostaviti ravnodušnim ikoga tko mu da šansu; kritika je otvoreno govorila i o remek-djelu. 'Odd Taxi' je pripovijest o Hiroshiju Odokawi, mizantropu tajanstvene prošlosti i vozaču naslovnog taksija, koji je osumnjičen da je povezan s nestankom

jedne srednjoškolke, zbog čega se istodobno nalazi na meti policije i jakuza. Serijal nas vodi kroz nadrealnu, oniričku verziju Tokija, nastanjenu antropomorfnim životinjama: sâm je Odokawa predstavljen kao morž, njegova prijateljica bolničarka je ovca, terapeut gorila, a žestoki momak koji ga proganja je pavijan. Pored osnovne priče o Odokawi i nestaloj srednjoškolki, zaplet zahvaća i svijet šoubiznisa, igara na sreću i YouTube zabave te – naoko paradoksalno s obzirom na iščašenu vizuru kroz koju je ispripovijedan – usput u *noir* tonovima iscrtava panoramu suvremenoga japanskog društva. Nasuprot golemoj većini današnjih animea, 'Odd Taxi' je tzv. izvorni serijal: nije adaptacija mange ni romana. Studiji posljednjih godina sve rjeđe riskiraju s izvornim serijalima, a da su ljubitelji/ce anime time itekako na gubitku, rječito demonstrira 'Odd Taxi'.

Fena: Pirate Princess (Kaizoku Ōjo)

Production I.G, 2021.

IZVORNI serijal je i 'Fena', no okolnosti u kojima je ugledala svjetlo dana vrlo su specifične. Naime, distribuciju ovog crtića zajednički obavljaju *streaming* platforma Crunchyroll i ispostava Cartoon Networka za nešto odrasliju 'djecu', Adult Swim. Već i površan pogled na 'Fenu' upućuje na logičnost te suradnje: radi se o japansko-američkoj fuziji, upečatljivom spoju anime i *cartoon* estetike. Smještena u alternativnu verziju našega 18. ili ranog 19. stoljeća, 'Fena' prati naslovnu protagonistkinju, mladu ženu koju život nije mazio. Nakon što je kao djevojčica jedva izvukla živu glavu iz brodskog požara u kojem je izgubila oca, Fenu su udomili u lučkome bordelu u kojem, čim postane punoljetna, planiraju prodati njezino djevičanstvo na aukciji. Međutim, upravo o sudbonosnoj večeri osamnaestog rođendana naše junakinje iz bordela je spašavaju dvojica starih očevih brodskih drugova, kojima u pomoć priskače elitna samurajska jedinica obavezana drevnim obiteljsko-klanovskim zavjetom. U društvu potonjih, Fena kreće u potragu za porijeklom tajanstvenoga dragog kamena koji je pripadao njezinom ocu, kao i enigmatičnih riječi koje joj je on na rastanku uputio. Pirati, nindže, samuraji, banditi, potjere i potrage, dašak magije i obilje *steampunk* tehnologije: serijal sadrži gotovo sve što bismo mogli zaželjeti od kvalitetne akcijsko-avanturističke storije. Također, za razliku od većine naslova kojih se dotičemo u ovoj rubrici, 'Fena' se i dalje emitira: u trenutku zaključenja ovoga teksta raspoloživo je tek sedam epizoda, i nema naznaka gdje bi priča mogla završiti.

ToniKawa: Over the Moon for You (Tonikaku Kawaii)

Seven Arcs, 2020.

NASA je osamnaestogodišnjak, monomanski orijentiran na učenje, znanje i buduću znanstvenički karijeru, koji se jedne zimske večeri na prvi pogled zaljubi u nepoznatu prolaznicu. Zanesen, gotovo završi pod kotačima kamiona, no spasi ga upravo neznanka. Ona potom odlazi, no ozlijeđeni Nasa je slijedi i pokuša-

va zadržati svim sredstvima. Na koncu, ona kaže da će se vratiti ukoliko joj obeća da će je oženiti; on pristaje. Nakon što se Nasa probudi u bolnici, tajanstvenoj spasiteljici nema traga... sve dok se jednog dana ne pojavi na njegovom kućnom pragu i ne podsjeti ga na obećanje iz sudbonosne noći. Nasa i Tsukasa, kako je djevojci ime, vjenčaju se i počinju živjeti zajedno – a da pojma nemaju jedno o drugome. Nasa i Tsukasa, koji su i sami djeca, i ne dijele nikakvu bliskost – čak ni za japanske, a kamoli za europske standarde – tako se iznebuha nalaze pred izazovima bračnoga života, upućeni jedno na drugo. Pritom, Tsukasino porijeklo, motivi i prava narav ostaju zagonetka, a potencijalna rješenja tek naziremo kroz fragmente. Sintagma iz koje je nastao akronim 'ToniKawa', a koju bismo mogli prevesti otprilike kao *neupitno slatko* ili *u svakom slučaju, slatko*, savršeno opisuje narav i postavku ovoga serijala. Adaptirana iz mange KENJIRA HATE, 'ToniKawa' kombinira romantičnu komediju i elemente misterije za naprosto razgaljujuće gledateljsko iskustvo – idealan *comfort watch* za ovu turbulentnu jesen.

■ Dinko Kreho

Kustosica izložbe 'Prepredene fikcije'

BARBARA GREGOV Najzanimljivija umjetnost dolazi od podzastupljenih glasova

Organizacija Organ Vida u Galeriji Miroslav Kraljević 24. septembra otvara izložbu 'Prepredene fikcije'. O kakvoj je izložbi riječ?

Izložba je dio ovogodišnjeg *off* festivalskog programa koji smo, kao ORGAN VIDA, koncipirali LOVRO JAPUNDŽIĆ, LEA VENE i ja. Program se tematski nadovezuje na prošlogodišnje 11. izdanja festivala Organ Vida u okviru kojeg smo se bavili transformacijom polja vizualne kulture i umjetnosti uslijed razvoja novih tehnologija. Radovi zastupljenih umjetnica – FARAH AL QASIMI, ILANA HARRIS-BABOU i STEFANIE MOSHAMMER – također istražuju kontradikcije, ali i estetički potencijal tih polja.

Recite nam nešto o umjetnicama i njihovom polju umjetničkog djelovanja?

Sve tri umjetnice tematiziraju potrošačku kulturu, no istovremeno računaju s ograničenosti kritike koja se toj kulturi može uputiti iz umjetničkog konteksta. Zato se okreću humoru i groteski. Ilana Harris-Babou tako parodijski uprizoruje *beauty* vlogericu da bi naglasila apsurdnost raznoraznih trendova ljepote i podcrtala činjenicu da mnogi za njih nemaju ni vremena ni novca. Farah Al Qasimi pak poseže za žanrom *reality showa* da bi predočila kontradikcije kulturnog života na području Ujedinjenih Arapskih Emirata koje proizlaze iz premreženosti lokalne tradicije, afektivnih ostataka kolonijalne prošlosti i zapadnjačkog konzumerizma. Stefanie Moshammer se hvata ukoštac s fenomenom brze mode. U Galeriji Miroslav Kraljević predstavit će prostornu instalaciju i fotografije koje vizualno simuliraju modni editorijal, no ulogu modela preuzet će odbačena odjeća i obuća. Radovi se na širem planu bave pitanjima svakodnevnog i popularnog te njihovog odnosa s umjetnošću, odnosno to što na svojevrstan način proširuju poimanje toga što uopće može biti tema umjetničkog rada. Preispituju kako popularnom pristupiti kritički, ali ne i snishodljivo.

Foto: Tomislav Miletić/PIXSELL

Pored izložbe organizirate i jednodnevnu konferenciju?

Konferenciju organiziramo u partnerstvu s udrugom Kurziv, a održat će se 25. oktobra u kinu Kinoteka. Program objedinjuje umjetnike i umjetnice, kritičare i kritičarke te kustose i kustosice koji se kritički bave suvremenom digitalnom kulturom. Izlaganja su podijeljena u dva bloka. U prvom je fokus na digitalnim i tiskanim časopisima/platformama – Fotograf, Šum i Gruppe – za koje smatramo da promiču inovativne kritičke i teorijske pozicije. Namjera nam je preispitati kako se one odnose prema tradicionalnoj kritici, odnosno zašto je baš ove i slične prakse postepeno istiskuju. U drugom dijelu programa predstavit ćemo umjetničke kolektive – Feminist Collective With No Name i Vokalno-kustoski sindrom koji djeluju na razmeđu umjetnosti, umjetničke kritike i kustoskih praksi. Ti su nam kolektivi zanimljivi jer se u svom radu podjednako bave kritikom umjetničkog sistema i preispitivanjem kolektivnih metoda rada. Programom želimo pokazati da se najzanimljivije umjetničke, kritičke i kustoske prakse odvijaju u medijskim prostorima izvan *mainstreama*, u inovativnim formatima i da dolaze od novih, dosad podzastupljenih glasova i autora i autorica.

■ Anja Kožul

KVADRAT

Foto: Mondo

Umrla je, u 68. godini, MARINA TUCAKOVIĆ: autorica koja je stvarala jezik jugo-popa i jugo-folka od kasnih sedamdesetih pa još dugo kasnije, nakon što više nije bilo Jugoslavije. Pisala je tekstove za najveće hitove Magazina, Zane, MIŠE KOVAČA, ZDRAVKA ČOLIĆA, NEDE UKRADEN i desetaka drugih, a napisala uspomene nekoliko generacija.

■ **B. P.**

Još samo 3 dana!

Ne budi samo Srbin...

BUDI e-SRBIN!

NOVO!

Ponuda vrijedi od 13. rujna do 26. septembra.

www.e-srbin.hr